



Liget

Levendel
Júlia **HÚZOM;
KÖVET**

Levendel
Júlia **HÚZOM;
KÖVET**

Liget Műhely Alapítvány, 2013

ISBN 978-963-9363-84-7

Liget

KÖNYVEK

Tartalom

KÖZJÁTÉK / 5

MESEAUTÓ / 11

Lépés / 13

Vigasz / 17

Hullámtermészetű lehet / 23

Meseautó / 35

Takarásban / 43

Ahogy pattogott / 51

Robbanhatott volna / 55

Indoklás nélkül / 71

SZÓLOK HOZZÁD, HALLOD? / 79

Mozgólépcsőn / 81

Esős tél / 84

Malomkerék és hangok / 92

Kudarc / 100

Húzom; követ / 106

Késezés / 112

Paplan / 118

Kézről kézre / 123

Szólok hozzád, hallod? / 131

Duruzsolás / 135

Közvetlen közletről / 141

Mint a kihült csillagok / 148

Vak darázs / 152

Gyakran süvít / 160

Mondtam azt már magának? / 167

Ki-me-rít-hetetlen / 174

A Mammut mellett akár / 177

KÖZJÁTÉK

Gondosan kiterítette az újságot a járdán, ahogy régen a szobafestők letakarták a parkettát, mielőtt munkához lát-
tak: a dupla oldalak éppen csak érték egymást; egyetlen
napilapból csinált futószőnyeget, öt-hat méter hosszan –
senki sem kérdezte, mire készül, miért akadályozza a for-
galmat. Kikerülték. Egy kisfiú megállt, addig nézte a rej-
telmes műveletet – csak a betonra terített lapokat, ahogy
nyúlik-nyúlik az újságtészta, mi lesz belőle?, és nem a
sovány, szakadt, középkorú férfit, negyven- vagy hatvan-
éves?, nem számít; ritkás haja hosszan, zsírosan lelóg,
homlokán sötétlila zúzódás –, míg a hajléktalanforma in-
tett neki, néhány morranással meg is erősítette, hogy tegye
az újságra a hátizsákját; a gyerek akkor szótlanul megrázta
a fejét és ijedten elszelelt. Pedig a különös installáció-
készítésnél is feltűnőbb volt, hogy ez az ember csinálja.
Baktatott, vánszorgott inkább errefelé; nemcsak a szemébe
dobott palackok alján talált italoktól, dülöngélhetett az
éhségtől, gyengeségtől is. Egy kuka tetejéről elvette az
újságot – miért? –, de még ment tovább, át a zebrán is,
aztán egyszer csak megtorpant, mint aki végre rátalált a
helyre – az elásott kincs lelőhelyére vagy a föld varázsere-
jű pontjára –; a tekintete azonban nem lett élénkebb; a
mozdulatai és az arckifejezése-tartása sehogyan sem illett
össze, és láthatóan nem volt tudatában, ő maga sem érzé-
kelte, hogy szokványos hajléktalan-tompasága ellenére
befog valamibe. Nejlonszatyrát a házfal mellé tette, így
két kézzel csinálhatta ezt a ki-tudja-mire-jó terítést. Ne-
hézkesen hajolt le, de mintha pontos utasítás, sőt, térkép
szerint dolgozna: itt kell és éppen ezt a lappéldányt kiterí-
teni – úgy tűnt, ennyi legalább kétségtelen.

Hogyhogy senki nem figyelt rá? A mocskos zöld puló-
ver és a még mocskosabb barna nadrág, a mezítlábra vett
lifegő szandál, meg az erőtlen, lassú járás persze észrevét-

len maradhatott, beolvadt az utcaképbe, ahogy nem megál-
lásra, még mosolyra-legyintésre sem késztet manapság
senki emberfiát egy alkalmi, utcai művész. De hogy a két,
merőben különböző figura – a tipikus hajléktalan és a tipi-
kus utcai művész – egyben jelent meg, mondhatni összeol-
vadt, erre felneszelhetek volna az arra haladók: babakocsit
toló fiatal nők, suhancok, szerelmespárok. De senki sem
állt meg – mintha már ott se volna, csak valami újságsze-
mét, undorító cipőmaradvány.

A szétteregetés után kellett volna pár nehezek, legalább
oda, ahol az újságlapok összeértek, középre vagy a két
szélénél, néhány ruhacsipesz is megtette volna, hogy az
esetleg feltámadó szél vagy az autók és a gyalogosok kel-
tette örvények, a mégoly kicsi légmozgások se sodorják
arrébb a papírt, de nem volt semmije, a gyerek az iskola-
táskával eliszkolt, a nejlonszatyorban nyilván nem akadt
alkalmas tárgy – semmi se akadt, az egész nem tűnt nehe-
zebbnek, mint egy-egy elfújható lap –, és nem volt a kö-
zelben kurkászható kuka, kő vagy üres üveg; a járdán és a
parkoló autók mellett csak kutyaürülék, fagyaltmarad-
vány, pici gombócba gyúrt jegy, blokk, porba ragadt
rágógumiköpet. Bambán nézte a művet, de mégiscsak néz-
te egy darabig. Büszkeség vagy elégedettség nélkül – még
mindig kitalálhatatlan volt, hogy értelmes céllal vagy vak-
tában, csak úgy ügyködött. Kapott-e megbízást, s a megbí-
zó ellenőrzi-e a munkát, s ha igen, vajon így-úgy megfele-
lőnek találja-e vagy teljesen elhibázottnak. Megmondha-
tatlan. Hisz állt csak görnyedten az újságszönyeg előtt, és
fölülről, különösebb kíváncsiság nélkül vette szemügyre.
Nem hihette, hogy repülni fog vele, hogy az ívek újra vá-
gatlanná lesznek, s a föld mélyéből feltörő gázféle meg-
emeli, középtájon majd dagadozik, mint szélben a vitorla-
vászón, mint egy lepedő. Kétséges volt, látja-e egyáltalán,

amit néz. De látnia kellett, mert kisvártatva javított az alakzaton. Összebb csúsztatta a lapokat, hogy az újságszöveg ne legyen embermagasságnál hosszabb. A saját méretére szabta, s akkor csakugyan ráült. Előbb felhúzott térddel gubbasztott, aztán kinyújtotta a lábát; fedél nélkül élő így sohasem látható, mégis, mintha keresné a kevésbé kényelmetlen helyzetet – vagy mutatványhoz készülődött?; levette a szandált, kétfelől a lába mellé tette, s még mielőtt hátradöntötte a felsőtestét, még azelőtt, hogy ráfeküdt a papírra, mondhatni engedelmesen rásimult, a nyomtatott betűk testesedni és mozogni kezdtek. Nemcsak a hirtelen megnőtt, mohón ágaskodó „C”-k és „S”-ek, a „Z”-k és „J”-k akaszkodtak rá, átfurakodtak a ruhán, kulancsként be a bőre alá, a kampótlan „K”-k, „R”-ek, „F”-ek éppúgy nyüzsgöttek rajta, a kettévált „CS”-k, „NY”-ek és „TY”-k talán kétszeres igyekezettel kapaszkodtak felfelé, a háta alól özönlöttek ki – a nyomás fel-felemelte a férfi derekát, olyankor tömegesen zúdultak ki, másztak az oldalán, taszigálták, lökték egymást, mind helyet akart magának – felszabadultan, megelevenedve immár nem híreltek-hirdettek semmit, csak nyomakodtak, mint a vályú elé engedett állatok. Ellepték a fekvő ember karját, mellét, ágyékát. Óriás betű-giliszták borították a zúzott homlokot, orrot, száját, a régen halott szemet. Hersegtek és pattogtak; néhány perc alatt – másodpercek voltak csak? – felzabálták a felszabadítójukat, aki végül mégiscsak készségesen, közönyösen adta magát nekik. Nem hagytak belőle semmit, még fog- vagy csont-leletet se. A nejlonszatyor ottmaradt a fal mellett – elviszi talán egy hasonszőrű. A szakadt szandál lefogta a lapokra hullott tegnapi újságot – ezek még maradnak. Eltakarításukhoz a holnap, holnapután, valamikor erre vezényelt utcaseprő kell, mert járókelő efféléhez nem nyúl. Különben egyetlen járókelő nem látta,

nem hallotta a gyorsan pergő közjátékot, noha nem lehetett láthatatlan, és hallhatatlan is alig. Nem levegőnek néztek, hiszen senki nem ment neki, meg nem taszította, senki rá nem lépett – kikerülték. Elhaladtak mellette, beültek a járda mellett parkoló autóba, vagy épp kiszálltak belőle, ott húzott el, éppen mellette, két rendőr is, filmekből tanult sheriff-lazasággal-biztonsággal; a járdadarab egy hatemeletes házhoz tartozott, az egyik földszinti ablakban szőke lány könyökölt, lent a kapu nyílt és csukódott, öregasszony botorkált az övénel kisebb szatyorral, sokan telefonáltak, ahogy elsiettek – ebben a kora délutáni időben nem volt néptelen a közlekedési csomóponthoz vezető, amúgy is nagy forgalmú utca. A szandál- és újságszemetet többen észrevették – valaki talán lelöki majd a járdáról, le a járdafal mellé, az úttest szélére, hogy legalább ne fönt csúfoskodjon. Cipője orrával pöccinti. Vagy belerúg.

De a közjáték észrevétlenségéért senki nem hibáztatható. Senki, mert egyetlen elhaladó sem akadt, akivel akár a következő sarkon nem történhetett volna hasonló.

MESEAUTÓ

LÉPÉS

Érzem, hogy figyel, de nem számít. Naphosszat ott áll, és bámulja a tarkómat meg a jobb vállamat – mást onnan aligha lát belőlem. A lugasban szándékosan úgy ülök az asztalhoz, hogy hátat fordítsak neki, vagy megkerülöm az asztalt, s már közelítve is a sakkasztal felállított bábukra tapadok, mintha engem semmi más nem érdekelne – szóval egyszer háttal, egyszer meg behúzódva, s akkor végképp nem tudhatja, mit csinálok, mivel hová lépek. Állítólag ő készíti elő a táblát. Igaz, én játék után egyszerűen besöpöröm a figurákat a dobozzá hajtható táblába, és az egészet otthagynom a szőttessel borított asztalkán, ő mindennap felnyitja a dobozt, megfogdossa a futót, a királynőt, talán meg is szorgolhatja a szantálfa-illatú gyalogosaimat, de azt hiszi, nem hagy nyomot. Sohasem ajánlotta, hogy játsszék velem. Sohasem próbált bizalmaskodni. Pontosan az asztal közepére állítja a táblát, a bábukat hibátlanul sorakoztatja fel. Csak ő lehet, mert a szakácsnő és a Mademoiselle semmit sem ért a sakkhoz. Semmit. Azt mondták, a fickó így kedveskedik nekem. Kedveskedik? – hiszen gyűlöl. Az a dolga, hogy szemmel tartson. Azt is mondták, hogy ő a sofőr itt, de autónk nincsen, én legalábbis nem láttam autót, mióta idehoztak. Nem szólunk egymáshoz. Kétségtelen, sapkát és bricsesz nadrágot visel, mint egy igazi sofőr, s amikor a szieszta után kijövök a kertbe, tiszteleg, én meg hang nélkül rámosolygok, aztán leülök háttal neki, vagy az asztal másik oldalára kerülök, hogy ne láthasson. Nem lép előrébb, és nem jön közelebb, úgy tesz, mintha minden feladat nélkül csak ácsorogna –

mindig ugyanazon a helyen, a házfaltól másfél méterre, mintha legalábbis arra ügyelne, hogy fel ne másszon valaki az odatámasztott létrán. Ki akarna felmászni? Én ugyan nem. Talán ő mászik fel éjszaka a Mademoiselle-hez? Hol alszik ez az ember? Mikor és mit eszik? Még sohasem jártam utána. Kölcsönös udvariassággal túrjuk egymást. Nyilván fizetséget kap az őrzésemért. Valakinek megéri őriztetni, és neki is megéri, hogy őrizzen. Délután pontosan három órakor kijövök a házból, felnézek az égre, látom, hogy süt a nap, máskor hogy eső készülődik. Az állítólagos sofőröm katonásan tiszteleg, a hátamban érzem a tekintetét, nyílként fúródik a gerincembe, de nem torpanok meg és nem üvöltök fel. Nyugodtan jövök az asztalhoz, s vagy leereszkedem, háttal neki, a sötétbarna székre, vagy a túloldalon, a kerítés mellett ülök le. Gyalogossal nyisunk? Mindig ugyanúgy? Akár itt, akár ott, mindig ugyanazzal a gyalogossal?

Egyszer cigarettát és hamutartót is tett az asztalra. Csak ő tehetta oda, ki más? Nem tudom már, milyen márkájú cigaretta volt, de szó nélkül az asztal alá raktam. A földre a hamutartót, arra a celofánba burkolt cigarettásdobozt, az öltönyöm zsebéből elővettem az ezüstitárcámat – mindig velem van – meg a gyufát, és vigyáztam, hogy egy villanásra se gondolhassa, figyelem, hogy figyel-e. Gondolja csak, hogy én levegőnek nézem. Soha sincsenek kapkodó, dühös vagy goromba mozdulataim. A földre hamuzok, és a nagy virágedény oldalán nyomom el a csikket. A maradék dohányt elmorzsolom és a virágtövekhez szórom. A Mademoiselle szerint eszelős a mosolyom. Ha nem mosolyognék, senki se gondolná, hogy valami baj van velem.

Mondom, az állítólagos sofőröm még óvatosan sem javasolta: sakkozunk. Nem vagyunk bizalmas viszonyban, játszani különben is csak egyenrangú viszonyban lehet –

ötévesen én hívhattam sakkozni a nagyapámat, mosolyogva meg is mutatta, mivel hogyan lehet lépni, és hagyta, hogy mattot adjak, ahogyan rám hagyta, hogy bunkert építsek az íróasztala alá, kockacukrot tegyek a kávéjába vagy belenyaljak a konyakjába. A sapkásbricsesz nadrágos őr nem tehet nekem semmiféle ajánlatot. A hamutartóval és a cigarettával sem tolakodott többé. Lehetséges, hogy nem is tud játszani. Ismeri a bábuk helyét, mozgathatóságát, de semmi többet, és távolságtartó áhítattal engem nagy tudású és szenvedélyes sakkozónak gondol, vagy kifigyelte onnan, hogy csak tologatok, lépegetek, le-leveszek egy-egy figurát – igyekszem is mielőbb szellősebbé tenni a terepet, harminckettőt felelősséggel mozgatni, az nagyon sok. Védekezem. Nem képzelem magam istennek – az emberem talán mindenkinél jobban tudja, hogy nem tudok sakkozni. Semmivel sem jobban, mint ötévesen. Rám hagyja. Megvet, s még csak nem is mosolyog.

Na igen, tologatok, lépegetek, ahogyan előveszem zsebemből az ezüsttárcát, a tökéletesen egyforma szálak közül kiválasztok egyet, megfontoltan kiemelem, rágyújtok, az elhasznált gyufaszálat visszadugom a dobozba, mindent vissza a zsebembe, így csinálják a dohányosok, és én is így csinálom, a sakkozást is így csinálom, így öltözöm fel minden reggel. Hófehér ingmell, kefélt öltöny, a hajamat, államot naponta borbélyal gondoztatom. A szakácsnő damasztkendővel terít, péntekenként szidolozza az ezüsteneműt. A Mademoiselle manikűröz – ilyenkor vaksin közel hajol a kezemhez, mintha alázatosan csókolni készülné, de tudom, hogy nem akar az arcomba nézni. Nyugtalanítja a mosolyom –, és az állítólagos sofőröm, ugye, minden délután három órára előkészíti számomra a sakktáblát. Csak ő csinálhatja. Autónk, azt hiszem, nincsen, hát felál-

lítja a figurákat. Lényegében mindegy. Valamit csinálni kell mindenkinek. Szidolozni, manikűrözni, rágyújtani, sakkozni. De ő nem ezért és nem így teszi. Biztos vagyok benne, hogy a felállítgatást a szélső sorokkal kezdi: előbb a bástyák, lovak, futók, vezérek, s csak utóbb a gyalogosok, mert emberem szolgálalkúen rendes. Valaki megfizeti. Valakinek megéri, hogy ügyeljen rám.

Nincs senki, akinek elmondanám, bárhogy értésére adnám: én nem tudok sakkozni. Kétlépésnyi tervem sincs, nem ismerem a klasszikus játszmákat – sohasem éreztem kísértést megismerni –, de ha már itt vagyok – mindegy, miért, mióta és várhatóan meddig –, ha első délután itt találtam a szóttessel borított kerti asztalkán a tökéletesen előkészített táblát, muszáj játszanom. Állítólagos sofőröm onnan a létra mellől figyel, idejövök-e az asztalhoz. Idejövök. Aztán néha behúzódok a kerítés mellé, hogy ne láthasson. De úgy ülök, ide vagy oda, mintha mindegy volna. Csakugyan mindegy.

Nem áltatom magam. Ha egy nap dolgavégezetlen elküldeném a borbélyt, ha nem hófehér ingmellet vennék fel és elhúznám kezemet a Mademoiselle vastagon rúzsozott, vékony szája elől, ha nem jönnék le a kertbe pontosan három órakor, nem állnám mosolyogva az állítólagos sofőr nyílként fűrődő tekintetét – ha csak idegesen kutakodnék, hogy ki bízta meg és mennyi időre szól a megbízása –, mondom, ha nem játszanék készségesen a kezükre és nem hagynám, hogy ők a kezemre játsszanak, végtére akkor sem változna semmi. Lehetnék dühöngő. Nagyon kellemtelen, nehezen kezelhető. Ha sehogyan se hihetem magam istennek, megpróbálom mielőbb csökkenteni a bábuim számát. Odaadón nézem a terepet, ó, van rajta mit nézni!, és alaposan meggondolom, mielőtt megint lépek.

VIGASZ

Zöldes-kék zselét kent az arcára, a nyakára, a szeme környékét nagy ívben kihagyta, így is minden krém, festék, minden ápolásra szánt pans megkönnyezteti, csak kinyitja a tégelyt vagy a flakont, s hiába, hogy csodás az üde uborka- vagy kamilla- vagy tavaszi virágszag, máris, még a szokásosnál is duzzadtabb-vörösebb a szemhéja, a szeméje meg puffadt-hólyagos, makacsul azért csak keni – de ahol leginkább kellene, nem keni. Vannak ennél súlyosabb bajok az életében; a rémületét is józanul látja, hogy jószerevével már csak bajok vannak, hólyagok, göbök, véraláfutások, de most nem képes még egy utálkozó vagy nyegle fintort se küldeni magának: a gyorsan száradó, penészszerű zselé alatt a saját halott arcát látja. Már megtörtént. Ilyen. Ezt látják, amikor megtalálják – vagy mire megtalálják, még ennél is ijesztőbb lesz? Mikor találják meg? Abban a két lépcsőházas, nyolcemeletes épületben, ahol még úgy-ahogy megvoltak, még családnak látszottak, apa-anya-fiú-lány, ahonnan mind úgy menekültek aztán, hogy kinek-kinek legyen inkább akármilyen, fűthetetlen garázs vagy kutyaól, bármi, csak egymástól szabaduljanak, ott, éppen az alattuk lakó Monosné – minek jegyezte meg a nevét? tíz év alatt ha ötször látta – mumifikálódva találták meg. A tüzetes vizsgálat előtt a rendőrségen is csak feltételezték, hogy Monosné földi maradványaira bukkantak a fél évnél régebben bezárt lakásban.

De nem mindegy, ki, mikor és milyen állapotban találja meg őt?

A lányának adott kulcsot, de az elmúlt három évben egyszer sem használta. Furcsa is volna, ha előzetes bejelentés nélkül rányitná az ajtót, és még furcsább – még elgondolni is, hogy egyszer hazajön, s az asztalon üzenetet talál: „erre jártam, csak úgy feljöttem, majd telefonálok. Kati”. A fia Amerikában, a menyével sohasem találkozott – nincs olyan ismerőse, aki megijedne és szerencsétlenségre gyanakodna, ha háromszor hasztalan hívja, ha üzenetekre sem válaszol. Ha nem, nem.

A legrosszabb, hogy sokat képzeleg a saját haláláról, meg arról, hogyan fogadják halála hírért. Hogy Kati ezt a lakást adja el, vagy a mostani garzonját, és ide, az örökölt-be költözik? Nem, semmiképp sem költözik ide – a legvalószínűbb, hogy eladja mind a két lakást, és valami különöset vesz. Beszáll egy tetőtér beépítésbe vagy egy Pest környéki, kertes házrészt vásárol. Csak át ne verjék! Nagy a valószínűsége, hogy elherdálja az egész pénzt. Hebehurgya. Képes lesz az apjától kuncsorálni vagy a bátyjához repül, pedig éppen elég sértést kapott tőlük.

A legtöbbet arról a kis lotyóról képzeleg, aki elcsábította a férjét – így mondják, hogy a nő csábította el, ő is így mondaná, ha valaki kérdezné, mintha még mindig védeni, menteni akarná a gyerekei apját, pedig nem az a kiszolgáltatott, kettőig is alig elszámoló lány a vétkes. Bettinek hívja magában, biztosan mindenki Bettinek szólítja, mert nem lehet valakit Bernadettnek nevezni. „Bernadett, kérem, hívja fel...”, „Bernadett, legyen szíves szóljon...” – ez valószínűtlen. Csak úgy lehetett, hogy az első perctől Betti volt a férjének, ilyen közvetlenül, bizalmasan, a lánynak pedig muszáj is készségeskedni, mert a főnöke. Nem tehet másképp: alázatos titkárnő. Undorítóan közönséges. A helyzet maga undorító és közönséges. Minden titkárnő úgy viselkedik, ahogyan egy metressztől ezt elvár-

ják. Minden titkárnő mozgása, hangja, mimikája egyforma. S ez a lányánál alig idősebb Pintér Bernadett az átlagosság és közönségesség sűrítője. Egyszer látta őket együtt kijönni a hivatalból, akkor már egy éve tartott a viszonyuk, és a férje nem lakott vele – minek leselkedett volna?, nem kellett semmit lelepleznie, épp csak átvillant rajta, hogy ott, a Nádor utcában, ahol dolga volt, megláthatja őket, vagy egyiküket, hiszen ilyenkor van a munkaidő vége, és már jöttek is, alig maradt ideje beslisszolni a legközelebbi kapu alá. Egészen biztos, hogy a férje nem vette észre, nem is feltételezte, hogy arrafelé mehet. Hogy meglesi. Érzéketlennek, hidegnek kell őt tartania, hogy minél kevesebbet bajmóldjon a lelkiismeretével. Bettike társaságában persze okosabbnak, egyenesen ragyogónak érzi magát. A zuhanás meg nem számít. Annyi mindent sikerült eltörölni – éljen a hiúság! Hurrá. Fél öt után pár perccel látta őket kijönni. Aggályosan ügyeltek a látszatra: így megy egy felvilágosult, hierarchiát bátran elvető igazgató a titkárnője mellett. Munkatársak. A férje helyett szégyenkezett, hogy ilyen sunyi és gyáva lett. Nem igaz, nem szégyenkezett. Már akkor sem voltak erős indulatai. Inkább furcsának tűnt, hogy ezzel az emberrel élt. Gyerekeket hoztak világra. Nevettek és aggódtak – erre nem kenhető semmi, ez maga a kulimász, hideg ragacs, már meg is száradt. Igazságos, hogy az egész órá száradt?

Tehetetlen, a képzelgéseit nem tudja leállítani. Ezerszer elmondja magának, hogy értelmetlen, méltatlan – hiába, úgy feltételezget és színezi a jövőt, mint egy tízéves. Legalább könnyezne, meghatódna szomorú sorsa miatt, akkor talán megkönnyebbülne, de az nem megy. Ahhoz józan – a volt férje azt mondaná: hideg –, mindenesetre perverz vigasz belemerülni a lehetséges jövőbe, amiről csak azt tudja biztosan, hogy nélküle lesz. De mi mással vigasz-

talódjon? Nincs semmi öröme, és nem remélhet semmiféle jó fordulatot. Rosszat igen. A szörnyűnél is van szörnyűbb, ezt is józanul tudja. De hogy neki lehetne még valami kis jó? Honnan, micsoda? Az állását is elveszítheti, akkor mihez fog? Mit csináljon egy tudományos kutató? Fel kell készülni, hogy elveszíti az állását.

Ne nézd magad!

A maszk már régen lehúzható hártýává dermedt. Minek bámulja a tükörképét! Ül dermedten a faragott lábúkarfájú, indákkal díszített, bársonyhuzatú székben – ezt az íróasztallal együtt vásárolták a Bizományi Áruházban vagy negyed százada, imádták akkor a rengeteg fiókot, a rejtett fiókokat különösen, hogy a dupla lap egy mozdulattal kihajtható, s így tükrös toalettasztallá alakíthatja; ennyi év alatt nem jutott eszébe, mit dugjon el, és ki elől.

Felállni és elfordulni!

Az átlátszó, zöld flakont kézbe veszi, már csak egy kecsényi maradt benne – az intézetbe rendszeresen járnak ügynökök, bizonyára orgazdák is, mert nemcsak kozmetikumokat és régi metszeteket lehet kapni, hanem kis elektromos szerkentyűket, mindenféle lopott, elügyeskedett holmit is, és szinte mindenki vásárol valamit a jutányosakciós portékából. Ezt a francia gyártmányú maszkot attól az ötven körüli, leszázalékolt gyógytornásztól vette, aki évek óta ügynököl az intézetben, s minden látogatásakor elmondja, nem mindegy, hová, kikhez visz árut, és újra meg újra szerét ejti, hogy a főiskolai végzettségére emlékeztessen. Biotermék, magyarázta, tehát csak természetes anyagokból, gyógynövényekből, citromból, olajbogyóból, efféléből készült, a legérzékenyebb, allergiás bőrnek találták ki, s úgy a legjobb, ha a hozzátartozó nappali és éjjeli krémet is használja. Különben ezért Háromkirály a magyar neve, bár a ragasztott címkén az első „á” helyett „a” lát-

szik, és a második „á”-t elhagyták. A kis, selyemmel bélelt díszdobozban három vályúban volt a sárga, a lila meg a zöld flakon. Jó, egyszer legyen. A nő boldog volt, hogy sikerült rászóznia, olyan szélesen vigyorgott, hogy a hátsó foghelyei is látszódtak. Ő akkor nem képzelte el magát, hogy már minek ez – Katinak is adhatja karácsonyra, nem, azt nem, fiatal nőnek sértés. Kipróbálja. Mintha a vállát is megrántotta volna. Most nézi a francia nyelvű használati utasítást meg az összetevőket, egy túrót természetes anyagok! Még a víz sem természetes! Nem baj, nem azért nem hat. Nem segít rajta már semmi. *Consolida regalis* – az összetevők közé csak azért írták, mert jól hangzik. *Consolida regalis*. *Consolida* – de talán babona, hogy a szarkaláb nedve gyógyít. Mindegy. Biztosan nem árt. Minek így ravaszkodni, mikor senki se olvassa el ezeket a szövegeket? Természetes anyagok!

A megszáradt zselé cafatokban lógott az álláról – pókháló, pormacska, foszlott szemfedő –; most kipróbálja!

Próbáld ki! Most!

Két fiatal kollégája idétlenkedett a minap, óriásikat röhögve gyártottak kinyomozhatatlan feladótól induló üzeneteket: gratuláltak meg nem kapott kitüntetésekhez, meg nem kötött házasságokhoz, nagyra értékelő sorokat küldtek el se végzett kutatómunkáról – nem szólt rájuk, ne pusmogják a háta mögött, hogy sótlan nyanya, még meg is kérdezte, hogy indítanak fantázianévvel és ingyenesen leveleket. Megmutatták. Ezt most kipróbálja – így jó lesz, a címet tudja. Megérti-e, hogy önmagától kap levelet? Valamennyit megért, talán felsikolt, legalább összerezzen – Bettikém, ne ijedj meg! én írok neked, vagyis te írsz nekem, ne félj, csak jót akarok. Láttad, ugye, reggel a tüdőben, amit én is láttam? Talán még nem késő. Ne higgyél a haszonleső kozmetikusoknak, a méregdrága

kencefencével hitegetőknek! A középkor óta frissen tépett szarkalábbal ápoltak, latinul *Consolida regalis*. Ezt keresd, s ha a könnyeid a szemedet marják, Szent Otíliahoz imádkozzál. Végül is nincs mit tennünk: mindenkit elér a végzete. *Consolida! Consolida, Bettikém!*

Még egyszer átfutotta, és sietősen klikkelt a küldésre. Ahogy szélesen vigyorgott, a maszk-maradvány egy darabja a szájába ért. Letépte a lukacsos hártycsíkot, és immár tükör nélkül tapogatta az arcát. A halántékától meg az orra tövétől dörzsölte, hengergette a foszlányokat. Egyelőre a monitor elé szórta a nyálas zselémorzst, mintha áldozatot kínálna, és két tenyerével lassan, majdnem gyöngéden simította a pofacsontját, az állát.

HULLÁMTERMÉSZETŰ LEHET

Szánalmas volt az a levélke, az első pillanatban látszott, hogy a tettes írta – megfejtéséhez igazán nem kellett kriminológiai vagy lélektani tapasztalat –, a betűkből csak úgy sütött a rémület. De a meglopott professzorasszony mámorba forduló megkönnyebbülése közben, hogy legalább az iratokat nem kell most már beszereznie, mintha észre sem venné az alattomosabb lopást. Hová lettek az évtizedek alatt, sok ismerettel alakított és tanulmányok sorában kifejtett szociológiai elvei? „Szegény, szerencsétlen”, gondolta később – de később, sőt, későn gondolta, és akkor se ment sokra a sajnálkozásával meg a lelkipurdalásával. „Mit csináljak? Kövessem meg? Érezzem magam bűnösnek?”

A háromnapos konferencia második napján érkezett a városba. Főszereplőnek, sztárvendégnek. Egy esztendővel korábban az ő ötlete volt a téma, ő választotta ki a közreműködőket, a pályázatokhoz ajánlást adott, mégis meglepetten és meghatottan köszönte a szervezők figyelmességét, hogy hatvankilencedik születésnapján felköszöntik. „A kerek számú évfordulók ünneplése, valljuk be, óhatatlanul reprezentatív, alig-alig képzelhető el szívbélinek... de hatvankilenc?!... ez szinte humoros... köszönöm, hogy ma köztetek lehetek...” A dübörgő tapsot lehajtott fejjel fogadta. Úgy érezte, minden pompásan sikerül. Rokonszenvesen szerény és öntudatos is, a jelenlévők mind ismerik tudományos rangját, itt éppen az a szerencsés, ha kollégái meg az egyetemisták nem a nyugati világban gyakran emleget-

tett társadalomtudóst, hanem a nemzedékeket nevelő tanárt köszöntik.

Sűrű nap volt. Köszöntését követően – és a délelőtti program befejezéseként – tartotta előadását, délután elnökölt, s mert jó előre kikötötte, hogy csupán egyetlen éjszákára marad, az ünnepi záróvacsorát is a második estére szervezték; az utolsó nap végére, magyarázta bizalmasan a rektor, amúgy is kevesen maradnak.

A helyi televízió a szálloda halljában rendezkedett be, rövid, vacsora előtti interjút kértek tőle.

Nem tolakodott oda ismeretlenül. Ezt senki sem mondhatja. Hat esztendővel ezelőtt még az egyetem könyvtárosa volt, akik ismerték, szívélyesen üdvözölték a konferencián. „De rég láttalak, Gyöngyikém... jól nézel ki... nem bántad meg, hogy elhagytál minket?” Nem igaz, hogy jól néz ki, már réges-régen utálkozva nézi magát a tükörben. Ha lehet, nem is nézi. Háromnapos vízihulla – ha az jól néz ki, akkor bizonyára ő is. Szélte-hossza egy, de nem kedvesen gömbölyded. Semmi sem kedves rajta. Formátlan, puffedt, mindenütt felesleg lóg róla, üres bőr, csupa lebeny; kihullott a haja, s ami megmaradt, nem festhető – nem érdemes. A szeszínű szálak a fejbőréhez tapadnak. Néha úgy-ahogy megnyesi, nem jár fodrászhoz. Sehová sem jár. Orvoshoz sem, pedig ha kivizsgálnák, talán tucatnyi halálos kórt állapítanának meg. Már nem fohászkodik, hogy bárcsak mielőbb megszabadulna az életétől. Tudja, nem tarthat soká. Mióta nyugdíjazták, végképp szerencsétlen és magányos. Harcolnia kellett volna, hogy megtartsa az állását, de korábban se harcolt, soha, semmiért. Senki barátságáért, semmi előremenetelért. Nem harcolt és nem tolakodott, azért jutott annyi neki, amennyi jutott. Mindenki a saját szerencsétlensége kovácsa, ez az igazság.

Nem hívják vendégségbe, és ő se hív senkit. Elvértve téved hozzá valaki, évente kétszer-háromszor az öccse, még ritkábban az unokahúga, leül velük a nappaliban, a hálószobába nem engedi őket, az szigorúan az övé, akárcsak a gondolatai. Nem tartozik rájuk. Amikor a nyugdíjazás után nem találta a helyét... vagy inkább a saját idejét, ritmusát, egyszer összeírta az ismerőseit – távoli rokonokat, szomszédokat, iskola- és munkatársakat –, akik nála többre vitték; a rövid névsor aztán mint megtalált feladat meredt rá. Egyre szenvedélyesebben nyomozott a valamiképp híressé lett emberek után, gyűjtötte a fényképeiket – még korábbi munkahelyére, az egyetemi könyvtárba is bebement ezért –, és az újságkivágatokból állandó kiállítást csinált az ágya melletti és szemközti falon. A professzor-asszony különböző időkből származó fotóit főhelyre tette. Gimnáziumi osztálytársak voltak; ő már annak idején sem szenvedhette az erőszakosságot, márpedig az osztály legjobb tanulójáról lerítt, hogy a világ közepének hiszi magát, és mindenkitől hódolatot vár. Az elmúlt években elégedetten nézegette, hogy az idő jócskán belemart ebbe a beképzelt és feltűnési viselkedésben szenvedő nőbe is. Nagyítóval vizsgálta a képeket – a legtöbb televíziós felvétel volt, gyakran díjátadásokon fényképezték – a fekete seilyemben vagy a bordó bársonyban most is öntelten feszített. Látszott, hogy büszkén dacol az öregséggel, hogy még mindig harcra kész. A tányér nagyságú lencsén át az ékszerei mintázatát is látta, érezni akarta a parfümjé szagát. Ő sohasem használt illatszert, semmi kenceficét, de nem sajnálta a fáradságot, és különböző üzletekben szimatol-gatta a legelőkelőbb parfümöket – az elárusítóktól tanácsot kért, ajándékot keres, rendkívüli alkalomhoz méltó ajándékot, mondta, és egy-egy helyen tucatnyi márkát ki-próbált. A kezdeti ügyetlenkedés után rutinosan tartotta a

tenyerét vagy a kézfejét, hogy a mintatermékből egy szip-pantásnyit ráspricceljen az eladó – az illatokkal telten hazament, és kiválasztotta a képhez leginkább illőt. Rémllett, hogy az érettségi tablóképen az ígéretes jövőjű lánynak ugyanilyen szaga volt. Nem lehetett. Pedig ismerős volt az illat, fél évszázad után is ez áradt a képből. A nyaka, megcsodált hajzuhataga felől. Lehet, hogy mostani hófehér kontya vendéghaj? Ezen muszáj volt somolyogni. Lehet, hogy a fodrászán kívül más nem is tudja – csak ő?, csak ő?

Nem tervezte. Abban a pillanatban villant az ötlet, amikor már nyúlt is érte – fontolgatás nélkül, csöppet sem kapkodva leemelte a szék támlájáról az otthagyt retikült, és a saját vállára akasztotta. Később, már otthon ismételtette magában, hogy ha akkor valaki felneszel és rászól, ő nyomban válaszol: bocsánat, ó, istenem, nekem pontosan ilyen van. Senki nem vette észre, de késő estig újra és újra elgondolta, öntudatlanul bólogatott is hozzá: ó, istenem, nekem pontosan ilyen van.

„Nem, nincsen semmi titkom, receptem vagy trükköm – nevetett a kamerába, és bátran megmutatta kiváló minőségű műfogsorát –; most aztán semmi használhatóval nem szolgálhatok... szenvedélyesen szeretem a szakmámat. A kutatást és a tanítást is. Boldoggá tesz, hogy a munkám ma is tartalmassá teszi az életemet... Hát nem csodálatos, hogy bárhová vetődöm a világban, egykori tanítványokkal találkozom?!... Ugye, még az öregségben is van valami jó?!” Csak pár percet kértek tőle a tévések, megadóan bólintott, felállt a hosszú asztal mellől, táskáját a szék támlájára akasztotta, és a rektor kíséretében kiment a hallba, beült a felkínált öblös, fekete bőrfotelbe, de mintha szúrás érné, rögtön fel is pattant – „itt ne! itt meg se tudok szólalni! jó,

hogy nem tesznek elém százgyertyás tortát... vagy mit tudom, mit... beszélgetés az ország legidősebb lakójával... megbocsássonak, ilyen interjút nem adok!” A hosszú készülődés, beállítás szempillantás alatt hiábavaló lett, s nemcsak úgy, hogy a hall másik részére költözött a stáb, de gyorsaságuk beismerő vallomással is felért: lám, valójában ennyi ideig tart a felkészülés, és az öt emberből három feleslegesen lebzsel itt.

„Azt hittem, a konferenciáról kérdeznék”, mondta a rektornak visszafelé menet, s a magas, vékony férfi hajlongva-gesztikulálva bizonygatta, hogy hiába, a nézőket az egyes személyiségek érdeklik, ez vitathatatlan, ehhez alkalmazkodni kell, s hogy a valahogyan megszerzett figyelmük mégiscsak segíti a tudomány ügyét. A vacsoraszatnál már jobbára rá vártak – egy villámtelefont elintézek, megígértem –, és tapogatta a kárpitozott szék támláját, a jobb sarokra akasztott táska hűlt helyét. „A retikülöm!” A rektor maga futott a hallba – talán ott maradt, ideoda tologatták a székeket, fotelokat, a konferencia-felelős adjunktust hívták, a recepción ígérték, hogy intézkednek – „a tanár úr ne maradjon távol a vendégektől!” –; a rektor nyugtalanul visszaült; „perceken belül meglesz!... de ha sürgős az a telefon... és esetleg megkérdezem a jelenlévőktől...” Ingerülten intett, hogy nem olyan sürgős a hívás, ne halasszák a pohárköszöntőt, a tálak felszolgálatát, nem akarja elrontani az ünnepi hangulatot, aztán képtelen volt ülni és enni, figyelni a rektorra meg a tanszékvezetőre – ha kimehetne a mosdóba, ha lerogyhatna a vécére és szabadon bőgphetne. Iszonyatosan fáradt volt. „Ezt nem lehet, így már nem lehet”, zakatolt a fejében, és félt, hogy a közelében ülők észreveszik, milyen bamba a tekintete. „Ha megcsörgetné a telefonomat...”, javasolta a feszengő rektornak, s az hátralökve a székét nyomban felpattant, zakója

zsebéből kiemelte a saját mobiltelefonját, de mintha szemérmesen kizárná a nyilvánosságot, megint a hallba tartott, hogy hívja a professzorasszony számát.

A hálósobában kipakolta a táskát. A kulcsokat, pénzt, bankkártyát, az ilyen-olyan kedvezményekre jogosító lapocskákat kis kupacba dobta, ujjai között forgatta a rózsaszín személyi igazolványt meg a lakcímkártyát – mi ebben a nagy újítás? mi a fenének kell kettő... meg jogosítvány ... nem is vezet... sohasem vezetett autót, ha vezetett volna, százszor megemlíti... lazán csak, egy anekdota, egy mulatságos vagy megrendítő történet is jó... minden jó, ha valahogy a világ tudára adhatja: ő persze autót is vezet... mert azt sem titkolta, hogy szívesen főz, gondolzza a tenyéryni kertjét, nyilvánosan sopánkodott, bár több időt száncshatna mindenféle kézimunkázásra, de sajnos... télen síel, nyáron... és mindezt bakfis-pirulással csinálja... körülkeríti magát a tudomány méltóságával... nem mondja, hogy figyeljeteK emberek, most elárulom a siker receptjét... és mégis minden porcikájával... mindegy... – A mobiltelefont a kisasztalra tette, és merőn nézte, mintha a híressé lett osztálytársnő lelkét figyelné. Tudta, hogy mindjárt megszólal, de rémült és tanácstalan volt, mikor kivilágosodott a kis monitor és csakugyan felcsendült a Beethovenmotívumos híváshang. Nem, nem, nem szabad... ilyen bután nem adhatja fel magát. Kis nejlonzacskóba söpörte a neki semmire sem kellő igazolványokat – a telefon kivételével mindent, azt később majd megvizsgálja, kiszedi a titkait –, gyorsan megírta a ravasznak szánt levélcét, és sietett vissza a szomszéd utcabeli szállodába. Jó, hogy nem kell átszelnie a várost. A kipakolt retikül a hálósoba szőnyegén maradt. Muszáj volt elmondania a portásnak, hogy ő az egyetem nyugdíjas könyvtárosa, úgy tudja, a konfe-

rencia vendégei itt laknak, a professzorasszony is. Pár lépésre innen, épp az utcai lámpa alatt találta ezt a csomagocskát, s az a legésszerűbb, ha itt adja le. A recepciós a nevét kérdezte, ő meg ijedten háritott: természetes, hogy behoztam... nem várok hálát... ilyesmit meg kell tenni az embernek...; és már ott se volt.

Nem tudta felidézni, bezárta-e a lakása ajtaját, mikor elindult – mindenestre hiába próbálta fordítani a kulcsot. Itt vannak! Aztán, mintha másík felől ütné magát: marhaság! A rendőrség nem megy be sehová álkulccsal! Elszántan lenyomta a kilincset, s belépett. Ott az előszobában érte az elviselhetetlenül éles felismerés, hogy élete legostobább tettét követte el. Minden részlet külön-külön is ostoba. Visszavonhatatlan. Legalább a levélkét ne írta volna – kézzel! Rá akart ijeszteni? Megfenyegette és oktatta, mintha azt a felfuvalkodott nőt bármi kikökkentethné önbizalmából. Az előszobai állótükörben nem is vörös, inkább bordó fejű madárijesztővel nézett szembe. Tompa tekintet, idéetlenül megnyirbált őszes haj, a súlyos törzs mozdíthatatlannak látszik. Visszavonhatatlan, ez biztos.

„Azt mondta, az egyetem nyugdíjas könyvtárosa?... Ő maga mondta?... Talán valami baja van velem, valamiért gyűlöl... Ez szörnyű... nehéz tudomásul venni... de így van ... akire valamelyest figyelnek, az rögtön kiszolgáltatott lesz az ilyen-olyan örülteknek ... nem tudom, ki ez a nő... azt hiszem, nem ismerem a maguk nyugdíjas könyvtárosát... mi dolgom lehetett a maguk egykori könyvtárosával?” Megkérte a recepcióst, mondja el újra, közvetlenül neki, hogyan adta le az ismeretlen nő a nejlonzacskót – „az utcai lámpa alatt találta?... és nem vár jutalmat?... hálát?... Dehogyan találta! Elvette a táskám, amikor kijöttem ide a hallba... a telefonomat vajon miért nem adta vissza?

meg a retikült... utálok az értelmetlen dolgokat... ez bőszít legjobban... hogy értelmetlen... csak az örültek csinálnak ilyet, hiszen ha elvette s aztán hirtelen megbánta... ha nem a pénzemre fáj a foga... bárhogya is történt... a telefonomat miért nem találta meg az utcai lámpa alatt?... emlékbe kell?... Mondja, és most tovább nyomoznak vagy ezzel vége?... megkérhetem, hogy hívják újra a mobilszámomat?... És délelőtt mindenképpen elutazhatok?... nem lesz szükség rám?”

Hallotta, hogy a rektor megint próbálkozik, valahol kicsöng, még, még – mintha egyre hosszabbak volnának a jelzések; legyintett, hogy elég, és riadtan hátrafordult. Valaki a tarkóját bámulja? – nagy, sötét tömb, törzs és nyak nélküli hatalmas fej, gonoszul villogó óriás szempár. Nincs mögötte senki, a fáradtságát meg inkább ne lássák. „Nagyon köszönöm, hogy ilyen sokáig velem maradtak... mindjárt holnap van... minden segítséget köszönök, és azt kívánom mindannyiunknak, hogy próbáljunk túlkerülni ezen a kellemetlenségen... nem mondhatok mást, kellemetlenség... sajnálom, hogy gondot okoztam... majdnem elrontottam a csodásan szervezett konferenciát...”

Amikor egyedül maradt a szállodai szobában, még rosszabb volt. Nem tud elaludni – itt képtelenség. Hiába húzza be a sötétkék bársonyfüggönyt, hiába világít a mennyezeti és az ágy fölötti lámpa, azt a gyűlölködő tekintetet egyre magán érzi. Sohasem látta, nyilván most is csak képzelem – vagy látta ma délután, amikor elnökölt? És előbb is talán, míg felolvasott? A feléje áradó szeretet akkor tompította, mintha meg is akasztotta, szétlőtte volna azokat az ártó sugarakat – mert olyasféle ez, bizonyára teljesen racionális, fizikailag megtapasztalható, mérhető jelenség: hullámtermészetű lehet. A táskalopás csak ügyetlen eszköz volt; valaki bosszantani akarja, szemmel verné

és közönséges kellemetlenséget okozna. De akár meg is ölné. Van ilyen. Vannak, akik nem a haszon reményében, nem személytelen gonoszságtól hajtottan pusztítanak... Mindenesetre fölösleges kiszolgáltatnia magát, és fölösleges kísérletezgetni, sikerül-e kitalálni és kivédeni egy ismeretlen, beteg lelkű ember szándékait. A házi telefonon leszólt az éjszakai portásnak, „bocsásson meg, hogy zavarom... nem szeretnék pánikot kelteni... nem, igazán... elég volt az eddigi felhajtás... mindez szörnyen idegen tőlem... valamibe belekevertek, vagy nem is tudom, hogy mondjam... magának tudnia kell... valami érthetetlen, gonosz dolog készülődik... fogalmam sincs, ki és miért forral ellenem valamit... de itt veszélyben vagyok... a táskám elemelésével csak elkezdődött... ennyit értek, az csak a kezdet volt... valaki figyelmeztetett és fenyegetett... Van maguknál rendőri ügyelet?... éjjel is?... kinek a dolga a biztonságom... a vendégeik biztonságáról gondoskodni?... Vagy megtudhatnám, indul-e éjszaka vonat a fővárosba?... felőlem személyvonat is lehet... reggelig nem várok... itt nem bírom ki... vagy vigyen haza kocsival valaki... megfizetem...”

A szomszéd lakásban még üvöltették a televíziót – hány-szor megkérte őket, halkabban, az istenért, legalább késő este halkítsák le, párszor becsöngetett, szépen kérte, hiába, aztán kopogott, verte a falat, hiába – most már nem kínlódik velük. A többivel se. Itt minden áthallatszik. A veszekedések és a centrifugák zörömbölése, telefoncsörgés, daráló, gyerekbőgés. A falak papírból vannak, az emberekből meg kiveszett a szemérem. Minden-minden a nyilvánosság előtt folyik. A lépcsőházból bejön az oda-kozmált ételek és a fahéjas sütemények szaga, s a legkülönösebb, hogy senki nem is törekszik elrekeszteni az élete

zajait és izzadmányait. A kiosztott pofonokról és a kéjes lihegésekről is akárki tudhat; a hangokról el sem dönthető, hogy valódiak vagy tévébeliek. Egyszer piros festékekkel valaki a postaládájára kente, hogy „jelents föl!”, mintha ő följelentős fajta volna. Hát nem az! Most már senkivel se törődik, aki köszön, annak visszaköszön, aki biccentés nélkül elhúz mellette az utcán, arról ő sem vesz tudomást. Hozzászólt, hogy bárkivel, az emeleti szomszédokkal akár, hangtalanul utazzon a liftben. Évekkel ezelőtt még, mikor észrevette, hogy az alatta lakók tárva-nyitva hagyták a bejárati ajtót, jóindulatúan becsöngetett, de az a részeges disznó nyomban pörölni kezdett vele, hogy talán tilos keresztvizet csinálni... Hát kell ez neki? Még el se mondhatta, hogy veszélyes a besurranó tolvajok miatt... semmit se szólhatott, inkább hagyta, hadd ordibáljon magában. Az asszony is kijött, hogy ellene rikácsoljon – de most már nem érdekli... az se, ha sikoltozik valaki. Verekedjenek, öljék meg egymást, felőle mászkálhatnak véraláfutásos pofával... nem érdekli... vegyék, vigyék el a vacak-ságaikat. De senki sem viszi el, nincs olyan betörő, amelyik belépne az előszobájukba. Hozzá persze betörték, kétszer is. Akkor még a könyvtárban dolgozott, nem őrizhette a lakást, szépen kifigyelték, mikor megy el, délután mikor ér haza – volt idejük, és legalább ketten voltak. A rendőrség sajnálkozott, a szörnyen feldúlt lakásban még fekete port szórtak szét, gépiesen, unottan szórták, de nem biztatták semmivel, hiába erősködött, hogy a házbeliéknél néznek körül. Azt nem tehetik, a házkutatási engedélyhez nem elegendő az ő megérzése.

A szépséges, csuda sikeres professzorasszony ma este ugyanúgy bámulhatott, mint akkor ő a felforgatott szobába lépve. Jól van. Ezen mosolyogni kellett. Jól van így. Kvittek vagyunk.

Letépte a hálószoba faláról az egész fényképgyűjteményt, kis adagokban dobta a vécébe, nem volt dugulásveszély, de az eltüntetett kiállítás nyoma megmaradt – találgassanak csak. Mielőtt a gonddal készített, felfüggesztett hurokba dugta a fejét, és kirúgta maga alól a széket, kinyitotta a bejárati ajtót. Nem sarkig tárta, de akárki észrevehette, hogy nyitva van.

Az éjszakai portás fia fuvarozta haza. „Két óra oda, két óra vissza, ha fizetni tetszik a benzint, az autópálya díját... mondjuk, mindennel együtt... húszezer nem sok, ugye? Szerencsére holnap szabadnapos vagyok...” Minek mondta ezt?, a portás elkottyintotta, hogy a fia munkanélküli, talán vállalkozik az alkalmi útra, hirtelen nem is tud jobbat, gyorsabbat, ő meg sürgette, hogy igen, igen, jó lesz, hívja, induljanak mielőbb. Az öreg Opel hátsó ülésén maga mellé tette a kis utazóböröndöt, a jobb oldalra húzódott, becsatolta az övet, a vezető feje búbját, profilját nézte – kettejükön kívül nem lehet más a kocsi-ban, de míg kiértek a városból, érezte egy harmadik közelségét, mintha szuszogna, eldugult orral próbálna levegőt venni; a kezéhez vagy az arcához érhet. A halántékát masszírozta, még nem merte behunyni a szemét – ha felriad, akaratlanul is sikít. Mulatnia kellene a saját félelmén! – ha tegnap megjósolja valaki, hogy hamarosan riadozik, képzeleg és kapkodva menekül, kineveti – hát akkor gyerünk! Tessék kacagni!

Az autópálya melletti szántóföldek fölött látta azt a sötét fejformát, az elszánt tekintetet – holdként kísért a kocsit, de legalább kívül volt, közöttük üveg és fém.

Az út felén már túljutottak, mikor mégiscsak elszendehetett – egy percre? kettőre? –, és erős mellkasi fájdalomra riadt. Talán nem nyögött, nem adott ki hangot – a vezető legalábbis rezzenetlenül nézett előre, mintha sem-

mit sem észlelné az ő vergődéséből. A torkához kapott, nagyokat nyelt. Infarktus? Pár másodperc után megszűnt a szorítás. A lába reszketett. Újra és újra győzködte magát, hogy mindezt a kimerültség okozza. Úgy mondta, ez a végső kimerültség. Aztán nyugodtabban nézte az autópálya melletti sivár vidéket. A sötét tömb, mint a köd, feloszlott.

MESEAUTÓ

Az a hét és fél méter hosszú, fehér Lincoln Limuzin, ami esztendőnél is régebben parkol a Városmajor utcai Barabás villa előtt, és úgy tűnik, csak hét végi esküvőkhöz bérlik, vagy még akkor, azokhoz sem, mert bizony megesik, hogy szombaton kora délután, esküvői főidőben is kihasználatlanul túrnie kell az ünneplő népség vásári zsidongását – sajnos, a legtöbben saját, virággal, fehér szalaggal díszített kocsival érkeznek, esetleg alkalomra rendelt taxival, és nyakláncokat, vastag karkötőket meg aranyfogaikat csillogtatva bámulják és kacagják, mintha egzotikus fenevad volna biztonságos állatkerti rács mögött. Hétköznap az utca pora-mocska ráarakódik, még a visszapillantó tükrön is olajos foltok éktelenkednek. Egyszer majd festékkal gyalázzák – kihívó és gyámoltalan, ahogy fehérén elterpeszkedik. Fennhéjázó és a balsors minden változatát szenvedő szörny, napvilágra tett Minótauros; maszatos oldalsó tükrei nevetséges szárnyimitációk. Bár kevéske virtuális erővel felszállhatna, repülhetne az *idők tavaszán* – az *arany országút csillogó gyémántporáról* nem is beszélve.

De egyelőre tél van. Január tizedike, Melánia napja; az IGF magyarországi leányvállalatának ötödik születésnapja, amit a vártnál-remélnél is sikeresebb cég vezetői méltóan terveztek megünnepelni. Az IGF-fel kapcsolatban azonban egyszerű sikerességet emlegetni már-már sértő, miután a hazai prosperálási listán hónapokkal korábban a vezető tíz vállalat közé került. A vezérigazgató személyi titkárnője mérte fel az ünnepség helyszínének és az egész ceremónia lebonyolításának lehetőségeit, főnöke jóváha-

gyását megnyerve ő bérelte ki az Iparművészeti Múzeum auláját, s miután mind egyetértettek abban, hogy a vacsorára ne kapjanak túl sokan meghívást – ne legyen menzahangulat! –, nyolc kerek, egyenként nyolcszemélyes asztal terítését rendelték meg – így bőven maradt hely a dobogóra lépő sztárművészeknek. Még az alkalmi zenekar is elért volna, de kellemesebbnek tűnt láthatatlanná tenni, tehát a galérián elhelyezni a vacsora egész ideje alatt játszó hangszeres zenészeket. A négy fehér limuzinnal csupán tizenöten érkeztek – ez volt egyébként az egyetlen kérdés, amit a vezérigazgató tőle telhető türelemmel maga magyarázott el a titkárnőnek s a többi vezetőnek: „hogya autókba hányan férnek, meg hogy hány egymást követő autót tekinthetünk flottának, ez két külön dolog. Merőben különböző. Ez a lényeg, csak ismételni tudom: különböző. Tehát nem számolgatjuk, vajon hány embert gyömöszölhetünk egy kocsi, ilyesmivel nem foglalkozunk! Aki szorongani akar, jöjjön busszal, metróval... ez nem érdekel... Tizenketten... ha nagyon muszáj, tizenöten érkezzenek egyszerre a limuzinokkal... többen semmiképp! Mellőzzük a tömegjeleneteket! És legalább négy egyforma autót kérek... Legalább négyet!” Így történt, hogy a négy Lincoln Limuzin különböző égtájak felől egyszerre ért – nem a múzeum bejáratához, hanem a Ferenc körút–József körút–Üllői út találkozásához, s onnan a múzeumig vörös szőnyegen lépdeltek a díszvendégek, a rendőrségtől kölcsönzött kordonok között. A tapsra, éljenzésre, üdvözlőgásra felfogadott népséget is meg kellett tisztítani a koldusszennyől, de mindezt, még a fogyatékosok kiszűrését és a kiválasztottak fegyelmezését is egy őrző-védő betéti társaság szervezte. A magyar historikus építészeti elemeket távol-keleti, indiai és arab motívumokkal is vegyítő, csipkés-szecessziós aulában aztán, a Zsolnay-majolikával bur-

kolt boltívek alatt trombita és amolyan minitűzijáték köszöntötte a cég vezetőit és legfontosabb üzleti partnereit. A fiatal és energikus vezérigazgató csak bólintott; mintha észrevenne minden apróságot, tekintete módszeresen pásztázta a terepet, de kiismerhetetlen maradt egész estére. Alig szólt, senki sem tudhatta, voltaképp elégedett vagy elégedetlen. A vacsora vége felé, amikor behozták az ötemeletes tortát, s az ünnepi zenére mindannyian felálltak, a főnök az asztal szélébe kapaszkodott. Sápadt volt és szédült, de a hozzá legközelebb ünneplő asztaltársak is hihették, hogy no, lám, mégiscsak meghatott; senki sem látta még elérzékenyülni, de most mégis meghatott; mindenki felé fordulva tapsolt. Elszabadult, vad rajongáshullámok csapkodtak körülötte, ő pedig egyre a saját suttogó hangját hallotta. Leállíthatatlanul ismételtette magának: „most mindjárt vége lesz... vége lesz... vége lesz... mindjárt vége lesz...” Talán túl sokat ivott; az alkohol máskor is elszomorította, kamaszként próbált versenyt inni, de mielőtt lerészegedett, hányt, és a végében sírt. Úgy lehet: sokat ivott. Már a limuzin sofőrje is pezsgőt bontott, üdvözlésképp világító kristály poharat kínált neki – így kell, hozzátartozik a szolgáltatáshoz, utasította volna el mindjárt az elején? –, s aztán is, mindenből csak keveset, de ivott töményet és bort, újra pezsgőt, és elkomorult, milyen hipp-hopp véget ér az este. Mennyit tervezte, hogy játszadozott a részletekkel – itt még gömbölyíthető, onnan átcsoportosítható néhány kellék –, nap nap után beszámolóért kért az előkészületekről, de nem gondolta, hogy az egész ilyen gyorsan lepereg. Pedig minden megvolt, és pontosan a tervek, a látomások szerint történt. Végül is ennyi? Az első szeretkezés után érezte magát ilyen csalódottnak – ennyi? –, többet azzal a lánnyal nem is feküdt le, de hogy hétfőn folytatja majd a munkáját, hogy mindent ugyanúgy

csinál, mint hetekkel, hónapokkal korábban, hogy ugyanazokat az embereket látja majd, és azok látják őt is, hogy az Iparművészeti Múzeum auláját talán már a jövő héten más cég bérlő ki, a pincérek másoknak tálnak, olyan rutinos mozdulatokkal, ahogyan a gyászhuszárok emelik a koporsót, viszik a koszorúkat; hogy a limuzinokba mások ülnek, a kristálypoharak másoknak világítanak, hogy minden ugyanúgy lesz, mint előbb, s neki tudnia kell, emlékezni, hogy az évforduló méltó ünneplése megtörtént, rendben lement – ez rosszabb, sokkal rosszabb, mint az a hajdani elégedetlenség – az egész ennyi?

Ha legalább három órára bérlő a limuzint, a kölcsönző nem számol fel ki- és beállási díjat. Kétórás használat esetén egy Lincoln Limuzin óránként – sofőrrel és a figyelmességekkel együtt – már nettó harmincezer forintért megkapható, egy egész napra pedig csak száznegyvenezer. Top VIP vendégek városnézéséhez különösen ajánlott, és tapasztalat bizonyítja, hogy bizalmas üzleti tárgyalások színhelyeként is pompásan funkcionál. Valószínű, hogy különbözőképpen berendezett kocsik találhatók még egy-egy kölcsönző készletében is, mert némelyik reklámban a sofőr teljes elzártágát ígérő – az utas ugyan bármikor felveheti vele telefonon a kapcsolatot, irányíthatja, kérhet ezt-azt, de a hangszigetelt fal biztosítja, hogy a vezető semmit se lát-hall abból, ami a kocsitérben elhangzik, semmit a bent történekből –, ugyanakkor megnyugtatóják a lehetséges partnereket, hogy a kivételesen képzett, angolul jól beszélő vezetők óriási önuralomra is felkészültek – mégis, mi mindent láthatnak?, a hangszigetelt fal túlsó oldalán milyen hangokat kell tűrniük?

A péntek esti legénybúcsúztatóra nyolcan bérelték a kocsit, amiben a hajnali órákban már csak egy halottat

fuvarozott a sofőr. A mulatóból még kijöttek mind a nyolcan, három vagy négy részeg lotyó is bebújt közéjük, aztán sorban bemondták, hogy kit hová vigyen – Cinkotától a Budakeszi útig keresztül-kasul átszelte a várost. Megfizették. Fél három körül egy óbudai címet kapott. Mielőtt a házhoz ért, szóltak, „itt lesz, csak eddig”. Kiszállt, hogy nyissa a kocsiajtót és szertartásosan búcsúzzon, de az utas megelőzte, már csak a hátát látta, és felemelt karját, ahogy visszaintett neki, „kösz, mehet tovább a talyiga”; úgy számolta, még hárman ülnek bent, „tovább a Bécsi úton!”, és kis idő után újra ugyanúgy, „tovább a Bécsi úton”. Lassított. Az ilyeneknek mindegy, hogy száguldozik vagy áll. Tilos kérdezősködni – ha kívánságuk van, majd előadják. Tudakolják csak, miért állt meg, tessék! Mert megállt. Az ostor nyeles lámpa szinte a kocsi egész hosszát megvilágítja. Az utastérből nem hallatszott se sikongás, se hortyogás. Senki nem dőlt a szigetelő falnak, senki nem ökredezett, mintha nem is üzekedtek volna – a magnóra vett hang sem ismételte már, hogy „tovább a Bécsi úton”. Csönd lett. Hiába hajt tovább, ki a városból, ennél is elhagyatottabb helyre, egy limuzin sofőrje akkor sem szállhat ki, hogy a bokrok mögött húgyozzon. Várt, aztán ásványvizet ivott, termoszból kávé t töltött magának. Reggel hétig tart a bérleti idő, ha addig nem kap újabb utasítást, megtudakolhatja az utas szándékát. A mulatózók gyakran elalszanak – leöntik, mindenfélével összekenik a kárpitot, és öntudatlanul belefekszenek a mocskukba, nem is tudja, kiszabnak-e a bérléskor valami kauciót; bizonyára ki. A két takarítófiú persze minden kölcsönzés után végigvizsgálja az utasteret, összehangolt mozdulatokkal eltávolítják a foltokat – nejlonzsákocskába dobálják, és a recepción leadják a talált holmit. Mondják, hogy sokfélét találnak: bankkártyát, mobiltelefont, kiürítetlen óvszeres dobozt, kulcsot és fényké-

pet. A recepciós ráírja a bérlő nevét és a szerződés számát, ahogy a halottak lábára kötik a szükséges adatokat. A motort muszáj jártni, nehogy megfagyjanak – órákig azonban nem vesztegelhet. Mehetne folyamatosan ide-oda. Megfizették, és neki nem is fárasztóbb, mint várni. De nem megy. Iszonyúan elege van ebből a fuvarozásból, már réges-rég el kellett volna menekülni a bérautó-cégtől – nem tudott lakájjá lenni; ezt mondta az anyjának, meg is tetszett a szó, igen, nem tudott és nem is akar lakaj lenni!, csak épp nem kínálkozott jobb állás. Szerencésnek tartották, hogy ezt megszerezte, és felelőtlennek, ha odahagyja. Pedig elege volt. A lakaj-kollégákból is elege. Az első héten embergyűlölő lett, és most már magától is undorodik. Az ásványvíztől, a kávétól, a gyomrából feljövő savanykás íztől. Undorodik a motor duruzsolásától és a sok senkiházítól, akit kiszolgál. Undorodik a kötelező sildes sapkától, a szarvasbőrkesztyűtől, ami csupaszon hagyja az ujjait és a mintás nyakkendőktől. Attól, hogy a szolgálat után nem tud elaludni. Fekszik hanyatt, és figyeli magát, amint egyre éberebb lesz – hallja vagy hallani véli a szomszéd lakásbeli neszeket, falban futó csövek harákolását. Nem kíván se ételt, se nőt; italt még annyira sem – „ez nem élet... nem élet... nem élet”; hangosan beszél ilyenkor?, a plafonnak?, vagy mégis inkább magában zsolozsmázik? Az ostor nyeles lámpa fénye mintha áthatolna a limuzin tetején, át a fémen és a kárpiton, a sapka szövetén, a fejbőrén. Az agyát éri. Újra indult, megfordult a Bécsi úton, vissza egészen a Szépvölgyi útig, a Duna-partig. Ott leállt. Öt perc múlva fél hét. A saját testében érzi az autó súlyát – ez nem fáradtság, semmit semmivel nem téveszt össze, józan és éber, pontosan tudja, hogy ez a szokásosnál nehezebbnek tetsző autó súlya. S ugyanakkor a hatalmas tömeg – bár az ő karját, lábát, vállát iszonyatos erővel

nyomja – megemelkedik, a kerekék már nem érintik az aszfaltot. Nem pörög semmiféle propeller, nem bög motor, a hosszú, fehér kocsitest, mint egy szőnyeg, sőt, mint egy kendő a levegőbe emelkedik, föl, föl; lebeg a Duna fölött, vissza Budára, repül, sodródik erre-arra, ő fönről látja a kora reggel buszra, HÉV-re várókat, nyugós kisgyerekeket, puffadt arcú, bundába-csizmába bugyolált embereket, némelyikük felnéz, de őt a kocsiival együtt felhőnek, talán hófelhőnek látják – senki sem álmélkodik. „Öntsünk tiszta vizet a pohárba! Ennyi várakozás elég volt. Ennyi mindenkől elég.” – „Bocsánat, uram! ... hall engem? ... bocsánat... Hol kívánják befejezni az utat?”. Csönd. „Bocsánat...” Most visszacseng az órákkal korábban kapott, és ismételt utasítás, „tovább a Bécsi úton...” – Ki mondta? Hülye tréfa volt, kiszúrás, megalázták, hogy röhögessenek rajta – „a pasi meg hajtott tovább... ezeknek engedelmeskedni kell... ezek a lakájok élvezik, hogy engedelmeskedhetnek a gazdagoknak... megfizetik őket, de élvezik is” –; kiszálltak mind, elslisszoltak, és röhögnek. Jó kis kanmuri. Egytől egyik rohadék. Mind az. A bájgúnár vőlegények és fátylas-virágcsokros menyasszonyok éppúgy, mint a szajhák, a drogos maffiózók, a fél évszázad után hazalátogató milliárdosok, meg a gazdag idegenből jövőkre vadászók, akik úgy csapnak le már a repülőtéren a kiszemeltekre, úgy tuszkolják áldozataikat az elkápráztató limuzinba, mint a ráérős vércsék. Semmi kapkodás! Nyugodtan, elegánsan. A tollak majd szépen szállnak, a rághatatlan húst, a csontot szalvétába köpik, véres szájuk megtörlésére másik damasztkendőt készített elő a cég. Ő visszamegy a telephelyre, nem néz a kocsitérbe. Nyilván üres. Szutykos, romos és üres. Ez a takarítófiúk dolga. Később kihallgatták, újra és újra elmondta, jegyzőkönyvbe diktálta az utasítást – „tovább a Bécsi úton” –, nem volt

gyanús körülmény, semmi gyanúsabb, mint más ilyen alkalmakkor.

Egy alföldi faluban három autóból épített minden idők leghosszabb limuzinjánál is hosszabb limuzinszerű autót apa és fia. A két férfit bemutatta a televízió, a helyi polgármester támogatást ígért következő tervük megvalósításához, látható volt, ahogy a falu apraja-nagyja kacagva ül a meseautóba, mint a ringliszóra. A kamera kedvéért előadták, bizonyára újrarájtszották, a kocsikáztatást. A tervező-kivitelező fiatalember vásári cirkuszosként kínálta helytel földijeit – amíg minden jelentkezőre sor került; a gyerekek versenyeztek, ki hány menetre tud befurakodni.

Romániában egy féllábú ember gyufaszálakból készített limuzin-makettet. A kétméteres terepasztalt betöltő, közel öt éven át készülő mű fotója bejárta a világot, akárcsak a távol-keleti limuzin-jégszobor, ami tíz napig nem olvadt el.

Vannak, akik meggyőződéssel állítják, hogy a fehér Lincoln Limuzin már csak jelmez – esküvőre, partira még illő és mulatságos igénybe venni, de a reklámszövegek buzdítása ellenére VIP vendégeket nem ezzel kell fuvarozni. Ha limuzin, akkor is legyen fekete, ám mindenképpen komolyabb egy Chrysler vagy egy Mercedes – például egy S-osztályú, repülőtéri fogadáshoz meg egy Vito minibusz. Nem csoda hát, hogy akad hétközben porosodó, a szükséges takarékosági intézkedések miatt eladásra ítélt, ezerszer is megátkozott, mert két-három autónyi helyet elfoglaló, kényes-fényes kocsi, ami mesésen csábító, groteskségével nevetető, s még én sem képzelem, hogy a levegőt hasítva repül, inkább lelőtt vadnak tűnik, amelyiknek preparált fejéből – üvegszemmel – és az ugyancsak

kikészített, fehérített bőrből parkettára terített, kerülgetett lakásdísz lett.

Ott parkol a Barabás villa előtt, mindenféle flottától elkülönítetten, időből, társasságból kiszakítva, néha porosan, olajfoltosan; utasterébe az ablakon át nem lehet belátni; kár, de érthető, hogy a planetárium csillagait villogtató, lila fényeket imbolyogtató, kristályragyogással kápráztató, liliomillatú belsőt nem bámultathatja az önkormányzat ingyen. Általában, és megint csak érthetően, a vezető helye is üres – *a sors fogja tán a volánt* –; így a posztmodern kor mítosztól is megfosztott emblematikus darabja, nem valószínű, hogy helye lesz múzeumban vagy jövődó korok regéiben. Mégis, egyik reggel, a bal oldali, úttest felőli tükre bólíntott nekem – üdvözlésképp rámosolyogtam.

TAKARÁSBAN

Az örökség körül óhatatlanul búnszag kavarog, mégis mulatságosan bizsergető hozzájutni a más pénzéhez, értékeihez, emléktárgyaihoz.

Félsz, hogy bajba keveredem? vagy bemocskol? de mi baj lehet?, kérdezte András a barátnőjétől.

A lány vállat vont.

Sohasem látott rokontól, gyerektelen nagynénitől, legendásan különc, agglegénységben megöregedett nagybácsitól csak krimikben örökölnék. És akkor mindjárt mesés vagyont.

Legfeljebb felülök egy bárgyú tréfának. Ez lehet a legkínosabb.

De ahogy csapdát sejtve újra meg újra olvasta az ügyvédi értesítést, és fontoskodva vizsgálta a pecsétet, máris benne volt a kétes kimenetelű, a titokzatosságtól még közönségesebb játékban. Minek akkor tűnődni, faggatózni; minden szava, mozdulata keresett.

Mit akarsz? ne telefonáljak? mintha meg se kaptam volna az ajánlott levelet? Hé, mondj már valamit!

Ilyen közöny nincs is! Ez nemcsak mesterkéltség...

Te csináltad ezt a hülyeséget?

Egyetlen villanásra bizonyosnak látszik, ő volt. Ez a magyarázat! Űristen, milyen rossz ripacs!

Mit csináltam én? Ügyvéddel írtam neked?

A leleplezés mámora is gyorsan elszáll. Őrült ötlet, tényleg.

Vicceltem. Akkor telefonálok.

Elfordul, hogy ne lássa az újabb vállvonogatást, mindegy, mintha hátul is szeme volna. De a sok-sok szem sem segít elnyesni és valahogy el is varrni ezt a halva született kapcsolatot. Nehéz kezdeményeznie a lezárást, mert nem küldheti világgá a lányt. Hová költözzön a szerencsétlen? Nincs senkije, egyszer talán elmegy máshoz, pontosan úgy, ahogy hozzá betelepedett. Mert nem hívta, az hét-szentség. Bár eltúrta, hogy itt lakjon, kulcsot adott, és hát él vele.

Az ügyvéd azt mondta, kész azonnal fogadni.

Eljössz velem?

A lány nemet int.

Hál'istennek! Jobb volna minden nyikkanás előtt szép lassan háromig számolni, és leszoktatni magát a megtévesztő udvariasságról. Még jó, hogy nem akaszkodik rá! Még jó. Nem a felesége.

A kaputelefonban az ügyvéd szabadkozva kérte, hogy mondja meg a lakcímét; rendben; és fönt, az előszobában kérte az igazolványát, gyors pillantással össze is vetette András ábrázatát a rossz kis fotóval. Minek ez?

Itt nyomban megkapom azt a tonna pénzt?

Mert tonnányi lesz, húszezresekkel tömött, még éppen megemelhető utazóláda, hipp-hopp előkerül néhány sötét-ruhás fickó, napszemüvegben persze, ínycsiklandóan felhajtják a láda tetejét, pillanatra látszanak a felső sor kötegei, de a gyakorlott mozilátogató már hallja a revolverzárak kattánását; kibiztosítanak; minek kellettem én maguknak? ki akart itt örökölni?, ahogy a filmekben, de a béna ellenőrzés nem illik a képbe; nem így csalják be a palimadarakat, ez más trükk lesz, vélhetően nem vesznek ujjlenyomatot, átvilágító szerkezet alatt sem sétáltatnak. Nincs maffia, az iroda tényleg egyszemélyes, és piti az ügy.

Igen, nyomban megkaphatja, bólíntott az előszobai igazoltatás után a fehér öltönyös, fehér hajú-szakállú ügyvéd, de csodálkozni fog, milyen kicsi csomag... Foglaljon helyet!

A pecsétgyűrűjében fehér kő csillogott, talán gyémánt. Húsos, fehér kezét, mintha manikűrösnek tartaná, az íróasztalra fektette. A tenyere alatt dosszié.

Tegnapelőtt csomagot kaptam. Két réteg, durva, homokszínű papírba burkolt fehér cipősdoboz volt benne, s a dobozban majdnem tizenhat millió forint, ezt a feladó önnnek küldte. Természetesen mindent megmutatok, a csomagolópapírt, a szállítólevelet, meg a nekem szóló kísérőlevelet is. A levél külön borítékban volt, de bent a dobozban, a rejtélyes ajándékozó, gondolom, tartott attól, hogy a csomagolópapírt lefejtve, elkallódik a levél. Látni fogja, hogy voltaképpen nem örökségről van szó, de hát mit írhattam volna önnnek. Harmincéves praxisomban nem találkoztam ilyen esettel, efféléről nem is hallottam, és felesleges titkolnom, hogy jókora fejtörést okozott. Parancsoljon, olvassa a levelet!

Tisztelt Ügyvéd Úr!

Pár hónapja futólag találkoztunk, de – ne bántódjon meg – esetlegesen választottam Önt ennek az ügynek a lebonyolítására, ahogyan Domby András urat is, hogy pénzt küldjek neki. A fiatalembert egyszer láttam, nem mernék megesküdni, hogy felismerném az utcán, a lakás-címét azonban tudom, s ennyi nekem elég.

Világéletemben sokat képzelődtem arról, hogy ismeretlen ajándékoz meg, pénzzel vagy akármivel, ez mellékes. Valaki, akiről semmit sem tudok, és nem is tudhatok meg, mintha maga az Isten volna az illető. Mindenesetre nem tartozom majd hálával – legalábbis arra az áhítatos öröm-

re nem használnám a hála szót. No, de nem magamról akarok mesélni. Lehetőségem nyílt, hogy megvalósítsam, amire vágytam, pontosabban, hogy én legyek az ismeretlen ajándékozó, s innentől csak a praktikummal foglalkoztam. Nem sejtettem, mennyi kérdést kell megfontolnom, s még most is bizonytalan vagyok, vajon elég körültekintően jártam-e el, tudatlanságom nem okoz-e majd zavart.

A legkönnyebb Domby úr kiválasztása volt. Utána azt is eldöntöttem, hogy tapasztalt ügyvédet kérek a közvetítésre. Tiszteletdíjként mellékelek százezer forintot, ezt a leveletem tartalmazó borítékba teszem. Miután nem fedem fel kilételemet, nem lehetek hivatalos ügyfele – talán Domby urat tekintheti megbízójának, ha erre a formalitásra, például az adózás miatt, szükség van, ezt nem tudom, de nem akarom semmiféle jogsértésbe keverni.

Önnek bizonyára nem újdonság, engem megdöbbenett, hogy névtelenül nem helyezhetek el bankban pénzt, semmilyen módon. Hogyan maradhatok akkor tökéletes takarásban? Ezt kellett megoldanom, s ezért kényszerültem a gyermeked készpénzküldésre. Csomagban ugyan tilos pénzt küldeni, de kicsi az esélye, hogy lelepleződik szabálytalanságom, s mégiscsak ez tűnt a legegyszerűbb eljárásnak. A csomag feladójának neve és címe persze költött. A postának remélhetően megfelel.

Úgy juttatja el vagy adja át Domby Andrásnak a pénzt, ahogy jónak látja.

Tisztelettel üdvözlöm, s egyben megértését kérem, hogy aláírás nélkül marad levelem.

A szövegszerkesztővel írt oldalt bárki, bármilyen gépen előállíthatta.

És most odaadom a dobozt.

A széf az íróasztalban volt, az ügyvéd ülve maradt, bal kézzel matatott, kicsit oldalra dőlt közben, gyűrűs jobbjaival az asztallapra támaszkodott.

Valóban cipősdoboz. Mindketten kínosan vigyorogtak.

Pár óra gondolkodási időt adtam magamnak, mielőtt ajánlott levélben értesítettem. Hogy megtévesztően örökségről írtam, ismét elnézését kérem.

Megtehetette volna, hogy nem értesít.

Bizonyára. Vagy elvihettem volna a csomagot a rendőrségre, de ez nem stílusom. Agyafúrt bűncselekményeknél, azt hiszem, nagyobb összeggel próbálkoznak. Itt nincs szó hatalmas vagyonról. Viszont kiemeltem három bankjegyet, és megvizsgáltattam a szomszédos postafiókban. Ugy tűnik, nem hamisítványt kap. Elviszi? Ez esetben aláírja az előkészített átvételi igazolást, és rendben vagyunk. Részemről legalábbis.

Nem gondolt arra, hogy én vagyok a feladó?

Maga? Miért tette volna?

Aki megtette, az is szórakozott. Valami nagyon büzlik itt.

Nézze, én sokszor elolvastam a levelet. Mondtam, hogy különös, ilyen nem volt a praxisomban. Intelligens, tanult, de nyilvánvalóan nem normális ember agyszüleménye. Viszont nincsen benne büntényre vagy bűnös szándékra utaló mozzanat. Mindez persze nem tartozik ide. Szigorúan a magánvéleményem. Elviszi?

El. Kétpéldányos az átvételi papír?

Természetesen önnek is lesz, és én is aláírom mint átadó.

A levelet lemásolná nekem?

Sejtettem, hogy kérni fogja. Amit a kezében tart, másolat. Egyébként szkenneltem is. Segíthetek még valamiben?

Miért kérdezte a címemet a kaputelefonban?

Hogy kérdezzek valamit.

Aha. Nincs véletlenül valami zacskója? Amibe betehettek egy cipősdobozt?

A túl nagy, kék műanyagszatyorra aztán csomót kötött András. Az ügyvéd előszobájában még meglóbalta, és újra egymásra vigyorogtak.

Nehéz elhinni, hogy ez ennyi.

Nehéz.

A lépcsőházban már tudta, hogy haza nem viszi a dobozt – de ez kevés. Néhány óra gondolkodási időt ő is adhatna magának. Fel kell készülnie, hogy figyelik. Már most, az irodától követik, és talán napokig követni fogják. Az ügyvéd figyelteti vagy az istent játszó, vagy valaki más. Az ártalmatlan örültek nem milliókat, inkább ígét osztanak. Tehát nem viszi haza, nem teszi pályaudvari megőrzőbe, semmiféle széfbe. A munkahelyi szekrényben jó helye lesz – meddig? A lánynak sem mondja el, mit végzett az ügyvédnél – nem kérdezi meg nyíltan, de ha mégis mesét vár, ő megvonja a vállát, hosszadalmas ügy, feleli, és jelentéktelen összeg. A lány is lehet beavatott. Mindenki lehet. A legfontosabb a megőrzött lazaság. Ez egy. Kettő, hogy senkinek sem beszél erről. Három, hogy nem viszi haza és nem teszi széfbe. Bankba se. Bár ha bankba tenné a saját nevére, az többféle veszélytől megóvná – nem a rablás a legnagyobb veszély. Hanem mi?

Lehet, hogy követik, akkor sem fordul meg. Kövessék. Fellépett a buszra, de mielőtt záródtak az ajtók, leugrott. Később ugyanezt eljátszotta villamossal. Nem lehet gyanús, mert egészen másutt volt már. Bocsánat, ő, de vak vagyok!, mondta az ajtó előtt lecövekelte nőnek. Számtalanszor megesik, ki ne hinné, hogy szórakozottan fordított irányban induló kocsira szállt?

Fogta az összecsomózott szatyrot. Az ügyvédnél látta, hogy a dobozt húszezezekkel tömték tele, de azóta egy-

szer sem gondolt a pénzre, csak a rejtélyre. A feladványra. Hogy csapdába csalják. Kipróbálják. Valaki vagy valakik kihasználnák a tapasztalatlanságát. Mit tud ő például a pénzmosásról?! Semmit.

Csomagolópapírt vett a nyomtatványboltban – csak ötívnyi kiszerelésben árusították, nem számít, a felesleget elteszi nehezebb időkre – és tixót. A munkahelyéről felhívta a telefonkönyvből választott ügyvédet; a kollégám ajánlotta őnt, örökösödési ügyben. Úr Gáborként mutatkozott be. Az időpontot adó ügyvéd nevét írta címzettnek. Adományozottja a szomszéd lakásba csak nemrég költözött özvegyasszony lett. Maga elé tette az ismeretlen levelet, és megkönnyebbülten billentyűzte a mégiscsak más szöveget.

Tisztelt Ügyvéd Úr!

Csupán futólag ismerem, de bizalommal kérem ennek az ügynek a lebonyolítására. Tisztességesebb, ha megvallom, esetlegesen választottam Ön, mint ahogy Joó Sándornét is, hogy pénzt küldjek neki. A hölgyet néhányszor láttam, lehet, mégsem ismerném fel az utcán. A lakáscímét tudom, ennyi most elég nekem.

Világéletemben sokat képzelődtem arról, hogy ismeretlen ajándékoz meg...

A dobozból kivett százezer forintot – ezt a levél mellé csúsztatja az ügyvédnek, aztán még egy húszezrest a saját költségeire. Így lesz jó.

AHOGY PATTOGOTT

A fafűtéses cserépkályhában – hol van ma már ilyen? – elégették a dióhéjat. Schneider bácsi rossz lelkiismerettel nézte a tüzet – a megállapodásban szó sem esett a dió héjáról. Lehetséges, hogy igaza van Ilonkának: a héj csak szemét, mi más?, senki sem számol azzal, különben ha sok a hibás dió, annak is ők látják kárát, mert súly szerint fizetnek. Lemérik az elhozott egész diót és a visszavitt belet. A kettő aránya adja a normájuk alapját, s ezt a normát harmadik hónapja nemcsak tisztességesen teljesítik, de jócskán meg is haladják. Az átvevő Szabókyné már az első héten elismerően csettintett: „Schneider bácsi a legjobb bedolgozónk”, és a többletet kezdettől emelt díjjal fizették; lehet, hogy mindenben igaza van Ilonkának, de az is igaz, hogy a munka megbeszélésekor azt sem említette, hogy majd ketten csinálják a feleségével – s hogy a dió héját elégetik, hogy azzal tüzelnek, vagyis hogy abból is hasznuk származik; nem, erről végképp nem volt szó, és ő soha életében nem nyereszkedett, nem csinált stikliket. Sohasem ügyeskedett, és nincs is tehetsége az olyan üzletekhez, amit magyarázatokba kell csomagolni. Ilonka viszont gyönyörűséggel néz a rostély mögé. Nem is igyekszik leplezni elégedettségét. Már attól is fiatalodik, hogy belapátolja a dióhéjat, gyerekmódra leguggol, meggyújtja a papírt, nézi, ahogy az összesodort újságlap, attól az apróra hasított fa és mindjárt a dióhéj is lángra kap. A kályha ajtaját nyitva hagyja, csak a belső vasrácsot tolja be – lát-hassa a lángot, és minden pattogás fölragyogtatja az arcát: a tűz meg a meleg most az ő leleményességének és okos

takarékosságának eredménye. Mint egy jól sikerült sütemény vagy egy ropogósra keményített, szépen vasalt ing. Ilonka a világ legjobb háziasszonya, de nem tudja, hogy a vállalattal szemben mit engedhet meg magának, és mit nem. Nem volt soha bejelentett munkahelye, korábban még azt se tudta, mit, kikkel, hogyan dolgozik a férje. Meg kell hagyni: igényei sem voltak. Örült, amikor '53-ban ebbe a nagyobb lakásba költözhettek, örült, hogy gyors egymásutánban háromszor előléptették Schneidert – de az elismerésnek, és nem a magasabb fizetésnek örült. Büszke volt az urára. Schneider bácsi, mondta kérkedve, iskolázottabb, világlátott, jó szakmája van; megérdemli, hogy vezető legyen. És amikor Schneider '57-ben bejelentette neki, hogy nyugdíjba vonul, Ilonka még azt sem igen firtatta, küldik-e vagy neki lett elege a vállalatból, a köpönyegforgatókból, a besúgásokból-árulásokból, a kicsikart pártba lépésektől. Minden alkalmi munka aztán, amivel Schneider bácsi kiegészítette a nyugdíját, tetszett a feleségének. Házasságuk negyvennégy esztendeje alatt a csöndes, szelíd, kék szemű férfi csak azt hallhatta szapora beszédű, sebbel-lobbal közlekedő feleségétől, hogy „úgy jó nekem, ahogy te akarod”, ez a diótörés meg – hogy együtt csinálhatják, hogy Schneider délelőtt hazahozza a két nagy kosár diót, s aztán tetszésük szerint végzik a munkát; hogy egyszeriben kitalálták, szinte magától alakult, az a legszerencsésebb, ha Schneider bácsi összeroppantja a diót, a leváló nagyobb héjdarabokat mindjárt félreteszi, Ilonkáé a finomabb pucolás, s így a szép, egészséges, kövér dióbél, amit papírzacskókba gyűjt, mintha az ő műve volna –, szóval a véletlen szerencsével talált bedolgozás kópés boldogsággal töltötte el a hatvannyolc esztendőss asszonyt. Nem a tűz melegétől, hanem a saját lelkesültségétől piroslott az arca, csillogott a szeme. „Akárhogy is... ez a leg-

jobb munkánk”, mondta minden este, és biccentett magának. Mintha semmit sem látna imádott ura kételyeiből, „s hogy ráadásul még a hulladékot is felhasználjuk!... Fogadok, hogy Szabókyné kitalál neked tavaszra is valami munkát... ne hidd, hogy minden bedolgozó ilyen becsületesen számol el neki!... Mások hazaviszik a diót, és a felét megeszik, elsütik... kérdezd csak meg... így van... én tudom, milyenek az emberek”. Igaz, mióta ezt a diótörést csinálják – Schneider bácsi tenyerébe kemény bütykök nőttek, olyan sötét sárgák, mintha nikotin színezte volna, a válla meg a karja nehezen bírja a tíz kilók cipelését, és Ilonkának annyira romlik a szeme, hogy a dióbelet már inkább tapogatja, mint nézi, bár az ujjbegyét csaknem érzéketlenné marta a dió, mindezt titkolják egymás előtt –, nos, az elmúlt három hónapban csak egyszer készült diótorta, és Ilonka akkor is a házmesternétől vette a diót. Mióta itt laknak, tőle veszi, eszébe se juthatott változtatni ezen, hiszen a házmesterné bizalommal és a piaci árnál olcsóbban adja nekik, bár kétséges, van-e joga titokban árusítani a sógoranjó kertjében termelt diót. A sógoraszszony, tudhatják jól, mint valami nagykereskedő, megbízza a rokonait az árusítással, a házmesterné persze levesz magának részesedést... Addig jó, míg senki sem vizsgálja ezeket az ügyeket! Az emberek, sokan, még most is úgy élnek, mint a háború utáni feketekereskedéskor. De Schneider bácsi nem bánta, hogy Ilonka a házmesternétől vette a diót, és eszébe se jutott, hogy a vállalatiból csenjen. Nem jutott eszébe. Kint a konyhában törte, tisztította és darálta, pontosan úgy, ahogy mindig szokta, és *azt* a dióhéjat – kétmaroknyi se volt – belehengergette a töréshez terített újságpapírba, aztán bedobta a szemetesvödörbe. Esténként a házmesterné kiüríti a lakásajtók elé tett vödröket. Nagy, rozsdás-horpadt fémhordóba önti a háztartási hulladékot –

a rosszmájú Karlikné szerint behúzza azt az undorító edényt a saját lakásába, hogy az egészet ától cetig átvizsgálhassa. „Senki nem hiszi, hogy gyémántot vagy mit keres”, mondta Karlikné, „egyszerűen ilyen... már megbocsássanak... így kell mondjam: szarrágó... az ilyen a szarból is kihoz magának valamit”. Nem bánta hát Schneider bácsi, hogy Ilonka a házmesternétől vette a tortába valót – talán jobb volna, ha a munkájuk során összegyűlő több kiló héjat is odaajándékoznák a házmesternének. Jobb volna. Becsületesebb az egész.

ROBBANHATOTT VOLNA

„Mindenki a fényképeit mutogatta. Egyre fenyegetőbb volt a diavetítés veszélye. Mindenki meg akarta mutatni a maga képeit, de nem akarta megnézni a másokét.”

Agatha Christie

Hogy gondolhatta akár egy pillanatig is: bárkinek segít az efféle múltidézés?! Micsoda bárgyúság volt! Még önmagának sem tudja megmagyarázni, miért javasolta a negyed század utáni találkozót. És éppen ő!, mikor ki nem állhatja a buzgólkodást. Jó pár szervezővel, elszánt emberiségboldogítóval akadt dolga – na, ő nem tartozik közéjük. Akkor meg mit akart? Megszánta azt a két szerencsétlent? Vagy inkább eluralkodott rajta a szégyen, amiért kevésbé szerencsétlen náluk? Sőt, egyáltalán nem szerencsétlen. Él, mozog-e bárhol szerencsésebb ember? Csak az lehetett: lelki furdalása támadt, és igyekezett valahogy hozzájuk idomulni – legalább ne tűnjön ki közülük. De reménytelenül kitűnt. Mondhatott volna aztán a vacsoraasztal mellett akármit magáról... nem mondott szinte semmit. Minek jöttek el, ha a puszta léte is ingerlő nekik?! Hallotta a ketyegést a saját testében, pontosabban a nyelőcsővében – robbanhatott volna. Tulajdonképpen megúszták, pedig mind a hat egykori osztálytársából süttött felé a legrosszabb fajta irigység: gyűlölködés inkább. Pár szót mako-gott csak, feleslegesen – látszott, hogy mindent tudnak róla, vagyis amit és amennyit tudnak, bőven elég nekik, még sok is. Túl sok. Nem kérdezték, mennyi ideig marad, vagy itthon dolgozik-e eztán, azt sem, milyen filmet for-

gat, milyen szerepben látható legközelebb – semmi szokott bárgyúságot. Lehet, hogy összebeszéltek és leckéztetni próbálták? Az anyját meg, szegényt, ő intette le, valahányszor mesélni kezdett. Sajnálta az anyját, jobban, mint a hülye, savanyú, egykori osztálytársait, de azért újra és újra megakasztotta, *hagyd ezt, anyu!*, vagy *el ne meséld... mindenki tudja!*; közben eszébe jutott, megkeresték-e ezek a nők az elmúlt években az ő egyedül élő anyját, s ha találkoznak, rendesen köszöntik-e; később elfelejtette firtatni, bár az anyja úgysem panaszkodna, és lehetetlen kiszedni belőle az igazságot. Szegény mindenkinek örül, aki valamilyen kapcsolatban van vagy valaha volt vele, és sohasem hinné el, hogy létezik rossz kapcsolat. Elvakultan büszke az egyetlen lányára, hallani se akar arról, hogy más máshogyan érezhet – de nem is kell meghallania; minek? Sajnálta nagyon, ahogy kapkodta ide-oda a tekintetét – *úgy örülök, hogy az osztálytársaiddal emlékezhetünk azokra az időkre!* –, hálálkodott, amiért jó étvággal eszik a főztjét – *ki tudja már, milyen régen csináltam ilyen töltött borjút... meg a többit is... nagyon régen, ugye?... régen lehetett, ha most elő kellett vennem a receptkönyvemet... vagy nem is tudom... talán megöregedtem...* Mindenki hallgatott erre, még ő sem tudott kipréselni magából egyetlen tiltakozó mondatocskát sem. Mióta hazajött, azon rágódik, hogyan csalhatná el az anyját orvoshoz. Négy hónapig nem látta, és közben hirtelen megöregedett, valahogy összezsugorodott. Tétován mozog, észre sem veszi, hogy neki-neki-támaszkodik a falnak, az ajtófélfának. Kínlódva ráncolja a homlokát, hunyorog – *nem kellene szemüveget viselned?* – , és valahogy elvékonyodott a hangja is. A közelsége meggyötrelmes, annyira erős, savanyú a testszaga. Az ajándékba hozott parfüm semmit nem segít. Eddig sikeresen tűrte az ölelését, feltűnés nélkül vett nagy levegőt, mintha

vízbe ugrana, lemerülne – mi jó származhat abból, ha megvizsgálják és megmondják: menthetetlen? Orvos nélkül is látható, hogy a sír szélén tántorog. Érzy belül, így van: már menthetetlen – és nem az ő hanyagsága vagy késedelmeskedése miatt. Vannak gyógyíthatatlan betegségek, nem tehet arról, hogy az anyja megbetegedett. Hiába néznek úgy rá, mint egy gyilkosra. Ez nevetséges. Nyilvánvaló, hogy ezek a nők csak kapaszkodóra szorulnak, szeretnék kipányvázni a boldogtalanságukat meg az irigységüket – ennyi az egész. Találniuk kell valami magyarázatot, miért nem vitték semmire. De nem sétál a csapdájukba, nem mentetetözik, meg sem próbálja elmagyarázni, miért dolgozik folyamatosan külföldön. Nem csak azért, mert több lehetősége adódott. Nem csak azért. Különben az anyja örült legjobban a sikereinek. *Nagy ország, nagyobb közönség*, mondogatja – ő pedig az első német szerződése óta ezerszer ajánlotta, lakjon nála vagy a közelében, maradjon vele néhány hónapra, próbálják meg; azt nem és nem. Kényszeríteni kellett volna? Felnőtt ember csak maga döntheti el, hol és hogyan akar élni, ezt mindenkinek illik tiszteletben tartani. De mit is csinálna Németországban vagy másutt az ő anyja? Nem beszél németül, így még dicsekedni se tudna, pedig akármilyen magának való, szeret beszélni, naphosszat képes locsogni a semmiről, csak legyen kinek. *Nagyon örülök, hogy együtt láthatom magukat! Ez nem is remélt öröm... Angéla, ugye, maga elköltözött?... jó messzire, de aztán visszajött... visszahúzta a szíve, és most ugyanabban a gimnáziumban tanít?... a régi helyen?... Szívesen fogadták... gondolom... és van kollégája, aki tanította hajdan?... az mulatságos... Klárika meg végig az önkormányzaton dolgozott, igaz? Soha nem is volt más munkahelye... igen, tudom, előbb tanácsnak nevezték... de az elnevezésen kívül minden a*

régi, és Marcsi... szólíthatom most is Marcsinak?... maguk már biztosan nem emlékeznek arra, hogy a szóbeli érettségijük idején amolyan kis büfét rendeztem be, és három napig drukkoltam... mindannyiukért. Így, ahogy mondom, mindannyiukért... Muszáj volt szólnia, leállítani akkor is, nehogy kinevessék az anyját ezek az otromba nők. Mert képesek kinevetni vagy lesajnálni, ő pedig mit csináljon a vendégeivel? Mégiscsak a vendégei...

Volt néhány rettenetes pillanat, a botrány az asztal körül ólálkodott, már a bőrömet horzsolta, kénfüstös szagától fulladozva köhögtem... *bocsánat... elnézést*, Manyi néni persze nem vette észre, az egész kínos estéből éppen a kint nem érzékelte; *igyon egy korty bort... vagy hozok tojáslikört... nekem a legjobb ilyen félrenyelésnél... máskor is... csak egy gyűszűnyi tojáslikőr... megnyugtatja a nyelőcsövet, a gyomrot...* Ahogy sietősen felállt, indulni akart, elszédülhetett, mert két kézzel a széke támlájába kapaszkodott, a világhíresség lánya meg úgy nézett rám, mintha elgáncsoltam volna. Sejtelmem sincs, miért terelt össze minket Andi, hogy jutott eszébe éppen most – unatkozott? hencegni akart a sikereivel? És végképp nem értem, miért fogadtam el a közvetített meghívását. Angelának megmondhattam volna az igazat: egyetlen porcikám se kívánja a szűk körű találkozót. Ez eleve nem lehet olyan semleges összejövetel, mint egy étteremben vagy az iskolában; ha vendég vagyok, nem mehetek el bármikor, és valamennyire viselkednem kell. Nekem meg nincs szükségem viselkedés-gyakorlatra. Persze nem akadémikuskodtam Angelának – hiába, hogy osztálytársak, majdnem barát nők voltunk... csak voltunk, régen... az elmúlt, most a fiam osztályfőnöke, és akárhogy is, ez megváltoztatta a hangot közöttünk, *tudod, hogy a régi ismeretség miatt nem kivéte-*

lezhetek Zoltánnal... neki ártanék, ha más mérce szerint értékelném... ezt tavaly türelmesen meghallgattam, aztán bögtém egy sort, tehetetlenül ütöttem a falat, és lecsillapodva hiába borogattam mindenféle langyos lötytyel a kezemet, napokig mozdítani se bírtam. Csináltam ilyet máskor is, volt, hogy fejfel mentem az ajtónak, berúgtam egy üveget... csupa hülyeség... de egyedül vagyok a kamasz fiammal, senkitől nem várhatok segítséget... legalább ne leckéztessen senki. Elküldtem volna Angélat akkor... oda, szó szerint, de éppúgy meghunyászkodtam, mint most, amikor felhívott, hogy képzeljem, egy hétig itthon van Andrea, a mamájánál lakik, és sokkal kedvesebb meg természetesebb, mint azelőtt, és annyira kérte, hogy találkozzunk. Állítólag megígértette, hogy nekem is szól – nem kérdezhettem, hogy „csakugyan”? Vagy „el is hiszem, hogy emlékszik a nevemre”? Angélat mégiscsak megígérte Andi hírneve, a fiamtól tudom, hogy a mi egykori gimnáziumunkban, méghozzá az igazgatói szoba és a tanári közötti falon, a legfeltűnőbb helyen van egy tábla az iskola büszkeségeinek fényképeivel, és hogy Andrea fotója is ott díszel. Angélaé vagy az enyém persze nem – érthető, minden jöttment nem lehet az iskola büszkesége; úgy érzem, mindannyiunknak a legsimább, ha kérdés és ellenkezés nélkül beleegyezem: jó, találkozzunk Andinál; vacsorára?, legyen. Mindannyian egy-egy üveg vörösbort vitünk, szerintem már ez idétlenség, legalább erről egyeztetünk volna. Mi a fenét csinál Manyi néni hat üveg vörösborral?! Mindegy, nem az én dolgom. Őszintén szólva annak idején kifejezetten utáltam Andit. Sohasem voltunk barátok – sikerült talán átszíneznie a múltat?, vagy egyáltalán nem emlékszik rám, Angéla ajánlgatott neki, ő meghagyta... persze, hívjon engem is... mit számít?! akárkit... Elfogadtam, hogy ne külön-külön állítsunk be; az

iskola előtt találkoztunk, onnan öt perc gyalog Manyi néni lakása; ezek úgy vihogtak a rövid úton, mintha tizenhét évesek volnának. Hahó, gondoltam, nem vettétek észre, hogy eltelt egy kis idő, ne csináljunk magunkból bohócot!, de nem lógtam ki közülük, igyekeztem mindenben lépést tartani; öröködjünk, úgy legyen! Még Márta is nevetgélt – nem is értem, hogyan felejtí el a Down-kóros gyereket, meg hogy a férje hamar megunta az egészet, és lelépett, még rendes tartásdíjat sem ad; nem tudom, hogyan kacarászhat így bármin, bárhol; de neki legalább az anyja besegít. Egyszer volt csak, hogy mégis megsajnáltam Andit, mikor meghalt az apja; harmadikosok voltunk, még nem tudhattam, hogy anyám egy esztendő múlva halott lesz. Az osztályunkban sokan elvált szülők gyerekei voltak, de talán Andi lett először árva – én meg másodikként. Manyi néni addig is agyonkényeztette, de mikor megözvegyült – hány éves lehetett?, valamivel több, mint anyám, de nem sokkal több, mint most mi... –, onnantól teljesen Andinak, csak őérte élt, ezt mindenkinek el is mondta. Nem csoda, ha imádata tárgya gyorsan elmenekült, és szemernyi kedve sem támadt az anyaságra... Az érettségi után nemigen találkoztunk már vele, de azért láttuk, hogyan indul a karrierje – gyomorforgató volt –, és tudtam, hogy a nyilatkozatainak tizede sem igaz. Még az apja korai halála sem viselte meg... semmi, mert csak saját magával törődött. Mindig csak magával. Életemben nem láttam hozzá hasonlóan önző embert! Fogadok, hogy ha Manyi néni egyszer ápolásra szorul, azonnal bedugja valami intézetbe, és közben szirupos interjúkat ad a bulvárlapoknak, megmutatja a könnyeit is, csak el ne maszatolódjon a sminkje! Azon a rövid gyalogúton, és náluk, az ünnepélyesen terített asztal mellett kerültem Angélát... valamikor úgyis kiböki, hogy vigyem el Zolit másik iskolába... Inteni fog? Egy szóra

félrehív? Andiéknál kevésbé kínos neki, mint a fogadóóráján... de nem sürgethettem, bár jobb lett volna túlesni... mintha ő is kerülte volna a tekintetemet. Szerintem kiügyeskedte, hogy ne mellettem, de ne is szemközt üljön... nem értettem, mit akar... végül csak el kell nyöszörögnie: többet nem tehet... találjak ki valamit, valami formális indokot... akár betegségre hivatkozva halasszon egy évet Zoli... az iskola nem jelenti, hogy kábítószerezett és drogot árult... a passzivitásnál többet ő nem tehet... ez is kockázatos, az állásával, sőt, a diplomájával játszik... nem falazhatna kábítószer-ügyben, de miattam... Iszonyúan félttem, hogy ha félrehív és elmondja, megütöm... hiába készülök türelemre és némaságra, ráordítok, „hát ne falazz... jelentsd föl... tessék! Úgy kell a hátrányos helyzetű fiataloknak meg az anyjuknak!... jelentsd föl... az apád is feljelentette az apámat... ezt remekül csináljátok!” Végül csaknem két órát ültem Andrea vacsoraasztalánál; amikor fuldokolva köhögtem, és Manyi néni tojáslikőrrel kínált, mind felém fordultak, de különben mintha ott se lettem volna. Elsőként jöttem el, és a lépcsőházukban hálát adtam... ki nek?... legalább nem robbantottam. Nem is robbant semmi... túlságosan élénk a fantáziám.

Érkezésünkkor Andrea mindannyiunkat megcsókolt, sorban álltunk az előszobájukban a csókjáért, akárha szentelt ostyára várnánk. Jó szagú volt a parfümje – önkéntelenül kalkulálgattam, vajon egy heti fizetésemnél többre vagy kevesebbe kerül az a két csöpp, amit magára spriccelt –, farmernadrágot és csikos pólót viselt, platinaszőke haját kislányosan lófarokba fogta – sokkal fiatalabbnak látszott, sok-sok évvel fiatalabbnak akármelyikünknel; a homályos előszobában az első ránézésre még azt sem lehetett észrevenni, hogy elhasznált és szétmarta a bőre a rengeteg festéktől.

A plázabeli teázóban ültünk a volt férjemmel... törvényesen még a férjem, de kit érdekel a törvény?! vagy három éve nem láttam... felesleges találkozunk, gondoltam, amikor felhívott, minek fárasszuk egymást, anélkül is beadhajta a válókeresetet... úgyis azt akarja... de nem tudtam ezt értelmesen és hidegen elmondani, inkább ráhagytam. Pénteken ötkor a Török Teázóban... Nem kérdeztem, megismer-e majd... semmit sem kérdeztem. Úgy hittem, a közönyöm jobban bántja, mint ha gúnyolódom... engedtem, hogy fizessen... a mentateám költségétől nem megy tönkre... nem is rendeltem mást, és fapofával néztem, mennyit zabál... zavarában hozatott magának buktát, pogácsát, még valami csokoládés vacakot is. Szánalmasak voltunk abban a bordó-arany tapétás, rosszul világított lukban. Nagynehezen eldarálta a kötelezőt, hogy milyen jól nézek ki... nem rántottam meg a vállam, nem fintorogtam, udvarias tapogatózására, hogy egyedül élek-e, nem válaszoltam – esküszöm, egész jó voltam, már-már túl is estünk a formáságokon: egykedvűen aláírtam a közös megegyezésről szóló papírt... gyerekünk nincs... a lakás az enyém... még szép... nekem vették a szüleim... Nem kapkodtam, de nem is húztam az időt... mintha életem legunalmasabb találkozásán lennék... így kell ezt, ilyen egykedvűnek mutatkozni... rendben, legközelebb a bíróságon... Reméltem, hogy ott is nagyot alakítok... Már éppen elköszöntünk egymástól... nem kézfogással... tíz évi házasság után hülye dolog kezét fogni... csak szia, szia... De előjött hátulról... raktár vagy irodaféle van ott?... túsarkú topánkájában úgy libeggett felénk kitárt karral, a felfedezés gyönyörétől eltelten a tulajnö, mint valami bohózatban... boldoggá tettük!, lelkesedett; az istennek se jutott eszembe a keresztneve... ő Angélnak szólított, a férjemet is megcsókolta, tegezte...

Szépek vagytok és fiatalok!, meglátszik a boldogság... de jó, hogy ennyi idő után a teázóba jöttetek!... nem is tudátok, hogy ez az enyém?! hát ez csoda!... Elbűvölő hely, ugye? életem nagy büszkesége... nem könnyű fenntartani... itt mindent én terveztem... Mondta, mondta, bennem megsétment a szigetelés... éreztem, semmi sem óv, a rémület végképp nem, egy perc és kiadom magam, elrontom az egészet... Még jó, hogy a férjem megígérte a lelkendező tulajnak, hogy hamarosan újra meglátogatjuk, most nem maradhatunk tovább... most nem... együtt kellett eltűnnünk a nő látóteréből, én jobbra, ő balra, de egy plázában nincs hová rohanni, gondoltam, egy időre bezárkózom a klotyóba.

A tükörben láttam Magdi arcát, s látta ő is, hogy beléptem. A mosdóba kapaszkodott, fölé görnyedt, mintha görcs kínozná, de nézte azért magát, és engem is. *Angéla... édes Angéla... Angéla...* – csukladozva csak a nevemet ismételte, én meg csitítottam, vigasztaltam, bár sejtetem se volt, mi történt vele. Nem állhattunk ott sokáig összeborulva – kettőnek nem lehet menedék a végé, a plázalátogató hölgyek is visszahőkölnek. Megbámulnak, lehetetlen, hogy ne bámuljanak, nyomakodniuk kell mellettünk... *bocsánat... szabad?...* Egy angol filmben van ez a jelenet... nem tudom, melyik filmben... mikor klubot vezettem az iskolában, akkor láttam, mi meg Magdival mint ha utánózni akartuk volna azt a két angol színésznőt... remek színészek, ilyet csak angolok mernek, hogy fonnyadtak legyenek... legalábbis csöppet sem vonzóak, és az ember mégis velük bóg... arra jól emlékszem, hogy két középkorú nő sír a mosdóban... szinte nyüszítenek, vinnyognak... nem is tudom, szinkronizált film volt-e... ahogy felidézem a hangjukat és a vörös, puffadt szemük környékét, lúdbőrzik a karom... Valahogy kiveztem Magdit, ki a

folyosóra, hagytam, hogy belém csimpaszkodjon a mozgólépcsőn, úgy irányítottam, mint egy bábut – ezt akarta, valakire, mindegy, kire, rátenni a nyomorúságát... én meg szinte erőre kaptam az ő elesettségétől, csak ne hasonlítottam volna magunkat az angol színésznőkhöz; ez nevetséges volt. Nem kérdeztem, mi az aktuális összeomlásának oka, belőle sem kíváncszott ki semmi, csak nyöszörgött, nagyokat nyelt, és gusztustalanul egybemaszatolt könnyet-nyálát – elkerülhetetlenül rám is kent valamenynyit. Adtam neki papírzsebkendőt, de magamat nem merem törölgetni.

A pláza előtti parkolóban láttam meg Andreát – előbb azt hittem, vizionálok. Sok volt nekem a délután. Ennyi véletlen összebotlás egyetlen óra alatt?... két gimnáziumi osztálytárs? Ilyen nincs, buta és ízléstelen túlzás... az angol filmre gondoltam... biztosan angol volt, de Andrea sohasem játszott angol filmben... mégis belém villant, hogy azért, a film miatt képzeltem: ő az. Húsz éve csak a fényképei kerültek elém... *Andrea!*, kiáltottam ösztönösen – Magdi rémülten megtántorodott a hangomtól –, ő pedig felénk fordult. Engem megismert, úgy láttam, Magdira nem emlékszik, segíteni akartam, valahogy elejét venni a bemutatkozásuknak... az kínos lett volna, Magdinak borzasztóan megalázó... bár nem látszott rajta, hogy egyáltalán érti, kivel találkoztunk... *micsoda spontán osztálytalálkozó... Magdival is véletlenül futottunk össze...* mégse én, hanem Andi javasolta, hogy jöjjünk össze, egy hétig még itthon van az édesanyjánál, legyen igazi, megszervezett találkozó, és nála legyen... *kit tudtok értesíteni?, én mindenkivel szeretettel várok...* Amikor pénteken elindultunk Manyi néni lakása felé, eszembe jutott, hogy egyetlen fiúosztálytársunkat sem kerestem meg. De nem kérdezte senki, miért csak mi hatan... miért vagyunk mi kiválasztottak.

Látnia kellett, milyen nyomorúságos állapotban vagyok. Nem tudom, hogy kerültünk Angélával a parkolóba, miért ott jöttünk ki, mikor egyikünknek sincs autója. Képtelen vagyok felidézni, pontosan hol voltam még aznap délután. Ők ketten névjegykártyát cseréltek, és megállapodtak, hogy péntek délután legyen a találkozó. Angéla elkísért, azt mondtam, a Tutajos utca 5-be megyek, bólintott és vezetett arra, pedig már semmi keresnivalóm nem volt ott. Réges-régen laktam abban a házban, második emelet ket-tő, régen volt, én nem járom nosztalgizva a várost, a cím mégis feljött akkor, valahogy a nyelvemre kíváncszott... azzal az erővel mondhattam volna, hogy Édenkert... vagy Tündérország... néha azt se tudom, valójában laktam-e ott, vagy képzeltem az egészet... sok nyugtatót adnak, szerintem túl sokat, mondtam a doktornőnek, hogy talán sok, folyton szédülök, kába vagyok, de abban meg neki van igaza, hogy anélkül még rosszabb. A kórház a legrosszszabb. Angéla segített, mellém állt... ezt nem felejttem el... végül mégsem kértem tőle pénzt, talán nem is ad, ha kérek... Csak egy ezresre gondoltam... nem számít, jó, hogy mégsem kértem kölcsön, ennek örülök... néha muszáj... mit csinálnék különben? Cigaretta mindenképpen szükségem van... Amikor munkát keresek... és mindig a legnagyobb igyekezetem közben, lerobbanok... tudom előre, hogy úgysem sikerül... vagy ha fel is vesznek, harmadik nap valami hülyeség miatt kivágnak... egy hét múlva biztosan... a plázában majdnem kaptam munkát, láttam a nő szemén, hogy szívesen felvenne... azt mondja majd, próba-időre... aminek eleve nincs értelme, mert ha zsebbe adja a pénzt, mit próbálnak rajtam... de sejtettem, hogy azt mondja, egy hónap próbaidő... és már elképzeltem, hogyan magyarázok az ismerősöknek... mit mondjak?, magam

sem értem, mit keresek itt ebben a kék köpenyben?... a köpeny mindent elárul, egyforma emblémás köpenyt viselnek a takarítók... mit mondjak? miért nem vittem többre? jól érettségiztem, felvettek a főiskolára... Nemigen kívántam magamnak a magyarázkodást... így alakult, és kész. Tévedtem, a nő nem emlegetett próbaidőt, felírta a címemet... iszonyú lassan írt, mintha rajzolgatna... ahogy én azelőtt mindent telerajzoltam csontvázakkal, a falat is... mindegy, kívántam, tudtam, ebből se lesz semmi, de nem bántam... Borzasztó lehettem akkor is, csoda, hogy Angéla észrevett. Ha nem marad velem, talán még aznap este autó elé tántorgok, vagy leugrom valahonnan... Volt, amikor már ott álltam egy ház tetején... hatodik vagy hetedik emeleti tetőn... nem emlékeztem, hogy kerültem oda... felmentem a lépcsőn vagy liftbe szálltam?... az utcára sem emlékeztem... azt hiszem, épp javították fent a szigetelést... mentem a kátrányszag után, az egyik munkás megfogott... lesz, hogy majd nem jön senki megmenteni... Meglesz egyszer. Csimpaszkodtam Angélába, de még a parkolóban sem értettem, miről beszélnek ők ketten... találkozó? hogy meghívott vagyok? törődtem is én azzal?!... csak másnap, tiszta fejjel kerestem elő a régi fotókat... osztálykirándulásokról meg a szalagavatóról is... megvolt kicsiben a tablónk, megszámloltam, tizenkilenc lány, tizennégy fiú, az igazgató, az osztályfőnökünk és még hét tanár... a tanárokat sem hívták... Angélatól kérdeztem, mikor szerdán felhívtam, vigyem-e a képeket, biztatott, persze, persze, feltétlenül... igazán kár volt, senki se akart képeket nézni... egy szóval se mondták, hogy vegyem elő, én nem tolakodtam... Azt hiszem, Manyi néninek diái is voltak, nagyon készült a vetítésre, csak alkalomra várt, ahogy én is, Andrea meg folyton rászólt... *ne, anyukám... hagyd ezt, anyukám...* semmit se engedett neki. Nagy, barna papírzacskó-

ba tettem a fényképeket, és amikor otthon elővettem... újra végignéztem... nézze meg már valaki!... láttam, mennyire elbánt velünk az élet... csúnyán elbánt.

Unalmas és felesleges volt összetrombitálni ezeket a szerencsétleneket. Vacsorára hívni olyan embereket, akikhez semmi köze – soha nem is volt, csak az anyja noszogatta, *Andikám, bogaram, nekem csöppet sem terhes, ha elhívod a barátaidat...* de az osztályban nem volt barátja... akivel négy évig egy padban ült, érettségi után férjhez ment, és Sopronba költözött... minek találkozni? ha huszonöt évig nem hiányoztak egymásnak... ő sem nekik... ostoba szokás ilyen összejövetelet rendezni, kinek használ? melyikük lesz attól boldogabb, ha beszámolót tarthat? ...ráadásul mintha ő kezdeményezte, sőt, erőszakolta volna az egészséget... Na, ne!... mert görcsösen és mindenáron gyűjti a csodálókat!? Hibázott ő is, túl kedves volt Angélával meg a sótlan tanárnéninél is nyomorultabb másikkal... megsajnálta őket, ahogy ácsorogtak a pláza parkolójában, és Angéla, mint egy hasbeszélő, meghívatta magát meg a többieket, ő inkább csak ráhagyta, szóljon, akinek tud. Az anyja másnap elé tett fél vagon fényképet, *gyere, mutasd meg, kiket hívtál... próbálok kitalálni... kíváncsi vagyok, felismerék-e mindenkit...* – nem sok jóra számított, de ekkora kudarc! ...legalább értékelték volna az ő figyelmességét és közvetlenségét! Bevásároltak... hiába ajánlja a házhoz szállítást, az anyja hajthatatlan... néha csüggesztően makacs... bután ismételteti, hogy akkor nyugodt, ha maga választja ki a húst, a zöldséget... reszket a feje, és hússzor is elmotyogja ugyanazt... ha maga, ha saját maga megnézi, megszagolja... és csütörtökön már pácolt, sütött, muszáj volt mellette maradni a konyhában... *Ezt látnák a te lapjaidban!... a Blizz-ben meg a Blickben... Bild is van, igaz?...*

*így mondják? ahol fotókat közölnek... mit adnának a riporterek, ha kifigyelhetnék, hogy anyáddal sütsz meg főzöl... méghozzá az ő konyhájában!?... ezt nevezem szenzáció-nak!... Miért nem tudott uralkodni magán?!... nem kamasz, és nem is annyira öreg, hogy szenvelegjen! megsajnál most már akárkit? birka-engedelmesen megy bevásárolni, háziasszonykodik az anyukája mellett... Jézus!, és képes bűbájoskodni ilyen némbereknek! Pedig ember legyen a talpán, aki őt igába hajtja! Sohasem tűrte, hogy kényszerít-sék, ment a maga útján... akinek nem tetszett, nem tartott vele... és most a semmiért alakoskodott!... mintha egy súly-csoportban versenyeznének... különben nem érdekelte őket se a múlt, se a jelen... jövőről meg ezek álmodni se mer-nek... Igyekeztek nem észrevenni, milyen ruha van rajta... mindegy, az irigységüket egy isten se törhette volna át... bambán várták, hogy történjen valami... micsoda?! még jó, hogy nem történt semmi. Egy idő után fejfőrcse lett... akad-e biztosan közömbös téma?... Nem akadt. Csak sze-gény anyja kapott még ebbe, aztán abba... *Meséljen Angé-la az iskoláról... és mit tudnak a tanáraikról?... Ildikó né-niről?... azt mondta, Andi nagyszerű magyartanár lehet-ne... behívott engem, kért, hogy győzzem meg, jelentkezzen a bölcsészkarra, de én sohasem szóltam bele Andika dol-gaiba... és ő mindig jól választott... neki lett igaza... Le kellett állítani, nem érezte, hogy nincs is helye közöttük... ezek az ő osztálytársai voltak, most az ő vendégei... Persze nem küldhette el az anyját, nem mondhatta, hogy üldögél-jen szépen a másik szobában... így legalább valaki beszélt. Szívesen beszélt volna kétszer ennyit, már délelőtt hangolt a konyhában... be nem állt a szája, ő közben nézte a csem-pét, az üveges ajtót, ideje volna a felújításnak, szégyen már ide vendéget hívni... az anyja követte a tekintetét, olyankor gyorsan másfelé fordult, kibámult az ablakon...**

nincs értelme megtartania a lakást, soha többet nem jön aztán ide, semmi sem köti a helyhez... egyszer, csak egyetlenegyszer vett ki hazalátogatásakor szállodai szobát, és az anyja majd belehalt. Félreértette az egészet... az ő szelíd anyja kifakadt, zsarolt, soha életében nem rendezett olyan cirkuszt – mindegy. Ráhagyja, de egyre nehezebb az özszezárttság vele. Egy hétig valóságos gyötirelem! Legközelebb talán a felszámolás vár rá, és azt nem háríthatja senki-re... de hogy mikor? Az idejével nem rendelkezik szabadon... a nem szakmabeliek mind érzéketlenek és értetlenek... a színészek nem lehet előbbre való a játéknál... Súlyos tévedés volt Angélára bízni a szervezést. Összeszedte a legszánandóbbakat, hogy takargassa velük a saját baját. A nyomorultak között szinte király! Még azt is engedte magának, hogy elvegye Magdi elől a borospoharat, és hallhatóan intse: *ne, sok lesz...* ha Angéla engedélyezi, kitergegették volna a fényképeket, az anyja még a diavetítőt is hozza... orrba-szájba, vakulásig nézik a senkit se érdeklő képeket. Szép, szabályos kvízzjátékot rendeznek: elsorolják valamennyi osztálytársuk nevét... mindenki emlékszik mindenkire?... lehetetlen. De Angéla nem adott zöld utat, mereven, szárazon csak felügyelt. Ő volt maga az iskola.

Jól van, gondoltam, nem várhattam különbet. Majdnem két órán át kibírtam, a vége felé már minden tálban feldarabolt áldozatot láttam, a legtöbben Angélát. A töltött borjú és a zselés gyümölcstorta tényleg hasonlított rá. Fogtam a nagy, fekete nyelű kést, és illedelmesen szeltem. Manyi néni megdicsért... *érezzék magukat otthon... tessék csak, tessék...* de másnak nem vágtam, vegyen mindenki, amennyit akar. Mikor eljöttem és az elsötétedő lépcsőházban a világítás-gombot tapogattam, lehetségesnek látszott,

hogy Zoli kihúzza az érettségiig. Semmivel se rosszabb gyerek ő a többinél. Ez a lényeg: nem rosszabb, nem szabad megbélyegezni. Nem hagyom, hogy kiközösítsék. Ha kell, elmondom Andreának... megírom vagy felhívom, és ő biztosan segít. Megtaláltam a gombot, a sárga fényben édes vaníliaszagot éreztem; mintha madártejben kapálóz-
nék. Egy döglődő légy. Reméltem azért, Zoli kihúzza, és ha kérem, Andrea segít.

INDOKLÁS NÉLKÜL

Az alacsony, természetéhez képest széles arcú, óriás koponyájú kamaszfiú állítólag néhány óra alatt megbolondította az osztályt. Másnap az igazgatói irodában hatan tanakodtak, van-e jogi lehetőség a gyerek ideiglenes távoltartására – a pszichológus asszony sírt és a fejét ingatta, „konzíliumot kérhetek... konzíliumot fogok kérni”, a biológia-kémia szakos osztályfőnök kihívóan kérdezgette, meg kell-e várni, míg valakiben kárt tesz a „szerencsétlen”, „az ilyenek lövöldöznek aztán... vagy patkányméreggel gyilkolnak... manapság mindent megtehetnek és meg is tesznek az emberek... ez van, kérem, tudomásul kell venni, hogy ez van... ami engem illet, nem szeretnék semmiféle szenzációs hírbe kerülni... a fiú nyilvánvalóan nem normális, és az anyja sem az”. Az idős, hamvasszökéres festett hajú magyartanár nő keskeny ajkát pattogatva deklamált, „bizony, nem elegendő a jóindulat... jómagam a végletekig megérett vagyok és mindenkin segítenék, de úgy látom, itt komoly a veszély... mondjuk ki, a fiú közveszélyes, és egy napot sem szabad várni... ha jegyzőkönyvet készítünk és mindannyian aláírjuk...”. Az igazgató felhúzta a szemöldökét, „miért nem normális az anya? Ezt hogy érted? ... valóban terhelt?... van orvosi diagnózisunk vagy a magánemberi véleményed...?” De mielőtt választ kapott volna, nagyot fújt, lendületesen összeütötte a tenyerét és a megbeszélést hirtelen lezárva közölte: „beszélék velük, küldjétek be a fiút!”

Aztán félórányi kerülgetés során sem talált fogást. „Nem csináltam semmi rosszat”, ismételte a gyerek, és

nem sunyta le a fejét, nem remegett a keze, nem lángolt a bőre – úgy tűnt, cseppet sem fél. Nyugodtan ült a fotelben, ahová az igazgató rendelkező mozdulattal utasította.

– Meséld el te, mi történt tegnap! Azt mondják, valami lavinát indítottál el... de tőled akarom hallani az egészet. Milyen képet ajándékoztál édesanyádnak?

– Festettem. Nem az iskolában. Ez otthoni dolog.

– Be is keretezted?

– Be. A képakasztót a szerszámosdobozban találtam.

– Az mindegy.

– Mindegy. Csak úgy mondom.

– Mit festettél?... A születésnapjára?

– Névnapijára. Zsókanak hívják. Igaziból Erzsébet. Semmi más nem volt a képen, csak virágok. És nem vázában, csak úgy, mindenféle virág.

– Ráírtál valamit?

– Ráfestettem. Hogy boldog névnapot.

– És édesanyád örült? Kitetted a képet?

– Csodálkozott.

– És kitetted?

– Ki. De nem a szobájában. Azt mondta, olyan helyet akar, ahol legtöbbet látni. Az előszobában volt.

– Csak volt? Már nincs ott?

– Nincs. Anyám összetépte. A keretet is eltörte. Mindegy már, nem nagyon bánom. Nem is volt jó kép, meg gyerekes az egész. Az óvodások mázolgatnak az anyukájuknak...

– Na várj! Amikor odaadtad a képet édesanyádnak, és ő örült, akkor még te is örültél?

– Nem tudom, hogy örült-e. Csodálkozott.

– És nem vette észre, mit írtál a kép másik oldalára. Azt gondoltad, megfordítja, megnézi majd?

A fiú hátrébb csúszott a fotelben, és a beszélgetés alatt először vette le tekintetét az igazgatóról.

– Most már nem érdekes. Anyám barátja, a Józsi... mi Józsinak hívjuk... ő látta előbb, ő mutatta, mit írtam a kép hátára, anyám meg rohamot kapott, pedig a Józsi is röhögött ezen... nevetett... tényleg nevetséges. Mondta is, hogy jó vicc, csak anyámnak nincs humora. Józsi szerint is azért borult ki, mert nincs humora. Itt a suliban sem kellett volna felfűjni ezt a dolgot.

– A tanáraidnak sincs humora?

– Szerintem tréfa volt. Amikor elmondtam az osztálytársamnak, miért balhézott anyám...

– De nekem nem mondtad el, hogyan tudta meg a Józsi.

– Megmondtam, és ő noszogatta anyámat, hogy nézze meg alaposabban... „mit nézzek, hogy nézzem?“, kérdezte anyám, alig akarta leemelni...

– Józsival te jól kijössz?

– Jól. Nekem mással se volt bajom.

– Anyád korábbi barátaival?

– Senkivel.

– Azt írtad az ajándéknak szánt festményed hátoldalára, hogy „ringyó”? Az édesanyádra gondoltál, róla írtad?

– Azt írtam.

– De Józsi is csak röhögött, anyád kiborult... Miért mondtad meg Józsinak? És az osztályban is mesélted...

– Hát hogy tudják.

– Hány éves a Józsi?

– Nem tudom. Huszonöt vagy huszonnyolc... ilyesmi.

– Van munkája?

– Néha nincs... De legtöbbször dolgozik. Nem az anyám tartja, inkább a Józsi ad pénzt nekünk, mert ha pénzhez jut, egyáltalán nem sajnálja. És senkit se bántana azért, mert tartozik.

– Anyád panaszkodott az osztályfőnöködnek, és a tanár úr...

– Tessék megmondani, hogy én nem csináltam semmi rosszat, tőlem nem kell félni. Meg a Józsitól se. Anyám akármit mondott neki...

– A tanárod fél?

– De nincsen rá oka. Éntőlem nem kell félni. Tessék megmondani neki!

– Az osztályfőnököd fél, az osztálytársaid megbolondultak...

– Én nem bolondítottam meg senkit.

– Hirtelen mégis mindenki mindenkire gyanakszik, titkos leveleket keres, ellopja a padtársa telefonját... Ide hallgass! Azért hívtalak, hogy tőled halljam, mi folyik az osztályban... valamit mégiscsak csináltál, ha... Szívesebben járnál másik iskolába?

– Ha elküldenek.

– Miféle őszinteséget kutattok? Aki rosszat mond vagy ír valakiről, az őszinte? Ezt te találtad ki?

– Én csak azt mondtam, és ez igaz is, hogy sokan hazudnak. Szemtől szembe mézes-mázosak, de másképp meg elárulják magukat. És érdemes jobban megnézni a dolgokat... Én csak ezt mondtam, és ebben nincsen semmi rossz.

A negyvenes évei közepén járó, magas, vékony és kölyökképzű igazgatót az előző tanévben lelkesen újraválasztotta a tanári testület; ő maga ugyan kételkedett, alkalmas-e vezetőnek, aki felfelé nem simulékony és a beosztottait nem tartja rettegésben, de szívesen lubickolt a népszerűségben. Érezte, hogy ez a furcsa, zárkózott-keserű kamaszfű is bizalmasabb vele, mint akárkivel az iskolában – itt űlne a fotelben akár estig –, pedig nem nehéz elképzelni, hogy az osztályfűnök fenyegetőzve küldte

hozzá. Mikor bejött, talán dacosan is tartotta magát, szinte farkasszemet nézett, ő meg el-elkapta, kalandoztatta a tekintetét, és röstelkedve gondolta, hogy igazgatói működése alatt sohasem beszélgetett ennyit diákkal.

– Akkor te is hazudtál anyádnak, mikor képet ajándékoztál, és ráfestetted, hogy boldog névnapot.

– Én nem hazudtam. Még a Józsinak is megmondtam, és tudtam, hogy a Józsi majd megmutatja neki...

– Az osztályfőnököd...

– Azt tőle tessék megkérdezni!

– Mit?

– Hogy miért akar engem kirúgatni... de én nem csinállok neki semmi rosszat. Tessék megmondani, hogy most sem beszéltem róla!

– Ha most hazakísérnélek és beszélnék anyáddal... esetleg a Józsival is...

– Nem tudom, hogy a Józsi hol van, és anyám azt mondta, elege van az iskolából, és senki ne próbálja kihasználni...

– Hogyhogy kihasználni?

– Azt tőle tessék megkérdezni!

– Na, szaladj a kabátodért, táskádért...

Aztán mégsem indultak el együtt. Az igazgató feltételezte, hogy a fiú nyomban telefonál az anyjának, riasztják Józsit is, és mindketten elpárolognak, mire ők megérkeznek. Talán telefonált volna – ki tudja, akart-e –, de az iroda előtt az osztályfőnöke várta, behúzta a szomszédos szertárba, s míg sziszegve vallatta, erősen fogta a karját. „Mit hazudoztál összevissza? Mit locsogtál ennyi ideig? Ha rágalmaztad a fiamat, megkeserülöd... úgyis megtudom az igazat... én védeni próbállak, takargatom a dolgaidat, és te rágalmazol?!... az anyád intézetbe akar adni... ne hidd, hogy ezt most megúszod... Józsi megy majd a börtönbe,

nem az én fiam!... a Józsi kihasznál téged és zsarolni akar engem, de megkeserüli, esküszöm, most rajtaveszt... ő is meg te is... és elegendő van az anyád könyörgéséből, az átkozódásaiból végképp elegendő... Mit meséltél, te kígyó? Mondd már!”

Láthatta, hogy semmire sem jut, a fiú hang nélkül, szenvtelenül bámulta.

A tanár végül vadul megtaszította, úgy engedte ki a markából, hogy nekiilokta az üveges tárolónak – és kirohant. Valódi vagy megjátszott ideglázzal rontott az igazgató szobájába. Jajgatott, a mellét öklözte, és térdre borult. „Hallgass meg engem! Mielőtt bármit döntesz, hallgass meg! Ne adjál föl! A fiú hazudik... az egész pereputtya... alávaló népség, az én gyerekem meg tisztalelkű... nem azért védem, mert az én fiam... az egyetlen fiam... de hidd el, ártatlan... talán túlságosan is megkíméltük a világ mocskaitól, már felnőtt, de olyan hiszékeny, mint egy kisgyerek... hiszékeny csak, de becsületes, az életemre mondom, hogy ártatlan... ez a gyerek meg... láthattad, milyen... sunyi és gonosz... romlott volt már az anyja hasában is... és az a strici... mert az, egy közönséges strici és drogdíler... egyszerűen beetették a fiamat... megrontották... Nekem most már nincs hatalmam... nincs semmilyen eszközüm... rég feljelentettem volna azt a férget... nemcsak a drogkereskedés miatt... kiskorú veszélyeztetésében is bűnös... mindig a fiúval küldte az anyagot... és a fiú mindent tud... azért olyan nagy legény... azt hiszi, tudja az igazságot, de egy szavát se hidd!...”

– Kérlek, állj fel!... A fiú nem beszélt a magánügyeidről, és nem is tartozik rám. Ez nem a rendőrség...

Poharat és ásványvizes palackot tett a fotelben görnyedő tanár elé. Pár másodpercig nézte az idősebb férfi fejébűdját, a féltényérnyi sötétbarna foltot a tarkóján, ki-

rojtosodott ingnyakát. Elviselhetetlen volt a csend, amit mégiscsak ketten teremtettek. Az igazgató leemelte a fogasról a felöltőjét és kiment a saját hivatali szobájából.

Nem kereste a fiút. A folyosón nyüzsgők köszöntését néma biccentéssel viszonzta. Az autója kesztyűtartójában matatott. Réges-régi füzetet, postai cetliket, matricákat szórt az ülésre, átpörgette a szervizkönyvet. Éjfélkor még álmatlanul próbálkozott, hogy ne gondoljon a biológia-kémia tanár drogos fiára és a drogdíler Józsira. Az ilyen erőlködés sohasem sikerül. „Most kell kiszállni. Indoklás nélkül lemondani” – és leállíthatatlanul ismételte magában a szavakat, ötször, tízszer. „Indoklás nélkül lemondani”. Mezítláb bolyongott a lakásban. Ásványvizet ivott. Csak az előszobában kapcsolta fel a lámpát – talán nem ébreszt fel senkit –, leült a félhomályos étkezőben, a felesége mobiltelefonján játszott, és föl-fölnézett a tapétázott falakra, az üvegezett könyvszekrényre, a szemközti virágcsokros festményre.

SZÓLOK HOZZÁD, HALLOD?

MOZGÓLÉPCSŐN

Nem a szája sarkától eredt a ránc, nem a felső ajkat fodrozó gyűrődéseket fogta össze, s mint az öreg arcokon általában, húzott, görbített mindent lefelé; keserűen le – neki majdnem a szeme alól indult, és az ornyerge mellett már mély vájatot vésett az utolsó évtized. Szimmetrikus sebhely. Keserű és kegyetlen jel, ő meg gyűlölte saját eltorzult képét, gyűlölte az ismerősök és idegenek szánakozónak vélt pillantásait, és a leghevesebben azokat az öregeket gyűlölte, akik bambán-alázatosan szánakozást koldulnak, hogy a sajnálat-filléreket kuporgatva hosszabbítsák kicsit felesleges életüket.

A reggeli borotválkozások közben meg-megkísértette, hogy belevág a saját arcába, abba az árok melletti hurkába, fölöpüposodó, mégis lötyyedt bőrdarabba; legyen valódi seb! Úgy tetszett, a tükörbeli alakból hiányzik a magában érzett dühös ellenállás; őneki még vannak indulatai és elvei – a képmásáról mintha letörölték volna. Az már nem látja, nem érti, ami napnál világosabb. Fénytelen szemmel bámul vissza, olyan tehetetlenül, megjuhászodva, mint aki mégiscsak engedelmesen szolgálja az időt. Mintha buta alávetettségében lihegve-buzogva még túl is teljesítené az idő parancsait; valósággal kényezteti urát – belevágna! Ocsmányabb ügysem lehet. Napról napra kihívóan szemezett és viaskodott a látvánnyal, mégse latolgatta, hogy valahogy kitérjen a provokáció elől, például hogy a pengét zümmögő elektromos gépre cserélje.

A beletörődés, az önfeladás változatai végtelenek – gyanakvóan figyelte, ahogyan félig öntudatlanul, félig

maguk által becsapottan pusztulnak, silányodnak évtársai, sorra az ismerősei – meggörnyednek, és így-úgy, de mind azt motyogja: *hiába, ez már csak így történik, nincs ellene apelláta*. Már hogyan volna!

Ő még a szédüléseit is próbálja kivédeni. A lakásában nemigen fenyegeti, hogy megtántorul, a reggeli felkeléskor vagy zuhanyozás után sem; nagy léptekkel megy konyhából a szobába, fürdőből a gardróbhoz, kihúzza magát, felveti a fejét – ezek mind számítanak. De a liftben már többször megesett, hogy tenyerével, vállával az emelkedő-süllyedő falnak kellett dőlnie. A levegőtlen, szűk ketrecben szerencsére mindig egyedül volt – meggondolta, hogy talán inkább lépcsőzik, a második emeletre gond nélkül felmegy; de ha a lift neki nem könnyebbség, hanem éppenséggel erőpróba, ő bizony a liftet hívja – a le- és fölmenethez is.

A metróbeli mozgólépcsőtől még jobban irtózott, különösen a lefelé tartótól, de akkor is metróval utazott, ha villamossal egyszerűbben megközelíthette volna célját. Nem adja könnyen! Nem teszi magát nyomorulttá, olyan öreggé, akit észrevétlenül elsodorhatnak az új hordák, az új divatok – pityeregve senkitől se kér bebocsáttatást semmiféle újabb korba.

Negyed százada még hogy kinevette az apját – Úristen! milyen szenilis lett a végén! Üzenetrögzítőjéről akkor visszajátszotta az öreg kétségbeesett kiabálását. A ritka alkalmak egyike volt: őt kereste telefonon. A hangja különben még az arcánál, a termeténél is előbb pusztult. A keményen rendelkező dörgést hagyta vattás harákolásra meg sipításra cserélődni, és ő, nem titkolhatta, haraggal figyelte, amint hagyja, elhagyja magát – ha neki volna gyereke, most legalább nem kellene dühösködni és szégyellni az apját. Telefonálni akart az öreg – ki tudja már,

miért –, s az ötödik csengetés után, annak rendje és módja szerint bekapcsolt a nem sokkal korábban felszerelt hangrögzítő. A felmondott szöveg tudatta, hogy jelenleg nincs otthon, de hamarosan visszahívja az üzenethagyót. *Fiam... én vagyok... hallod?... a tulajdon apád!... nekem ne komédiázz, hallod!?... szólj már rendesen!* Majdnem sírt, rémültebb volt, mint azok a vénék, akik hitetlenkedve-borzadva nézték a televízióban közvetített holdra szállást. Egyik se értette, hogy jobb, ha nem adják ki magukat, senkire sem tartozik, hogy ennyire idegenek már.

Mielőtt a lefelé tartó mozgólépcsőre áll, nagyot nyel, de nem hunyja be a szemét. Elhessenthetetlen a rémkép, hogy majd orra bukik, arccal előre szánkázik a mélybe, talán gyámkodva felsegítik, vagy megtapossák, bakancssal, túsarkú cipővel átgázolnak rajta – a felsegítéstől még mindig jobban fél; add, isten, hogy soha ne szoruljon senkire!

Már két-három métert megtett vele a lépcső lefelé, amikor kabátja ujját súrolta a mellette elszaladó – ő csak horkantott egyet. Nem pörölt, el sem rántotta a vállát. De a fiú pár lépcsővel alatta megállt és visszanezett. Engesztelően nyújtotta felé a kezét – kalapos bohócforma volt, szeme körül fekete árnyék, arca a fehér máz alatt még egészen sima. Nem mondhatni, hogy számonkérően vagy pimaszul fordult hátra, inkább mintha játékba hívná. Hangtalanul, csak a szája sarkában mocorgó mosollyal és bókoló-csalogató kéztartásával.

Gondolatnyi ideje sem volt, ami átcikázott rajta, a gondolatnál rövidebb felismerés, hogy ez a fiú inkább ő, mint reggel a tükörben látott alak. Ő az! Jobb kezével elengedte a mozgó fogantyút, nyújtotta volna kezét a megtalált fiatal felé, de valahogy egyensúlyt veszített, túlságosan előre dőlt, és arccal előre zuhant. A bohócforma meg nem állt ott, hogy felfogja a testét vagy legalább felsegítse.

ESŐS TÉL

„Irodalmi művekben olyan a politika, mint pisztolylövés hangverseny közben; közöséges dolog, de mindenki felriad rá.”

Stendhal

Az első jelentkezése majdnem szelíd volt, kezes álomdarab csak. Belesimult, a szó szoros értelmében belemosódott a mindeneget eláztató, szétmállasztó, véghetetlenül csorgó esővízbe. Mert nemcsak ősszel, egész télen is esett. A perzselő-forró, betegeket és öregeket lekaszázó nyár után pár varázsos őszi hét következett: erőteljes, fegyelmezett kék meg arany ragyogás. Aztán október végétől esett, lassan, kitartóan szitált vagy sűrűsödve-gyorsulva igazán esett, ablakon és falakon, oszlopokon, korlátokon, járművek oldalán folyt a szennyes lé, nappal és éjjel, szünet nélkül esett. A kanálisok nemigen hörböltek, unalmasan zúgtak inkább, mint a villanyvezetékek. Trópusi tél, mondták unos-untalan. Ez a sokszor, hülyén és hülyítően sokszor ismételt „trópusi tél” is csurgott és áztatott – így a kísértet (vagy minek nevezhető?) első jelentkezéséről nagyon is hihette, hinni is akarta a polgármester, hogy ebéd utáni bágyadtságának, majdnem elszundításának hallucinációs terméke. Pedig először is ordítva követelt. *Nem tűröm... az apád hétszentségét!... állítsd le!... tüntesd el!... csinálj, amit akarsz, de nélkülem... érted?! Nélkülem... nél-kü-lem!* Szerencsére nem volt más a hivatali szobában, és a polgármesterben akkor fel sem villant, hogy bárhogyan válaszolnia kellene. Ezért tűnt utóbb szelídnek, ami a fél évszázada kivégzett forradalmár hangján, az ő nevé-

ben, mondhatni, képviselőjében visszatért és kiabált. A polgármester fejében bömbölt, és akár álomféle volt, akár nem, a harmadszorra is megválasztott – igaz, a helyhatósági választás-történet különös csemegéje lett az esztendővel korábbi szoros küzdelem, mert a nyertes csupán egyetlen szavazattal szerzett többit riválisánál, de kétségtelenül többit szerzett, és megválasztották, vita és újraszámoltatás nélkül beiktatták – nos, a harmadszorra is a város élére került polgármestert akkor még nem tette nevetségessé a láthatatlan szellem. Nem kellett félnie, hogy örültnek tartják; valahogy tudhatta, hogy a felháborodástól is harsányabb hang belülről, az ő belsejéből jön, és senki más nem hallja.

Volt aztán alkalma tünődni és fortyogni magában, miépp kezdődött, például hogy az első pillanatban – csakugyan mint az álomban – miért volt halálosan biztos: a régen halott hangját hallja, holott a zaklatott és majdnem szipító visszajáró nem nevezte meg magát, ő pedig kisgyerekek volt, amikor kivégezték, de még kisgyerekként se ismerte, nem fojtott-temetett magába rossz emléktörődéket. Semmiféle emlékkal nem dicsekedhetett. Azért kellett a mártírra gondolnia – vagy inkább lehetetlen volt, hogy legelőbb is ne ővele azonosítsa a fejében tombolót –, mert akkor már hónapok óta szenvedett a titokzatos emlékműrongálásoktól. Az október 23-án, ünnepi műsor keretében leleplezett-felavatott forradalmi emlékművet ugyanis másnap éjszaka vandál módon összezúzták, méghozzá az öt esztendeje városi rangot kapott település főterén, a polgármesteri hivatal, a középiskola és a mozi épülete előtt. Árulkodó nyom semmi, gyanúsított sehol. Hat tévé-stáb készített műsort az esetről, mindegyik megszólaltatott önkormányzati vezetőt, rendőrségi szóvivőt meg az utca emberét, s egytől egyig elítélték a tettet – „bárki, bármilyen

indulattal követte el... ez, kérem, akkor sem menthető... ez félelmetes jelenség, erre oda kell figyelni” –, és épp csak megemlítették egyik és másik párt nevét, ki-ki épp csak hangot adott sötét sejtelmeinek.

Az önkormányzati vezetés kiemelt és halaszthatatlan feladattá nyilvánította az emlékmű helyreállítását – „az egész ország ránk figyel” –, s mielőtt a nyomozást hivatalosan lezárták, elkészült és felállított az eredetivel hajszálra egyező alkotás, ám még aznap éjszaka, az ott posztoló biztonsági őr szeme láttára, mintegy magától újra szétveretett. Másképp ez nem mondható. Az őr reszketett, idegláza lett, senki semmi értelmeset nem tudott előcsalni belőle. A fővárosi televíziós csatornák híradói már nem tértek vissza az esetre (a nagy napilapokban is apróhírré zsugorodott), csak egy kereskedelmi adó késő esti, ezotérikus műsorában beszélgettek a „szellemjárásról”, s a két, mindvégig nyájasan mosolygó elemző mély egyetértéssel hallható idézőjelbe tette a szót, mondván, hogy ezek a titokzatos ügyek a beavatott embereknek csöppet sem olyan titokzatosak, csupán érzékenység és tréning kérdése a megközelítés, másfelől az ilyen „szellem”-nek nevezett lény mozgásait, magyarázták, ma már pontosan, tudományos és kísérleti eljárásokkal követjük. A helyi újság és a körzeti tévécsatorna azonban újra „vandalizmusról” beszélt – az is volt. Ilyet csak iszonyatos, emberfeletti indulattal lehet elkövetni; a romok nem engedték feltételezni, hogy anyaghiba miatt megroggyant a kőmonstrum, ráadásul másodszor! Igaz, sutyorogtak szabotálásról is, de csak a nagyon idős emberek, némelyikük szenilis félelemmel, mások megkönnyebbült, cinkos vigyorral taglalták, vajon lesznek-e megint letartóztatások, kivégzések emiatt, s elképzelhető-e, hogy provokáció az egész.

Mi volt hát?

A városban, mint az egész Kárpát-medencében, akkor éjjel is mennydörgés, villámlás nélkül esett, lassan, véghe-tetlenül esett, de nem volt földrengés, orkán, hurrikán, cunami, meteorbecsapódás – semmi efféle. A többfelől szorongatott polgármester december közepén rácsapott a hosszú tárgyalóasztalra, „azért is... illetve azért se tűr-jük... meg fogjuk mutatni... helyre fogjuk állítani... és nem engedünk ennek a vidéki terrorizmusnak” (a saját ötletének vélt kifejezésen – „vidéki terrorizmus” – később, a legkeservesebb időkben is hajlamos volt el-elmosolyodni), de az év végi jutalmazásokat tárgyaló önkormányzati képviselőtestület egyként érzékelte, hogy az asztalra ütés hatásos gesztusával nyomban ki is fűjt a hő-börgése és elszántsága, hogy legszívesebben – mint min-dannyian – eltakaríttatná az emlékmű nyomát is. Töltse-nek-boronáljanak, vessenek fűmagot, ültessenek lila meg sárga petúniát, vagy vájjanak lejjebb, még lejjebb, feled-tessék az egész szokványos felszíni parádét – melyik vá-rosban nincsen mártíremlékmű? –, ide más kell!, mélyga-rázs vagy földalatti bevásárlóközpont. És főként, minden lenti fölött park, park, padok, szökőkút, esetleg valami szaletli. A főtéren muzsikáljanak, nyárra itt már vidámság legyen. Normális élet. De mindebből az következett, hogy lassacskán, nagyon lassan mégiscsak megkezdődtek az emlékmű immár harmadszori felállításának előkészületei. A munka eredményéből alig látszott valami; kisebb gépek parkoltak napokon, heteken át, áztak az esőben; „mindegy már... egyszer csak kitavasodik...”; de a véset azért elké-szülhetett a műhelyben, s bizonyára ugyanazzal a szöveg-gel-névvel – csak így történhetett, a restaurálásból annyi megvolt, hogy a mártír türelmének vége szakadjon, és üvöltöni kényszerüljön a polgármester fejében.

A kora délutáni rövidke elpilledésből riadó ember először is kért még egy kávé a titkárnőjétől – „nem fog megártani?... ne tessék haragudni... tudom, hogy nem szabad nekem beleszólni... de ma már négy méregerős kávé tetszett inni, és ha elgondolom, hogy még otthon, reggel is...” –, az akadékoskodásra legyintett – „ilyen nyomasztó időben... ha valami ártalmas az embernek, hát ez a nyirkos, szörnyű idő... de kibírjuk... túléljük... ne aggódjon, Editke... kibírjuk. Kell a kávé... a kávé is, hogy kibírjuk” –, és mielőtt a titkárnő kiment a szobából, energikusan felállt, meghúzta-igazította az ingét, nadrágját, övét, a zakójáról mintha pihét söpörne le, aztán egyedül maradván az ablakhoz sétált, a vizes-párás üvegen át nézte az iskolából kitóduló kamaszokat – „mi nem voltunk ilyen idétlenek... nekünk ezt nem lehetett” – s persze figyelte az emlékmű helye körüli sertepertelést, a sárga esőköpenyes emberek téblábolását.

Az a baja, hogy megtiszteljük az emlékét?

Eszteendőnél is korábban alakult meg a város hattagú emlékbizottsága, ez a testület terjesztette be a javaslatot, hogy az '56-os emlékműre kinek a nevét, milyen kíséző szöveggel véssék – „fiatal életét feláldozta... a nemzet szabadságáért...” –, a polgármester úgy emlékezett, akkor találkozott először a mártír nevével – „utcát is elnevezünk róla?... vagy egyszerre sok... túlzás?” –, és a beadványhoz mellékelte rövid életrajzból (ennek felhasználásával kell majd ünnepi beszédét megírni) legelőbb is az maradt benne, hogy a forradalmár csupán a város (akkor még község) szülőtte volt, de már gimnáziumba is a fővárosban járt, ott szerzett magyar- és orosz tanári diplomát, és az októberi felkelés meg a szovjet megszállás elleni harc egész ideje alatt nem hagyhatta el Budapestet, holott dokumentumok

bizonyítják: tervezte a forradalmi fáklya elhozatalát szülőhelyére. Hál'isten, hogy terv maradt!

A kulturális ügyosztály vezetőjétől – egykori osztálytársa, feleségének unokatestvére, komájuk is – baráti bizalommal megkérdezte azért, hogy az életrajzot Szőnyi tanár úr írta-e. Ő bizony, göcögött a rokon, erre koccintottak, vigyorogtak, ingatták a fejüket, újra töltöttek és újra koccintottak. Nem kellett semmit mondaniuk, bőven elég volt az ingatás, vigyorgás, koccintás, hisz Szőnyi tanár úr nekik is megtanította és kérlelhetetlenül számon kérte a hatvanas évek végén, hogy '56-ban ellenforradalom volt, mert a jogos elégedetlenség hullámai áttörték a törvényes és emberséges kereteket, a békés tüntetők a garázdaságtól sem visszariadó, gyilkos felkelőkké lettek, és így tovább.

Tehát amit az októberi avatásra a mártírról bemagolt, változatlanul Szőnyi tanár úrtól eredt. Ez nem tetszett a halottnak? Ezért nem nyughat békében a 301-es parcellában? Tör-zúz és gyötri őt? De miért éppen őt? Mi a fenét tehetne most már, amikor az ügyek ilyen előrehaladottak?

Egyébként a polgármester nemcsak jóra való, de fogékony is volt, így aztán kieszelt valami kompromisszumos megoldást: előremenekül. Hanem végzetes hibát követett el, hogy tervét még a mártír előtt is elhallgatta. Meg se fordult benne a lehetőség, hogy a hang, az őrjöngő hangja akkor is támadhatja, ha nincs egyedül? Valóban: erre nem gondolt.

A februári rendkívüli tanácskozáson, amelyet ő hívott össze, és egyetlen napirendi pontként az emlékmű ügyét jelölte ki, határozott, s az első perctől meggyőző volt. „Ne süppedjünk bele, mondta, a rejtélyes, megannyi babona táptalajának alkalmas vandalizmus taglalásába, sőt, fellépésünkkel vessünk véget a további találgatásoknak, a buta szóbeszédnek. A rendőrség végzi a dolgát, ahhoz nem

szükséges a folyamatos nyilvánosság, mi azonban nem érhetjük be a csöndes és szívós munkával – most már nem! Javaslom, hogy ha már megtörtént, ami megtörtént, használjuk fel az alkalmat, és mutassunk fel valami világ-raszólót. Legyen emlékmű, de a tervezettnél nagyobb szabású, egyedibb és korszerűbb alkotás! Legyen az emlékmű alatt, igen, jórészt a földfelszín alá süllyesztett kultúrplaza! Kiállítóterem, de például hangfelvételre alkalmas stúdió is! Az egésznek érzékeltetni kell a történelem rétegzettségét, ahogy az események egymásra rakódnak... Tájékoztatókat, illetve egyetértések megszerzése előtt persze nem foglalkoztam részletesen sem az építészeti-műszaki, sem az anyagi lehetőségekkel, de azt máris felelősséggel állíthatom, hogy a terv kivitelezhető, s hogy EU-támogatást is szerezhetünk... és megmutathatjuk, egy kisebb városban is van olyan erő, akarat, ami... a forradalmi emlékmű pedig, a mi eredeti, szerény elképzelésünk majd beépül, mintegy megkoronázza a...”

A hang, mintha addig feszülten, visszafojtottan várakozott volna, ekkor robbant. A polgármester robbanásnak érezte fejében a bődulást. Ettől, így zúzódott össze a kő – hogy tudna hát ellenállni az agya, a homlok- és koponyacsontja? Orr- és szájürege? A dobhártyája?

Mondtam, hogy nélkülem! Az anyád úristenit!... megmondtam!... világosan! nél-kü-lem!

Megfeszítette a nyakát, ütőerei fájdalmasan lüktettek, ásványvizet töltött volna, de meg sem kísérelte felemelni a kis palackot, a poharat végképp nem. Elég baj, hogy nem rejtette asztal alá a kezét – láthatták a remegését. Mint a biztonsági őr. Pontosan olyan most, mint az emlékmű mellett posztoló biztonsági őr. Látják már, hogy rosszul van, és tudják is, miért. Lehetetlen, hogy a hosszú asztal mellett

ülők nem hallották a robbanó bődulást. Elképzelhetetlen. És neki vége. A polgármesterségnek biztosan vége.

Átültették a fotelbe, megoldották a nyakkendőjét, itatták, borogatást tettek a homlokára, a tarkójára, „ez a hosszú, esős tél... mint a trópusokon... és a munkatempója... de lenyűgöző... amit mondott, az is lenyűgöző...”

A belső dörömbölés csendesülésével finomabb koppánásokat hallott, a munkagépek is távolabbról pőfögtek – a földalatti kultúrplaza! –, közelebb hagyományos ásópengés, lapátolás... beleváj, hasítja a vizes földet, arrébb zuttyantja... beleváj, hasítja, toccsan a lapátnyi sár, beleváj... *földet földdel összebékít*... ásózásszerű szívdobbanáshangok.

MALOMKERÉK ÉS HANGOK

Évekig még több-kevesebb rendszerességgel összejött a társaság a Vörös Malomban – még azt mondták magukról: társaság, vagy inkább: kompánia –, noha az állandó tagok száma jócskán fogyatkozott; ötnél több széket nem is tettek asztalukhoz a pincérek. Aztán az asztaluk is más lett, és nemcsak úgy, hogy a fából készült négy lábút újabbra, tetszetősebbre cserélték – a többi berendezési darabbal, a terem faborításával meg a terítővel együtt –; megváltoztatták az asztal helyét. Bármelyikük ült bármelyik oldalához, onnan nem láthatott ki a főtérre, nem szemezhetett a színház neobarokk, kupolás épületével. Persze továbbra is a Tutusnak becézett Szőnyi Gyula maradt a központ. Romjában is rendező, főszereplő és minden esemény mester. Basszusát a konyhában is hallották, vicceit napok múlva nevetgélve idézte a szakács a kuktának. De micsoda legendákat, sőt, mítoszokat gerjesztett és terjesztett húsz esztendővel ezelőtt! Megmaradt társai – öreg bonviván, réges-rég leszázalékolt korrepetitor, rajztanárból lett díszlettervező, sipítós hangú koreográfus, olykor még tárcákat és olvasói leveleket írogató egykori szerkesztő – készséges kobzosokként dalolták el feledhetetlen tetteit és szavait; próbálták megakasztani – megzavarni legalább – az időt: a történetek mintha éppen történnének.

NEM MALOMBAN ÓRÖLTEK. BENNÜNKET,
TUDD MEG, NEM A MALOM ÓRÖLT.

Bólogatva ezerszer is megállapították, hogy Szőnyi univerzális tehetségére a mai világnak nemcsak szüksége-igénye nincsen, de meg se tűri. „Univerzális” és „íz-ig-vérig színházi ember” ő – sűrű sértéseit, otromba gúnyos-ságát is muszáj elnézni. Muszáj. Nem lehet rá haragudni, hiszen sietve ügyis mindenkit kiengesztel, és olyan bájjal, hogy attól a svájci hegycsúcsokon a hó is megolvadna. „Mondj csak egyet – fordult például a szerkesztő a színészhez, Szőnyi érkezése előtt –, mondj egyetlen embert, akiről tudod, hogy minderre képes... hogy darabot írt, rendezett, zenélt és rajzolt, és úgy értett a világításhoz meg a nem tudom még, mihez... Mondj csak egyetlen embert!... de nem mondhatasz, mert nincsen... nálunk lega-lábbis nincsen”, és a színész, elkapva-pörgetve a végszót, folytatta: „nincsen... ez igaz. Én tudom legjobban, hogyan rendezett... hogy mindegyikünkhöz tudott szólni... kü-lönbözőképp... vagy csak a kisujját emelte fel... mindig értettük, mit akar... ami éppen oda illett... Nem vitás, ha ő másutt születik, világhírű lesz”, és újra meg újra meg-egyeztek abban is, hogy az a *Szimonetta* című darabja („a legjobb, talán a legjobb”), amit végül is sohasem sikerült megrendeznie (a rádióban megcsinálták volna hangjáték-nak, de Szőnyi nem engedte az átalakítást) – szóval a két-részes *Szimonetta* drámatörténeti unikum – s persze egyi-kük sem beszélt arról, mikor olvasta, milyen kézirat jutott hozzá, de felháborodva tiltakoztak volna, ha valaki azzal áll elő, hogy nem is olvashatták, senki meg nem rendez-hette, mert Szőnyi meg se írta azt a drámát. Negyedszáza-dig mesélt róla, idézett belőle és hivatkozott rá, holott nem volt – vagy valamennyi, egy-két jelenet mégiscsak elké-szült? „Tutus nekem ígérte Mayer szerepét, és én ezelőtt nyolc vagy kilenc évvel... vagy talán több is az... még megtehettük volna a színházban... szóval jó régen ajánlot-

tam, hogy ha nem is kapunk hozzá pénzt, csináljuk meg... a munkára szerintem mindenki kapható lett volna díjazás nélkül is... és a díszletek...” A tervező, mintha alattomos célzások elől hajladozna, mentegetőzött, hogy ő is kész volt ingyen dolgozni, de az anyagköltséget és különösen a színház felszereltségét messze meghaladó technikát nem lehetett előteremteni. „Tutus meg se hallgatta az egyszerűsítési javaslatokat... Bartókot idézte, hogy vagy így, vagy sehogy... mit tudom én, hogy mondott-e ilyet Bartók... nem érdekel engem most Bartók... de hiába. Mi a fenét csinálhattam volna, ha egyszer megmakacsolta magát?!” De látni vélték a háromszintes díszletet, hiszen Szőnyi, jobb karját előrenyújtva, nemegyszer idézte közéjük, és mintha hallanák a legfelső szinten zsolozsmázó fiút, a főszereplő Mayer fia ő, aki az egész darab során öngyilkosságra készül, és saját búcsúztatóját próbálgatja. Hátborszongató és nevetséges megszólalásával kezdődik az előadás, és utoljára is őt halljuk. „Merje már kimondani valaki – koppantott az asztalra a szerkesztő –, hogy Tutus nem is akarta színre vinni... a fiú miatt. Félt. És én meg is értem. Lehet szövegelni a művész könyörtelenségéről, meg hogy más az élet és a mű... de azért... nekem már az is rémületes volt, hogy a fia öngyilkossága után ezzel foglalkozott... talán azt gondolta, kiírja magából... vagy ki kellett írnia... muszáj volt, ezt megértem... de színpadra vinni... még jó, hogy nem kapott elegendő támogatást... belepusztul, ha szembesülnie kell azzal, amit felidézett”.

ÉJI ÓRÁN, MINDIG, MINDIG ÉJI ÓRÁN, VÁRSZ
VAGY NEM VÁRSZ, ELJÖVÖK.

Csak a Vörös Malomban találkoztak, sohasem vendégeskedtek egymásnál, és telefonon is ritkán beszéltek.

Egyszer fordult elő – már mindannyian nyugdíjasok voltak akkor –, hogy az amúgy is sokat betegeskedő korrepetitor második hete nem mutatkozott, „talán már el is temették, mi meg ülünk csak és találgatunk”, mondta a színész, mire Szőnyi javaslatára felkerekedett a kompánia, és hangosan, jókora feltűnést keltve elmentek társuk lakására. A feleség csodálkozott, kelletlenül tessékelte beljebb őket, „épp nagytakarításra készülünk... minden a feje tetején áll... jöjjenek azért... láttak már ilyet... jöjjenek... Feri szólhatott volna, hogy vendégeket hív... ide üljenek...”, és a nyútt pulóverben meg pizsamanadrágban előkerült énektanár nem is hozzájuk szólt, hanem a feleségére mordult: „honnan a fenéből tudhattam, hogy ide jönnek?!” Vissza-vonultak a Malomba, és útközben vita nélkül elfogadták Szőnyi diagnózisát, hogy a látszat ellenére a depressziós Feri igenis örült az ő érdeklődésüknek, nagyon is örült, de szégyellte volna, ha meghatottnak mutatkozik. A rendező, minthogy senkit sem győzködhetett a maga igazáról, tele szájjal hahotázott, „eszetekbe ne jusson hozzám így berontani!... Soha... hozzám soha, mert rátok borítom a szekrényt!”

Másfél évvel ezelőtt, az újabb nyilvánosságra hozott ügynöklistán Szőnyi neve is szerepelt. A szerkesztő hozta hír megosztotta a társaságot: „elmondom, mert úgyis meghalljátok, holnap már az egész város erről beszél, és tudom, semmivel sem állítható meg a rágalomhadjárat... mert az. Rágalom, megint csak rágalom, és a sok-sok rágalom úgy hömpölyög majd... meglátjátok... Tutus meg összeroppan... ebbe csakugyan belebetegszik... még ha százszor értésére adjuk is, hogy nem hisszük... ha meggyőződhet arról, hogy legalábbis bennünket nem lehet felheccelni és ellene uszítani... akkor is... mi nem fogjuk ezt a mocskot, ezt az egészszet ellensúlyozni...”, a színész

azonban nagyon is lehetségesnek vélte Szőnyi ügynökvoltát, „nem az a legfontosabb kérdés, hogy volt vagy nem volt...” – de lehurrogták, „hát mi a jó isten a kérdés... persze, hogy ez...” – „hadd mondjam végig!... egyikőtök sem gyerek... önmagában az, hogy ügynök, nem sokat jelent... először is ezer oka és ezer mentsége lehet... olyan kaliberű embert, mint amilyen Tutus, holtbiztos, hogy megkörnyékeztek... de hogyan? mikor? gondoljátok meg, hány színészt foglalkoztatott... és nem csak színészeket... egy csomó emberért felelt... évtizedeken át tartotta a hátát...” „Állj le! – sipított a koreográfus –, szerintem Lacinak van igaza. Tutus nem lehetett ügynök. Ez rágalom. Nem hiszem, hogy ült közöttünk, aztán jelentett rólad, meg rólad, meg rólam... nem hiszem! És nem is tűröm, hogy ezt latolgassuk... Senki sem szent, de hogy mindenkiről minden feltételezhető legyen... ezt ne! Nem engedem... vagy én elmegyek... nem várom meg, amíg kiforgatnak mindenemből... mi az, amiben hihet az ember? Már alig valami... de ezt most nem engedem!” Vörös foltok égtek az arcán, ritkás, vékony szálú, seszínű haja alatt a fejbőrén, és mintha sírt volna, vörösre dörzsöltnek látszott a szeme. „Akkor inkább elmegyek...”, de maradt, sőt, magába süppedten, lesújtottan ült, úgy tűnt, egyhamar fel sem tudna állni.

Szőnyi aznap a szokásosnál is később érkezett a Malomba. Máskor is kivárta, hogy a többiek lelkesen fogadják, de akkor még több időt hagyott nekik: hányják-vessék csak, csócsálják a hírt. Új, világosszürke felöltőben jött, frissen nyiratkozva, lassabban lépett, sohasem látott egyenes tartással, hogy magasabbnak, vállalabbnak és pocakosabbnak tűnt. Eleganciája – ezt még a legkitartóbb rajongó sem tagadhatta – kínos erőlködés, ócska ripacskodás. Nagyon ócska. „Csúnyán késtem. Megkövetem az urakat...

Mea culpa”, jobb tenyerét a szíve fölé téve meg is hajolt, s még állva szavalt tovább: „a Károly utca sarkán ácsorogtam... leragadtam ott, mert ahogy kijöttem a postáról, észrevettem az alkonyatot... így, ahogy mondom... soha életemben nem láttam még ilyen alkonyatot... sőt, egyáltalán nem figyeltem fel az alkonyat szépségére, most meg egyszerre megéreztem... kényszerített, hogy végre lássam... muszáj volt látnom... és furcsán ismerősnek tetszett. Mert pontosan olyan volt, ahogy Kafka írja... *a repülő madarak helyett remegő csillagok jelentek meg...* igen... pontosan így...” Mind meggörnyedtek és lehajtották a fejüket – a világűrben sehol sem találni ennyire dermedt, néma testeket. De ahogy Szőnyi az asztaltól maga felé húzta a vörös bársonnyal kárpitozott székét és leült, mégiscsak felé fordultak.

AHOGY AZ ÖRVÉNYEK MEG A HULLÁMOT
UTÁNZÓ SEMMI KIS GYŰRÖDÉSEK, GYŰRŰZÉ-
SEK ELSIMULNAK A TÓ TÜKRÉN, HARAGOD IS
KIFÁRAD, ÉS MEGCSENDESEDSZ, ELCSENDE-
SEDSZ, UTOLJÁRA ÚGYIS ELCSENDESEDSZ.

„Hallom, szavalni fogsz a demonstráción... nem tőled hallottam, hogy felkértek... azt meg nem is hallottam, mennyit fizetnek... mennyit?...” – De mielőtt Szőnyi számonkérésére bármit válaszolt volna a színész, mielőtt elhúzta volna a száját vagy kiitta volna a még mindig párás pohárból a fröccsét, a szerkesztő röhögve tódított: „és hol demonstrálsz?... kikkel?... esküszöm, megnézek a tévében...” Ez segített a színésznek visszavágni. Előbb mégis az egész asztaltársaságnak címezte szavait, aztán látszott, tehetetlenül, megbabonázottan fordul a rendező felé: „magatokból indultok ki, nektek már semmi se szent, se isten,

se haza, semmi... Mit akarsz tőlem? Mióta veled... miattad... megváltam a színháztól... két éve... több is... semmi munkám... felőled felköthetném magam... és amikor lehetőséget kapok... tudd meg, nem pénzt, hanem lehetőséget... nekem való lehetőséget... tízezren lesznek a téren... tízezren biztosan... türtőztess az irigységed... engem hallanak majd, és velem mondják a refrént... azt akarták, hogy akik még emlékeznek az ötven évvel ezelőtti demonstrációra... akkor is..." – Szőnyi megsemmisítően nézte – „én hallak most, és szánlak. Örülj neki, hogy maradt, aki ebben az állapotodban legalább megszán... szánalmas vagy!"

És akkor – egy meteorit becsapódása vagy palackból előgomolygó dzsinn se lehetett volna rémületesebb – hátrafordult a koreográfus, és a szokott sipítással hívta a pincért: „Gyurikám!... Gyuri!... én most fizetek... kifizetem az egész havimat!" A korrepetitor is dúdolni próbált, szegény: *pá, kisaranyom, pá... nem zavarom már, csak elhagyom, pá*, de reménytelenül erőlködött, a jótékony humor meg sehol. Sehol. Oda a régi megrendültség. A némaság. A szerkesztő zsebkendővel törölgette a szemüvegét meg a nyálhabot a szája sarkában, „milyen demonstráción?... hülye vagy? megeszed a hülyeségeiket?" A motyogás, a lamentálás se segített. A színész felpattant, vad mozdulattal sarkig nyitotta az ajtót, kicsörtetett, de a fogason maradt a ballonkabátja és az asztalon az autóstáskája. Sohasem jött autóval a Malomba, csak a fekete bőrtáskát hozta. Őlben tartotta, nyomkodta, gyömöszölte, vagy a pohara mellé tette névjegy helyett.

Nézték a táskát.

Csak a koreográfus fizetett. Szőnyi meg se szólalt, a pincérnek búcsúzóul intett, ő lépett ki először, és jó ösztönrel kivédte a támadást. A színész kezében az ajtó fölül

letört cégér, vörösréz malom himbálózott. Szőnyi a csuklójánál kapta el. A másik sziszegett: „te rohadék spicli... spicli... megfizetek...” Amikor megérezte a rendező, hogy az ernyedő kéz az arca fölött elengedi a cégért, lazított, és hirtelen kikapta a színész kezéből. „Gyakorolj velem!”, szólt a koreográfusnak, „ennyi idő után gyakorlás nélkül nem megy... mondtam neked, hogy már nem megy”, azzal a petúniás köedénybe dobta a malmot. Rézszeg állatok, randalírozó huligánok – vagy hihetik, hogy a szél volt.

KUDARC

Nem tehet nekem senki szemrehányást. Magamat sem hibáztathatom, hiszen egy pillanatra sem mutattam ki, hogy vártam már a halálát; de csak az utolsó hetekben – talán hónapok voltak – kívántam, hogy legyünk már túl ezen. Túl?, ahol semmi sincs, nekem akkor már semmi? Ápoltam, gondoztam különben rendesen, közel egy évig nem is igen csináltam mást, elláttam őt, meg ültem az ágya előtt, néztem az arcát; milyen butává és haragossá torzult; hiába nem akartam, egyre szólt bennem, hogy ez nem ő, ez nem ő, ez már nem ő. Sajnáltam is, pedig lehet, igaza volt az orvosnak, és nem szenvedett, nem tudta, nem is érzékelte, mi történik vele. Nem azért fohászkoztam, hogy legyen vége mielőbb, mert elfáradtam. Még az utolsó napokban is megesett, hogy elgondoltam, valami más betegsége van, legyen más!, halálos kór, csak másféle, ne az agya sérüljön. Nem bántam volna, akármilyen viszolygató nyavalya, azt sem, ha évekig magatehetetlen, etetem és pelenkázom akkor, tisztítom a gennyes fekélyeit, éjjel-nappal őrködök, mellette vagyok, és látom, viszonozza a törődésemet – nekem elég lett volna egy simogató pillantás, muszáj volt elképzelnem ezeket. Csak azt akartam, hogy megmaradjon valami a szerelmünkből, valamicske, amennyi emlékeztet a megtörténtekre meg arra, amit éreztem. Bizonyíték kellett, hogy valóban úgy volt minden. A halálos ágya mellett a haldoklásáról ábrándoztam. Hogy szerelemmel szeretem, és változatlanul kész vagyok vele halni. Úgy gondoltam rá meg magamra, amilyenek huszöt évvel ezelőtt voltunk. Hogy hittem akkor, soha többé

nem tart kétfelé az életünk! Engem nemcsak a haláltól, a magánytól is megmentett. Nevet adott, s mindjárt megszéli-
dítette a gyötrődéseimet. Sokára találkoztunk, mindket-
tőnknek későn, azt mondta, neki még nagyobb szüksége
van rám, mint nekem órá, mert jóval idősebb, többet csa-
lódott, és talán már a kapuzárás riadalma kergeti hozzám.
Nem akartam, de egy idő után mégis beszéltem a közös
halálunkról. Nem készültem fel, erre nem is lehet, bár for-
gattam, próbálgattam magamban a szavakat, hiába, rö-
g-tönzésnek hatott, gyerek-csacsogásnak az egész. Most is
látom, amit különben akkor se láthattam, mert nem ültem
tükör előtt, de máskor is, gyakran félrebillenttem a fe-
jem. Tetszett neki, még ha nevetett is rajtam, tetszett, ezt
éreztem. Így csak a narcisztikus emberek pózolnak, neve-
tett rám, úgy tartod magad, mintha gyönyörködnél a saját
hangodban és a hangod hatásában. Nem sértett meg, mert
közben szerelmesen ragyogott rám. És ezt nem is akkor
mondta. Nézett figyelmesen, először komolyan. Nehéz
volt megértetnem, mit akarok, miért töprengek ilyesmin.
Nem akartam megijeszteni, és éreztem, minél gondosab-
ban választom a szavakat, annál sutábbakat mondok. Egy-
szer, sokára, persze nagyon sokára, majd fejezzük be
együtt az életünket, hogy ne legyen már külön életünk.
Olyan sokat elszalasztottunk, valahogy kárpótoljuk ezzel
magunkat. Az ember megteheti, hogy megválasztja a halá-
lát, hát nem? Veled akarok meghalni, amikor nem élhe-
tünk már együtt. Majd akkor. Ha be kell fejezni. Egyszer
eljön az ideje. Már nem nézett olyan komolyan. Én orvos
vagyok, nem tervezem senki halálát, a magamét se. Nem
kell tervezni, visszakoztam, nem kell erről beszélni. Úgyis
sokára lesz. Bántam már. Nem kellett volna szóba hozni.
Azért a valóságosan bekövetkezőnél lehetett volna kíméle-
tesebb az egész. Ahogy kifosztottan néztem az ő értelem-

től fosztott arcát, egyre élesebben láttam magunkat, azt a vacsora utáni jelenetet is. Nem találtam ki semmit. Úgy történt. Megvallottam neki, hogyan színezgetem széppé, vagy legalább elgondolhatóvá a halálunkat. Mint egy kis-kamasz. Meghatódtam, megbántam, ő meg kinevetett, nem baj, mindig ilyen voltam, lobogtam, lelkesedtem, aztán meg hirtelen letörtem, egyszerre elvesztettem az életkedvet, fel se tudtam kelni az ágyból, etetni kellett, mint egy kisbabát, és nem akartam, hogy bárki etessen és el-esettnek lásson. Anyám sokszor megetetett, felnőttkoromban is, de közben szidott. Beteg vagyok, ne bánts, nyöszörögtem, vagy behunytam a szemem, elfordultam. Nem érdekelte, hogy lábra állok és erős leszek-e, csak szégyellte, amiért nem bír velem és nem bírok magammal, szégyellte azt is, hogy megtalált, muszáj volt mentőt hívnia, a gyomormosásomat szörnyen szégyellte, inkább meg se maradtam volna. Gondolta-e, vagy csak én gondoltam, mondogattam? Miért maradtam életben?! Nem akarom, nem akartam. Anyám mindig józanságot várt tőlem, de én megvettem az ő boldogtalan józanságát. Mesebeszéd a szerelmünk, legyintett, nem számított neki, mit érzek, nem vett komolyan. Olyat senki sem hallott, hogy egy orvos beleszeret a betegébe. Gyomormosás után! Ilyet én sem hallottam, és féltem is, hogy csak képzelődés. Hosszú idő után megint ettől féltem. Mikor mosdattam, tiszta pizzamát adtam rá, és ő vadul kaszált a levegőben, rúgott, ütött, kiverte a kezemből a kanalat, poharat, megint nagyon féltem, nem segített rajtam, hogy zsolozsmázom: ez nem ő, ez nem ő. Kinek mondogattam? Anyámnak? Az orvosa elmagyarázta nekem, hogyan roncsolódhat az agy, próbáltam megérteni, de a világ legkedvesebb embere mégsem változhatott ilyenné. Az eszemmel, a józan eszemmel nem fogtam fel. Mi lett belőle? Miért éppen ő!? Annyira akar-

tam valami értelmes magyarázatot. Ha másnak sikerül, én is találhatnék. Mondogattam, hogy ez nem ő, ez már nem ő – de kinek szajkóztam? Rajtam nem segített. Hogy gonosz varázslat, az sem. Megsejtetem, hogy egyszer majd ide jutok, ebbe a tehetetlenségbe, amiből semmiféle bűbáj nem szabadíthat ki? Soha senki le nem veszi rólunk az átkot. Halt volna meg azonnal! Persze ápolnom kellett, és megtettem, amit elvártak tőlem. Bárcsak meghalnék, néha azt kívántam, ne érjem meg a reggelt, csinálja helyettem más, aztán hogy legyen vége mielőbb, haljon meg. Tudjon a szerencsétlen meghalni! Volt, hogy ültem az ágya mellett, lélegzett, néztem, közben besötétedett, nem kapcsoltam fel a lámpát, azt hittem, látom, de anyámat láttam, legyintett felém, és megesett, hogy magamat láttam fekve, még eszméletlenül, és éreztem, ő ül az ágyam mellé. Megpaskolta akkor az arcom, és azt mondta, szorítsam meg a kezét. Nem nyitottam ki a szemem. Tehát életben maradtam. Furcsa kudarc. De engedelmesen szorítottam egyet a kezén. Száraz papírvattával törölgetett. Jól van, jól. Minden életben maradt sír, ki ezért, ki azért. A kábulattól is. Ő akkor sem korholt, és nem prédikált a józan észről meg a kötelességeimről. Ha tehettem volna, hetekkel korábban beadok neki egy halált hozó injekciót. Elaltatom, és magamat is. Honnan szerezzek?, csak azt nem tudtam. Nem kérhettem senkitől. Az orvosa nyugtatott, hogy nem szenved. Én szenvedtem, de arra nem adhatott semmit. Pihenjen le! Ezt mondta volna ő is a betege feleségének. Az utolsó este olyan furcsán nézett rám, félrebillentette a fejét, azt hiszem, megismert, és szelíd lett – vagy képzeltem ezt is? A tekintete szinte kérlelt, ilyennek sohasem láttam. Jól van, jól. Kíméletesen letakarom az arcát. Olyan rettentően elgyötört volt. Fejezzük be, ahogy elgondoltam, de hogyan fogjak hozzá? Egyedül ő segíthetett volna. Azt

hiszem, korábban megkérdeztem az orvosát, kaphatunk-e segítséget. Más is kér ilyenkor orvosi segítséget, nem szégyen, de azt mondta, ne aggódjak, nem szenved. Talán csak képzeltem, hogy megkérdezem, nem tudom, volt-e bátorságom. El akartam mondani azt is az orvosának, hogy régen megbeszéltük a férjemmel, ha egyikünknek gyógyíthatatlan baja lesz, vagy ha valamelyikünket szerencsétlenség éri, a közös halált választjuk. Nincs közös halál? Hallottam az ő régi hangját. Hogyhogy nincs közös halál? Mintha anyám beszélne, én meg fal felé fordulok, nem akarom hallani. Fehér köpenyben jött az ágyamhoz, hunyt szemmel is tudtam, hogy fehér köpenyes orvos, visszahozott az életbe. Nekem illett volna feketébe öltözni, és mindjárt az első napon, de elmulasztottam. Ültem hetekig, hónapokig, többnyire tétlenül, mégis megfeledkeztem a legfontosabbkról. Mintha esztelenül kapkodnék. Összezavarodottan. Anyám milyen józanul-gyorsan meghalt, gondoltam. Egyedül volt a lakásában, csak másnap találtam rá. Ijedtemben kihívtam a mentőket, aztán szégyelltem. Életveszély!, kiabáltam a telefonba, most is hallom a visításon, az ügyeletes meg rutinosan, higgadtan kérdezte a nevet, címet. Huszonnégy óránál régebben meghalt. Hideg és merev test a padlón, nem mertem hozzáérni, mondtam is, hogy nem fogtam meg, észnél voltam, azt nem szabad. Néha késő este se kapcsoltam fel a villanyt. A szemközti ház ablakaiból jött valamicske fény, az utcai lámpák és reklámok is világítottak. Gondoltam, pár szavas búcsúlevelet írok. Hogy régen elhatároztuk, egyszerre vetünk véget az életünknek. Még mindig szépnek érzem, meg is hatódtam. Mondjon bárki bármit. Mégiscsak egyszerre. De kinek írnám? Talán a takarítónő vagy a halottkém megtalálja. Elképzeltem egy halottkémet, az könnyen ment, sokat látott ember, de az én nagyon egyszerű szava-

im megrendítik. Elismerően még biccent is. Mindig így akartam, mondom neki. Ugye, igazam van, lehet ezt is emberségesen, szeretettel? Tudja, nagy szerelem volt a miénk, majdnem kései nagy szerelem. Huszonöt év nem is rövid idő, igaz? Pedig úgy akartam magamat elképzelni, hogy egészen mindegy már nekem, ki olvassa az üzenetemet. Minek akkor üzenet? Kinek tartozom magyarázattal? Inkább elő se vettem papírt. Ültem csak. Nem szorosan mellette, és nem fogtam a kezét. Néztem és próbáltam megkülönböztetni a sokféle zúgást, a kinti és benti zajokat, igyekeztem másra figyelni, aztán meg csak órá, magunkra, hogy mit kell tennem, és hogyan fogjak hozzá. Bolondul ne kapkodjak. Letakartam az arcát. Semmi többet nem tudtam. Frissen vasalt, összehajtogatott, az ágya mellé készített damaszthuzattal betakartam az arcát, és visszaültem a karfás székbe.

HÚZOM; KÖVET

Hallgass!, mondtam, az ég szerelmére, hallgass el már!

akkor este úgy kifakadtam, mint soha korábban, de a lomos szekrényből előkerült, lepattogzott foncsorú, ősrégi, most asztalra állított, kerek lapú borotváltatótükörben csak a saját dühtől vörös arcomat láttam, s ez az arc nemigen hasonlított a tíz évvel ezelőtthez; a korábbi meg mintha odaúszott-kúszott volna ehhez a lerobbanthoz, és azt is hallottam, ahogy tíz meg tizenkét meg tizenöt évvel ezelőtt kérleltem:

hallgass!, az ég szerelmére, hallgass már!

én mindig kérleltem, szépen, szelíden, hogy hagyja abba, hiába hogy így mondtam,

hallgass!

ez akkor sem volt goromba vagy vad, sohasem ijesztettem rá, valahogy megéreztem, hogy na, most mindjárt elfogy a türelmem, az agyam, vagy nem is tudom, mim jó előre jelezte: vigyázz, fiú, és olyankor inkább felálltam, kimentem, de nem rántottam ki a széket, nem vágtam be az ajtót, effélét sohasem tettem, csöndesen csak kimentem, otthagytam az ételt az asztalon, kerültem egyet, esetleg megittam valahol egy pohár sört, annyi időre mentem el, míg megnyugodtam, mert sokáig azt hittem, ha megőrzöm a nyugalmamat, akár életünk végéig kibírom, hisz amúgy tekintettel voltam rá, és nem felejtettem el, hogy tartozom neki, jó volt hozzám, segített rajtam, s nem tehet arról, hogy ennyire megkeseredett, és tudtam, hogy a maga módján még mindig szeret, azért kínoz engem, azért zsörtölődik és panaszkodik, mert engem szeret legjobban, kinek

mondja, ha nem nekem, milyen keserves az élete?, kinek, ha nem nekem, akkoriban, ha muszáj volt elmennem, jártam a háztömb körül, s mintha ugróiskoláznék, úgy motyogtam magam elé: kinek, ha nem nekem? kinek, ha nem nekem?

olykor ezeket a mondókáimat is hallom, legalábbis könnyen felidézem, az ő lamentálását meg soha, az elmúlt tíz esztendőben két tucatnál több lakásban szálltam meg, így mondom: megszálltam, mert lakásom nem volt azóta se, és akárhol próbáltam bevackolni magam, egy-két nap után, vagy egy-két hét után hallottam, ahogy mondom neki,

hallgass, kérlek, hallgass már!

de mindenütt az én hangom szólt, nem durva, nem riasztó, csak ahogyan annyi évig kértem, szépen mondtam, hagyja abba, meg kellett volna értenie, hogy örökké az nem mehet, hazaérek, s máris elkezd, élém rakja a megmelegített ételt, de a kanállal, villával, késsel, a sótartóval meg a felszelt kenyérral együtt löki a szövegeit is, és hiába sajnáltam, hiába gyözködtem magam, hogy szerencsétlen, meg hogy neki ez a szeretet, nem tehet róla, így szeret, hiába, és elmagyaráztam magamnak, mintha falba verném a fejemet, úgy koppantottam, hogy velem sem könnyű az élet, nem könnyű, érted?, nem könnyű, próbáltam aztán, hogy nem figyelek, mit duruzsol, próbáltam, hogy ha egyik fülemben be is hatol az a sok szó, poros, sáros, lepedékes sok-sok szó, a másikon mindjárt kirázom – csak az agyamig ne érjen!, ne!, kihessegettem magamból a szavait, mielőtt befészkelhetek volna, nem válaszoltam semmire, némán se vitatkoztam vele, hagytam, hadd dohogjon, korholjon, fenyegetsen, mindig azt hittem, észre se veszi, hogy nem válaszolok, megleshettem volna, vajon ha nem ülök oda a konyhaasztalhoz, ha úgy gondolja, egyedül van,

akkor is beszél-e, mondja, mondja, kifáradhatatlanul?, de biztos vagyok benne, hogy magában nem beszélt, csak nekem mondta el, mennyi a sérelme, a bánata, és hogy tőlem se kap figyelmet, megértést, semmit se kap tőlem, így mondta, semmit, semmit, de hogy mit akart?!, nem kérdeztem és nem válaszoltam, még ha szenvedély nélkül átkozódott, akkor se, és aztán, hogy elköltöztem tőle, sohasem hallottam a hangját, soha többé, csak a magamét, ahogy mondom,

hallgass! az ég szerelmére, hallgass már!

eleinte azt hittem, közeli még az együttlétünk, gyanakodtam, hogy az egész mégiscsak a bűntudat miatt van, hallucinálok, úristen, tényleg hallucinálok!, de majd megnyugszom, végül is nem követtem el semmit, nem vétettem ellene, bírtam, amíg lehetett, talán még tovább is, félig belerokkantam, nem maradt senkim, semmim, életkedvem se, vonszolom magam egyik helyről a másikra, és húzom a saját hangomat, követ vagy húzom, magam sem tudom, követ, húzom, követ, húzom, és néha még csüggedtebben szól, majdnem siránkozva, hogy

hallgass! kérlek, hallgass el! az ég szerelmére, hallgass már,

amúgy sem találtam a helyemet az idegen lakásokban, bekapcsoltam a tévét, mindegy, melyik csatorna, csak ne legyen olyan ostoba a téblábolásom, a tévé mellett bőggettem a rádiót is, jó lett volna, ha mulatságos a hangzavar, de nem volt mulatságos, színes papírokat vásároltam, és repülőket, hajókat, virágokat, állatkákat hajtogattam és vágtam, hogy megüljek és mozogjon a kezem, attól tartottam, nemcsak az eszem, a testem is visszagyerekesedik, megsimogattam az állam, serken-e még szőr rajta, de hinni akartam, hogy egyik nap követi a másikat, s elfogy ez a zaklatottságom, így van rendjén, kifárad, megritkul, egé-

szen eltűnik, ha figyelek és segítek magamnak, még akármi jó lehet, de nem lett jó, egyik lakásban se, sehol, a kölcsönkapott nyaralóban éppúgy nem, mint a bérelt garzonban, a lakótelepi szoba, ahol egy rozoga vaságyat, leszakadt ajtajú ruhásszekrényt, itt-ott megégett lapú asztalt meg pár faszéket találtam, vagy két évig be se tette senki oda a lábát, nekem az a hely semmiben se különbözött a panorámás, falikárpittal bélelt lakosztálytól, mindegy, hol voltam, ugyanúgy hallottam a saját hangomat, ahogy esedezem,

az ég szerelmére, kérlek, az ég szerelmére!

és mindig magamat hallottam, az én nyögéseim, nyeléseim kísértettek, nem lehetett elbújni előlük, ha befogom a fülem, akkor is hallom, de volt, hogy inkább elébe mentem volna, tessék, kezdődjön már, szólaljak meg, essünk túl rajta, gyerünk, nem félek, ettől nem, füleltem is, no, halljam hát, ilyenkor vagy szólt, vagy nem, kiszámíthatatlanul, hiszen nem irányíhattam, egy idő után megértettem, hogy tehetetlen vagyok, bármikor hallhatom,

hallgass! hallgass már el!

nincs miért mentegetőznöm, őt sem hibáztattam soha, nem bántottam, nem gyötörtem, még búcsúbeszédet sem mondtam neki, nem írtam szakító levelet, egy bőröndnyi holmit se hoztam el, valahogy eljött a nap, egy keddi vagy csütörtöki nap volt, a kettő közül az egyik, amikor ott hagytam a megmelegített ételt, az előszobai fogasról leemeltem a kabátomat, a kapucnis viharkabátom lógott ott, feleslegesen sok volt, túl meleg, később télikabát helyett is viseltem, akkor vittem magammal, hordtam, a vállamra dobtam, belebújtam, levettem, és hiába kerültem meg a háztömböt, hiába mentem a kocsmába, kértem két korsóval is, nem segített, nem tudtam visszamenni, leülni, folytatni, nem tudom, akkor miért nem tudtam, de visszacsi-

nálni már nem lehetett, a húgom telefonált neki, hogy semmi bajom, ne aggódjon, nem történt velem semmi, ne kerestessen, tudtam, hogy utálja a húgomat, elég szenvedés addig is figyelni rá, tudtam, hogy mielőbb letenné a kagylót, nem fog tőle semmit kérdezni, nem kérdezett, de mióta elköltöztem, akárhová mentem, mintha nélkülözhetlenné lett volna, hogy mondjam, kérjem, könyörögjek neki,

hallgass már!

mintha nem lehetnék meg nélküle, bár egyre elcsigázottabb hangomat hallok, nem hittem, hogy ennyire sírósan szóltam valaha, pedig az én hangom, felismerem, sőt, a hangomban látom is magamat, azt is látom, milyen sok a tíz év, rengeteg, az életemnek több mint negyedét ezzel töltöttem már, sokkal több, mint negyedét, a mai hangom reszelősebb, mélyebb, dohánytól, szesztől, az idegen lakások kipárolgásától megmart, valahogy inasabb is, de nem is ezt a mostanit hallok, sohasem ezt, hanem a régit, azt a lányabbat, kérlelőt,

akkor este is úgy szólalt meg, mint mindig, váratlanul, épp a jégszekrényt nyitottam, papírcsomagolásban hagyott felvágottért nyúltam be, volt még valami kevés vaj, pizzamaradék, ez-az, a lámpa réges-régen nem világított, a mélyhűtő rekesz alatt állt a víz, kifűjt, gondoltam, a szót magamban, a mostani hangomon bizonyára kimondtam, kifűjt, és akkor megszólalt az a régi, puhább, kérlelő, egy húsos arcú, inkább kövér ember hangja, még kisfiús siránkozással, minden ugyanúgy volt, ugyanúgy szólt, mint annyi éven át, nem indokolta semmi, hogy ráüvöltek, magamra üvöltek,

hallgass! az ég szerelmére, hallgass el már!

hisz sohasem kiabáltam, nem vadultam, nem törtem, nem zúztam, nem hangoskodtam, elviseltem valahogy,

türelmesen hordtam, húztam az egész nyomorúságossá lett
életemet, megmondhatatlan hát, miért fakadtam ki akkor,
miért abban az ócska lakásban, fészkerféle inkább,
lomoszekrényvel, rengeteg kacattal, az éppen kifűjt hűtő
se magyarázza, mit érdekelt engem az a hűtő!, úgy ordítot-
tam, hogy a szomszédos telken is meghallhatták, őrült, aki
a kísérteteivel viaskodik, kifakadtam, mintha a hangom
erejével elmetszhetném, lebírhatnám, véget vethetnék az
egésznek,

az ég szerelmére, hallgass már!

KÉSEZÉS

Gyötrelmes volt elaludnia, és még gyötrelmesebb kikeveredni az alvásból. A párnája mellé tett, makacsul sípolgató telefont vadul lelökte, pedig megszabadítóként akár dédelgethette volna. Valamikor éjfél tájt úgy okoskodott, hogy ha bárhogyan érvelve, de megfontoltan életben hagyja magát, vállalnia kell a következményeket, például reggel felkel, napközben eszik, kimossa a szennyesét és befizeti a számláit. Akkor a nyomorult zakatolás folytatásának tűnt, hogy beállítja az ébresztőt, mint minden este, munkaszüneti napok előtt is. Kíméletlenül józan mozdulat volt, bár inkább önpusztító düh vezette, és közben látta magát holtan a saját ágyában. A telefonja majd sípol, sípol, de nincs senki, aki meghallaná. A két szomszédos lakás régóta üres, az egész ház lerobbant és elhagyatott, a tulajdonosok szétszpricceltek, ki Nyugat-Európába, ki Ausztráliába, lehet, a szerencsésebbek eljutottak a Holdra – minden jót nekik! Ezeket a lakásokat nem könnyű eladni, bérlők se tolonganak, így aztán hónapok is eltelhetnek, mire a hatóság engedélyével feltörik a zárat, és megtalálják az ő mumifikálódott testét. Nő lehetett. Már nem fiatal, még nem elaggott nő.

Van olyan, hogy valaki örökre elalszik – nem gyilkolják meg, nem szed be egy halom altatót, egyszerűen csak elalszik, békésen leáll a szíve, mintha a szív önállóan és okosabban döntene: elég volt. Azelőtt is sokat képzelgett, és kisgyerekkora óta ezerféleképpen gondolta el a saját halálát. Nagy ritkán meghatódott, volt, hogy könnyezett, de többnyire haragudott a tengernyi feladattal erőszakos-

kodó létezésre, így önnön tetemét is részvéttelenül, inkább utálkozva nézte.

A hajnali félálom a legrosszabb – a látott jelenetek a valóságosnál is valóságosabbak, noha nem értette, hogyan álmodhat olyasmit az ember, amit éberem nem tudna ki-gyagyalni. És hogyan szoronghat álmában, amikor ő réges-régen nem fél semmitől, különösen a haláltól nem – nem? Vigyázz, mit beszélsz!

Állítólag nem emlékezhet arra a földrengésre, hisz csöpp gyerek volt még; biztosan saját emléknek hiszi, amiről csupán meséltek neki – sokszor elmondták, hogyan csörömpölt a kredencben az edény, hogyan lengett a csillár és gúnyosan nevetgélve emlegették, milyen rémülten, sikoltozva ugrott ki ágyából a nagymama, holott akkor már jó ideje alig tudott mozogni és egyre csak a halált hívogatta. Óvatosan hát a tiltakozással! Nem kell semmi-féle közönség, az égvilágon senki se kell ahhoz, hogy az ember nevetségessé váljon – a rohadtul eseménytelen életével ő amúgy is nevetséges. Nem lehet szánni, legalábbis őt nem indítja meg a saját semmilyen története és helyzete. Változtatni már késő, és fogalma sincs, mikor nem lett volna késő. A későn született gyerekek maguk is minden-nel megkésnek. Mindig mindenben képezés. Az idő is csúfondárosan villogtatott neki, de nem amolyan ártalmatlan, pislá zseblámpa-fénnyel. Egész életében az anyja hasát felmetsző sziké kápráztatja. Kés volt az is. Későn előka-pott kés – azt mondták, a császármetszéssel túl sokáig vár-tak, ő majdnem megfulladt. Ezért sem akart aztán gyereket szülni; a kés miatt. És hogy egyszer majd, végre ne kelljen senkivel együtt élni.

Hajnali álmában is késes gyilkos hajolt fölé – kardhosz-zúságú fénycsík vakította, mint valami horror sci-fiben, pedig ilyen filmeket sohasem néz.

Ki gondolta, hogy a hosszú vonszolódás után villám-változás jöhet, és egyszeriben majd így alakul! Ötvenkét éves és munkanélküli. Három hónapig még megkapja a fizetését – azt mondták, találja ki, hogyan tovább! Nincs mit találgatni, nem fog ide-oda kapkodni, nagyon jól tudja, hogy csődbe ment cégek bérszámfejtőire sehol nincs szükség, ötvenkét évesekre meg végképp nincs; próbálkozni sem érdemes. Az állásajánlatok nagyobb hányada amúgy is becsapás. Neki nincsenek összekötetései, lekötöztetettjei, rokonai. Eladhatná a lakását, és meghúzhatná magát egy garzonban – kiszámolta, hogy a különbözetből tíz évig is megélné, de eltarthat vagy tíz évig, mire vevője akad, nincs értelme számolgatni, számfejtani – mit kezd magával még tíz esztendőn át! Nem gondolta, hogy kérvényezni fogja, legalább azt a háromhavi munkanélküli segílyt megkaphassa. Segélyt kérvényez! És többet képzeleg a saját haláláról, mint tízévesen. Három hónapra valószínűleg megkapja – ennél hosszabb időt pedig senki se lát maga előtt. Kard helyett rövid és még rövidebb török. Nem érdemes cifrázni: késpenge az.

Az egyetlen feladata most, hogy megszokja a nappali bóbiskolást, mert akkor éjszaka is könnyebb lesz, simább, folyósabb minden. Felhagy a reggeli ébresztéssel és a kávézással. És ami a legfontosabb: lassít. Erőnek erejével. Lassabban takarít és sokkal lassabban mosogat – különben is, kinek akar ő most már bizonyítani a sebességével? Annak idején őrzítő volt az anyja csiga-tempója, percekig állt rogygyantan-tétován a mosogató előtt, a kés is bénán lógott a kezében, álmatagon simogatta a habos szivaccsal, mint-ha altatná. Akkoriban ő kettős életre kényszerült: otthon kapkodott, a munkáját azonban hibátlanul, nyugodtan végezte; számokkal és pénzzel kellően óvatos volt, és erre intette fiatalabb beosztottjait, mert a kezdőket mind ő taní-

totta be – azoknak nem is lesz gond elhelyezkedni, egy pillanat alatt csinálnak másik céget, felszámolnak, átvariálnak, telephelyet cserélnek; és tudják, nem érdemes vele próbálkozni, őt nem lehet belekeverni a simlisségeikbe.

A mosógépet majd ritkán használja, a fehérneműjét kilötyböli a lavórban. A vezetékes telefont lemondja. Sok mindent megváltoztat még a tél előtt; menetrendet cserél, és szépen elmedvésedik, bár éppen barlangnak alkalmatlan a lakása. Jobb volna eladni. Miért nem tudott időben elmenekülni innen?

Amikor meghalt az apja s négy évre rá az anyja, mintha nagyobb üregekké fűvódtak volna az egyébként is magas szobák. A szülei külön szobában aludtak, az anyja a hálószobában, az apja a nappalinak mondott hodályban. Talán, amíg élt a nagymama, nem így volt, de aztán megkönynyebbülten betolhattak egy sezlont a brokáthuzatos fotelok és az intarziás asztalka mellé, ideiglenesen – szegény vidéki rokonnak, alkalmi vendégnek vagy albérlőnek adtak régen ilyen fekhelyet –, és az ott maradt. A két szoba közötti ajtót később éjjel-nappal tárva hagyta megözvegyült anyja, de elkésett vele, és már hiába erőlködött. Észre sem vette, milyen ügyetlenül takargat. Nem igaz, hogy éjszánkánként hallotta az ura szuszogását, azt mesélte, hangosan horkantgatott, máskor meg mintha karmolászna valamit. A fecsegéséből semmi nem volt igaz. Nem hallott semmit. Ő legalább nem ámította magát, szépen becsukta az ajtót, és nem csak a nappali és a hálószoba közöttit. Mindet lezárta, az anyja halála után mindegyiket – kísérteteknek nem fűt. A kísérteteknek nincs is szükségük senkire, szuszognak, kaparásznak vagy késelnek, de csak maguk között, vagy hangtalanul elnyújtóznak a falakon és a csupasz parkettán.

A nappaliból áthozatta a nagy perzsaszőnyeget – csodálkoznának, nála hová került: falikárpitot csinált belőle;

zutti, függőlegesre állította, hogy betakarja az ágyával szemközti falat. Ettől ugyan nem lett kisebb a szobája – itt még a csillárlánc is embermagasságú. A régi ágya alatt többen is meglapulhattak, a késes gyilkos csak lámpaoltásra várt, ő feküdt fönt, mint a ravatalon, kérte, hagyjanak valami világítást, elég lesz az utcai, mondták, de az a teljes sötétnél is rosszabb volt. A rozettás mennyezeten, mint színpadon himbálóztak, dülöngtek a meg-megnyúló figurák. Az anyja nem tűrte, hogy ő bemásszon az ágy alá, egyszer-egyszer azért ki kellett próbálnia fegyvertelenül a kuporgást. A parkettára hasalt, orrát a lakkozott fához nyomta, de az ágy alja annyira büzlött, ökredezve csúszott vissza. A lakás szagát érezte, csak sokkal töményebb volt ott a bűz, és a szag megmaradt, beivódott a pórusaiba, egész életében hurcolta magával. Nem is használt soha illatszert – az sem segített volna.

Valamikor két bársonyhuzatos puffot is bedugtak az ágya alá, még a nagymamáé lehetett – vagy rosszul emlékszik, a puffok nem ott voltak, mindenesetre sokára szabadt a ravatal-ágytól, és az egész kacatgyűjteménytől soha nem is fog. Visszarettenek a vásárlók. Mielőtt eladásra kínálja, ki kellene üríteni a lezárt szobákat, csontig csupaszítani mindegyiket. Tessék! Szép, tágas lakás, és tetszés szerint átépíthető. De senki meg se nézi, kidobott pénz meghirdetni.

Az elbocsátása napján megszólította a szomszéd házban lakó asszony, tud-e a környéken kiadó szobát, az unokahúga elmenekült a vadállat férjétől, és egy időre meghúzná magát valahol, rendben tartaná a lakást, bármi munkát elvégezne – tud ilyen lehetőségről? Nem tud. És ingatta a fejét. Őrült, aki befogadja a vadállattól elmenekült asszonykát, az a vadállat nyilván a felesége után megy, ringyó!, bömböli, és elvágja a torkát. Elvágja mindenkiét.

Ámokfutó gyilkos. Nem, nem tud kiadó szobáról. Mióta él, ebben a házban lakik, de alig ismeri a környékbelieket, a körülményeiket. Nem, ő nem tud. Az asszony sírt; annyira sajnálom szegényt, de mi négyen vagyunk a szobakonyhában, és most már a vömnek sincs munkája.

A gyanútlan ember jobb, ha százszor is meggondol mindent. Azt mondják, aki eladásra hirdeti a lakását, magára szabadítja a szélhámosokat. Meg a betörőket is.

Gyötrelmes álmából kikeveredve, már éberén nézte a rozettás mennyezetet. Csupasz volt. A csillártartó se vetett árnyékot. Sehol egy folt, egy megvillanó fénycsík – vagy tönkrement a szeme az örökös bámulástól.

PAPLAN

Még rálát magára. Időnként, talán. Vagy csak sok évtizedes írói gyakorlata hasznosul a haldoklásában. Valójában nem hasznosítja a tapasztalatait, mert már nem fogja, ezt sem tudja megírni. A felesége halála óta nem írt semmit. A mondat megható, de így nem igaz. Hónapokkal előbb elakadt. Valami egyszer csak megpattant, megtört benne. Testi fájdalommal járt, és aztán is erős mellkasi szorításai voltak, gyakran mellényelt, fuldokolva köhögött, nem panasztolt senkinek semmit, sőt, kötelességszerűen próbálkozott is: új, és megint új novellába kezdett, leírt három-négy ízetlen, jellegtelen sort, düh nélkül törölte, címet adott, azt is törölte, tucatnyi üres dokumentumot mentett. Gyógyíthatatlan betegségre gyanakodott, mert világéletében úgy hitte, a szellemi meg a testi kór elválaszthatatlan, s azon sem érdemes tünődni, melyik előbbi, melyik következmény. Aztán mégis Anna halt meg, nyilván helyette.

A szavak külön-külön is esetben, tétován lebegnek a fejében. Milyen könnyen mállik a nyelv. Törmelék, hekatomba. De az író-reflexekből sok megmarad, ez-az még mindig kiélesedik, igaz, túl rövid időre, nem lehet utána kapni. Az imént sem arra gondolt, hogy „hasznosul” meg „hasznosít” – érthetetlen, hogyan bukkannak elő benne – vagy belőle? hogy mondják helyesen? – soha le nem írt, idegen kifejezések. Hasznosul? Ez végképp nem az ő szava – „hasznosul”!? És valahogy mégis összefügg az írói rutin meg a haldoklás. Erre gondolt – ha ez még gondolat –, hogy összefügg. Gondolatdarabka talán. Látja magát kívülről, mintha saját költött figurája volna. Elképzeli,

amit éppen megél. Hogy haldoklik, s így még a haldoklás is más, bár tévedhet.

Roncsolt tudattal érzékelheti-e a saját roncsolódó tudatát?

S mégis, mintha húsz meg negyven évvel fiatalabb szemével is látná mai testét – és fordítva: a saját, évekkorábbi, kíváncsi tekintetét érzékeli mostani besüppedt arcán és felpuffadt hasán. Talán nem mindenki képes erre.

Majdnem tucatnyi esztendeje, hogy apai barátja, nagyon öreg, de szellemileg jóval előbb elaggott mestere, M. pusztulását figyelte így. Most önkéntelenül bólint egykori önmagának: igen, így figyelte. Mióta, hogy mindenre így néz: törött ablaküvegre és szerelmes önmagára, koldusra, villamosra, lila tarajos, piercinges lányra, bevásárló kocsit húzó öregasszonyra és híradó-képekre – többnyire nem azért mustrálgatott valamit, mert leírni készült, nem modellt választott, bár később csak a begyűjtött képeket for-gathatta. Hasznosultak.

Talán látható is, ahogy most bólint magának. Noha hanyattfekve nem bólinthat, legfeljebb mozdul a feje, megrándul. Az alkalmi gondozónő észreveszi, fölé hajol, szól hozzá. Nem, nem kér semmit. Köszöni szépen. Udvariasan mosolyog. Ez még megy neki. Vélhetően közönséges, szabványos lesz a halála, ahogy a lepusztulás is. De hát milyen a nem közönséges halál?

A hosszúnak tűnő homályos szakaszok között éber tisztások akadnak, s azokból – így pontos: azokból? tisztásokból vagy tisztásokról? – még azt is érzékeli, hogyan terjeszkedik és uralkodik el aztán a tompaság.

A kilencvenes évek legelején keményen összekulön-böztek M.-mel. Nem nyilvánosan. Azt nem. Próbálták ugyan napi- és hetilaptól is beugratni, hogy írjon nyílt levelet a régi barátnak, televízióba hívták, hogy meséljen közös küzdelmeikről és újabb vitáikról – de hát nem is

vitatkoztak. M. nem sokat törődött az ő kéréseivel, ad-digra hívek serege dongta körül, rengeteg izgatószeret és történelminek nevezett érvet szállítottak, az öreg meg lu-bickolt az elismerésükben. Nemigen vette észre, és bizto-san nem értette, mihez használják fel a nevét meg a tekin-télyét. Két-három zagyva vezércikket publikált – állítólag azokat sem ő írta. Lehet. Amúgy is jól fejlett hiúsága gyorsan daganatosodott, elbutult arcára ráfagyott a hódo-lóit jutalmazó mosoly, és ő hiába hűtötte magát, hogy a leépülés, a betegség következményei nem bűnök, felhábo-rodottan meg- és elítélte M.-et. Lelkifurdalással újra és újra. Egyébként még mindig elítéli. A keserű indulatot sem M. halála, sem a saját betegsége-öregsége nem oldot-ta. Nem is igen igyekezett oldani. Legalább bárgyú jószágoskodásba nem tévedt, agylágyultan nem tetszelgett megbocsátó pózokban, megúsza ezt a legrosszabb fajta pusztulást. S ha mégsem? Nem akar gyónni, semmit sem kell felülvizsgálnia a múltjában. Meglehet M. és mindenki más is így hitte.

Anna az utolsó órákban eszméletlenül hánykolódott, ő beszélt hozzá, simogatta, meg-megnedvesítette a száját, s mikor végül kinyitotta a szemét, úgy tűnt, ránéz. Inkább csodálkozva, mint rémülten, és furcsa gyerekhangon azt mondta: meghalok. Kérdés volt és bejelentés, mégiscsak kimondta, amiről két hónapig fegyelmezetten hallgattak. De talán nem volt tudatában, hogy ő mellette van, nem is neki mondta, nem órá nézett, csak kibuggyant belőle az addig visszafogott szó, s azért az eszméletlen állapot volt.

Néha a saját hangját hallja, de nem ellenőrizheti, való-ban motyog-e, vagy képzeli a szómorzsolgatást. Perceken át ismétli: „paplan” – aztán nem tudja, kimondta-e egyszer is. Miért épp paplan? Ízleli a szavakat, s mintha a szavak is nyaldosnák őt. Fényes-síkos halacsák, de gyakran el-

tömik a száját, tudnak tűhegygel szúrni és szöszösen csiklandozni. Érzék-maradványok.

Paplan.

A diagnózis után javasolhatta volna Annának, hogy döntsenek együtt a befejezésről. Fejezzék be együtt. De napról napra szaporodtak a kételyei: kettejükéről nem sugallhat döntést. Szabad-e elébe vágni az ügyis bekövetkezőnek? S ráadásul romantikus türelmetlenséggel fertőzni. Belezavarodott a bizonytalankodásba, éjjel-nappal készült, hogy pátosz nélkül és gyakorlatiasan elővezesse a témát és fapofával színlelt, miközben a legszokványosabban alkalmazkodtak a végső stádium legszokványosabb elviseléséhez vagy lepergetéséhez. Hitetlenül kipróbálták a csodaszereket, a varázseljárásokat, és egymást kímélve hallgattak arról, amit külön-külön gondoltak. Menthetetlen a hallgatása. Megérdemelte, hogy Anna végül döbbenten nézzen és mondja: meghalok.

M. már ősz sörénnyel, de azzal a sármos mosolyával fejtegette egykor a kávéházi asztaltársaságnak, hogy akármennyit is töpreng a halál rejtélyein, úgy véli, ami ennyi rengeteg emberrel megtörténik, az nem lehet nagy ügy. Az érettségije előtt is így okoskodott, mesélte, s ők, M.-nél fiatalabbak, tódítottak, hogy csakugyan: az érettségije előtt mindenki ezzel a bölcsességgel bátorítja magát. És az öreg bába is biztatta anyámat, folytatta M., mikor vonakodtam világra jönni, igen, nehéz szülés volt, szegény anyám megszenvedte, a madám pedig reszelős hangon ismételtette neki, hogy valahogy majdcsak előbújok, mert senki nem marad odabent. Szóval ne féljeteK, fiúk, jártatta körbe tekintetét M., valahogy megoldódik. A kávéházi csillár is morzézott nekik, a pincér áramkimaradást vagy áramingadozást emlegetett, bocsánatkérően magyarázta, hogy napok óta így van, mintha áramszünet, teljes sötétség

fenyegtetne. Erre harsányabbak lettek, semmi baj, miattunk van, mondta M., asztalfői helyéről nagyúrian intett. Ne törődjön ezzel, Karcsikám, nekünk szól, túlvilági erők üzenete, nem lesz semmi baj. Bort is hozattak, a pincér azonban bizalmasan korholta őket, legyen csak jókedvük, de ne tréfáljanak a halállal. Hogyhogy ne?, kérdezett vissza M., hiszen az írók mindig a halállal tréfálnak.

Paplan. A szó furcsán tapadós. Meg kellene fejtenie, miért pattog benne makacsul? Az állandó szúpercegésszerű zúgás közben nyitja-zárja a száját, paplan, vagy nem is nyitja, csak képzeli. Nem a jelentés, hanem a hangzás miatt. Sem a hangok, sem a lassan, dajkálva pásztázó fények nem zavarják. Végül mégis a közönségesbe zökken minden. Valahogyan. Még a mulasztása sem számít.

Kézről kézre

Orvosi köpenye zsebébe készítette a halálos adag morfiomot, s míg a műtő előtt járt le-föl, a lépései ritmusára számolta ki, hol végez magával: az otthoni hálóban vagy a nappaliban, itt, a kórházat környező erdőben, esetleg a saját orvosi szobájában. A helyszín nem sokat számít. Az öngyilkosságnak nincs ízléses fajtája, valakinek meg kell találni és elszállíttatni a tetemet – de hogy ki, mikor, honnan és miképpen, arról szigorúan tilos képzelődni. Elhatározta, hogy Betti nélkül nem él, és innentől a legegyszerűbb feladatmegoldásra szorítkozik: gyorsan és pátozmentesen kivitelezi saját halálát. Megteheti. Nincs gyereke, senkiről sem kell gondoskodnia. Amint kijön a műtőből a sebészprofesszor – és nyilván nem az egyik asszisztens lesz a hírhozó, nem is hívják be őt felesége holttestéhez, hanem kijön a főnök, kedves kolléga, résztvevőn megöleli vagy csak a kezét szorongatja és asztmásan szuszog, a feszültségtől és fáradtságtól még görcsösebben és hangosabban lélegzik, kimondja vagy fejét ingatva ki sem mondja, hogy meghalt, talán mentegetőzik, „meg kellett próbálni” –, kijön, tudatja vele, hogy minden erőfeszítés ellenére... aztán már megnézheti a még ki se hűlt testet, a halott arcát látja, a mellkasi műtét nyomait lepedő takarja, nem ér a vászonhoz, nem csókolja meg az asszony homlokát vagy a kezét. Bólint a professzornak, és elhagyja a kórházat... Faarccal, némán indul a lépcső felé, nem játszik színházat, nem köszöni meg a munkájukat, hogy a lehetetlent is... A fiatal, fekete hajú, szürke szemű műtős-

nő a markába gyűrt maszkkal törölgeti könnyes arcát, a többiek dermedten állnak.

Mégiscsak képzelgett.

Egyszer-egyszer megtántorodott, mintha szédülne vagy lökést védene ki a levegőbe kapkodó egyensúlyozással; az arcán – jobb felől, a halántékától a szájszögletig – rángás futott végig, egyébként lassítás nélkül lépdelt a folyosói előtérben. Senki emberfia nem láthat a gondolataiba, csúfondárosan nem piríthat rá, hogy gyerek módra képzelődik: mulatja az időt és mulattatja magát. Betegek és ápolónők, látogatók és szerelők jöttek-mentek, részvételenül, vagy csak másik pályán mozogva, mindenesetre bemutaták: így járkálnak majd itt Betti és az ő halálát követően is. Az újságáros szótlanul fordította feléje a legkelendőbb lapokat, pár pillanatig várt, ahogy később a koldusok a piros lámpánál: mind ugyanazzal a tompasággal ácsorog, négy-öt másodperc, míg megbizonyosodik a teljes közönről, akkor tovább araszol a következő kocsizhoz, és megint négy-öt másodperc...

A takarítónő kikerülte, aznap már nem is mossa fel a műtő előtti zöld-fehér, mozaikmintás követ, s amíg vizet lötytyintett a terebélyes filodendron cserepébe és letörölgette az üveges lengőajtó egyik és másik oldalát, szeme sarkából figyelte a szorongva lépkedőt. Láta már többször – érthetetlen, hogy egy orvos miért várakozik a folyosón.

A professzor a megbeszélésakor ajánlotta, hogy végignézze a műtétet – talán több is volt az, mint ajánlat: magától értetődőnek tartotta jelenlétét –, ő nem utasította vissza, valahogy meghallatlanul hagyta a javaslatot vagy inkább feltételezést. A stáb aztán tudta, hogy ő odakint van és hírt vár.

Az operáció előtti éjszakán felesége mellett ült az egyágyas kórteremben. Nem kért engedélyt, hogy bent marad-

jon; ott volt. Az este vizitelő ügyeletes megkérdezte, kapott-e vacsorát, szüksége van-e valamire, és barátságosan kezét fogták. A fiatal kolléga együttérzően úgy nézte, mint halálra ítéltet a gyóntató pap. Betti közönyösen figyelte a jelenetüket, az sem érdekelte, hogy orvos férje miatt mégiscsak jelentékenyek a kiváltságai. Hanyatt feküdt egész éjszaka, órákig mozdulatlanul, ő viszont nyugtalanul izgett-mozgott, pedig próbált elernyedni. Kibújt a cipőjéből, fehér zoknis lábát az ágy fémvázára tette, de az alacsony, szűköcske fotel háttámlája a válláig sem ért, és nem lehetett belesüllyedni. Már nem beszélgettek. Betti nem végrendelkezett, ő meg nem erőlködött, hogy bizonygassa a műtét veszélytelenségét. Az asszony homlokán mintha megvastagodott és elsötétült volna az évekkal korábban megjelent ránc, a szeme alja fekete és az orra hegyesebb – mint a haldoklóké. Csak gyenge, zöldes fényben látta.

A morfium akkor már a fogásra akasztott fehér köpeny zsebében lapult; még otthon előkészített mindent. A rövidke fecskendővel és tüvel együtt öblös szemüvegtokba dugta, így senkinek nem lehet gyanús a furesán dudorodó zseb, jóindulatúan nem fogják elkobozni a halálos adagot.

Két nappal később az ampullákat visszacsempészte oda, ahonnan elvette: a saját kórházi osztálya készletébe, a fecskendőt a többi használt közé ejtette, a tokot azonban – körültekintően megsemmisítve így a nyomokat – kukába dobta. Vallomásos meséjét aztán, hogy egy napig sem élt volna Betti nélkül, az asszony ridegen fogadta; ne romantizálj!, dörmögte a betegség óta harákolóssá mélyült hangon – a hangja változott legelőbb és legfeltűnőbbben: dallamtalan és nemtelen lett; felnőtt ember vagy, és józan, felnőtt ember nem tesz önként semmi visszafordíthatatlant.

De hiszen minden visszafordíthatatlan!

Közel két évtized múltán hallani is vélte Betti fojtott-rekedt hangját, és látta magában mély homlokráncát, amittől olyan szigorú lett az arca. Végül is az asszony maga tanácsolta, hogy ha magára marad, mielőbb kezdjen új életet; olyan nincs, háritotta ő gyöngéden, de Betti nem is vitatkozott, csak rendelkezett róla: próbálja újra; igen, újra!, és mással. Meghalni sokkal könnyebb, mint újratekdeni – így mondta, és ő hitetlenkedve ingatta a fejét: én? újra?

Másodéves egyetemista volt anyja halálakor. Orvos apja egyszer sem látogatta meg régen különvált feleségét, de sok pénzt adott, hogy otthon gondozzák a haldoklót – a reggeli és délutáni orvosi vizit mellett ápolónőt küldött, aki nyomban hozzájuk is költözött a nővérszállásról. A lány – Betti volt – napszaktól függetlenül egy-egy órára a nyitott hálószobaajtó elé tett matraccra kuporodott, de minden zörejt meghallott, azonnal ugrott, és nemcsak a beteget gondozta, hanem az egész háztartást, s ami azzal együtt járt, őt is. Az első pillanattól otthonosan mozgott a lakásban, főzött, mosott, takarított, vasalt, és úgy rendezkedett a konyhaszekrényben, mintha sajátja volna. Anyáskodva megbízta őt a vásárlásokkal, kis cédulákra írt listát nyomott a kezébe, és mint egy tapasztalatlan gyerekek, elmagyarázta, mire figyeljen a boltban, ne hagyja magát becsapni fizetéskor és nézze meg az áruk szavatossági idejét.

Tucatnyi esztendővel később, de jóval az életüket felforgató szívműtét előtt, vacsoravendégeiknek mesélt anyja gyötrelmes haldoklásáról. A szenvedéseit, mondta az ovális asztal mellett ülőknek, mégiscsak enyhítette a tudat: van, aki majd gondoskodik őrá. Az utolsó napján még meg is áldotta kettőjüket, mert szegényben összezavarodott a világ, már nem tudta, mi a valóság és mi az, amit

képzelt – talán a menyének vagy a lányának hitte Bettit. Míg beszélt, a vendégeit nézte, élvezte a figyelmüket, és jó színészként érezte, mikor tarthat hatásos szünetet a bűvölésükben. Ilyenkor a kezében tartott, félig töltött borospoharára bámult vagy merengve a semmibe, csak Betti tekintetét kerülte, mert érezte az asszony szúróságát. Nem szólt, nem intette le. Régebben is csak akkor ripakodott rá – ne romantizálj! –, ha magukban voltak.

A legegyszerűbb kérdésekkel elkésett. Mindenki így van ezzel, legalábbis a jóhiszeműek. Sokáig, nagyon sokáig csak az éppen láthatóra figyelt, s míg Bettivel élt, eszébe se jutott például, hogyan ápolhatta anyját egy fiatal, pályakezdő nővér. Hogyan lehetett azt annak idején megszervezni? Fizetés nélküli szabadságot kapott? Vagy felvette a kórházi fizetését is? Valóságos munka nélkül? Mennyi pénzt adott az apja, és sok nővér közül miért éppen Bettit szemelte ki? Mi volt közöttük? Semmi. Miért nem beszéltek erről később se? Talán a szülei találkozás és szavak nélkül még akkor is értették egymást, és utoljára jónak látták eligazgatni az ő életét. Vagy minden véletlenül alakult? Létezik egyáltalán véletlen? Egész életében túl sokat képzelt, de közben gyanította, hogy az életjátékot rendező nélkül improvizálja minden résztvevő.

Nem emlékezett még arra sem, eljött-e apja a temetésre. Betti nem állt mellette, az biztos, ő egyedül ballagott az anyja koporsóját szállító autó után. A rokonok, ismerősök mind a háta mögött maradtak.

Apja nagyon magányos lehetett. Pár héttel a nyugdíjazása előtt szívrohamban halt meg egy értekezlet közben, a beosztottai szeme láttára – senkinek se kellett ápolni. Büszkén és mogorván soha senki segítségét nem kérte. A kitűnő diagnoszta lenézte kollégáit, a fiatalokkal és a nőkkel még fölényesebb volt, idősebb, tapasztalt orvos meg

nem akadt mellette, aki saját pályakezdésére, egykori botlásaira és megalkuvásaira emlékeztette volna. Elégedett uralkodóként szó nélkül tudomásul vette, hogy fia a nyomdokaiba lép, orvosegyetemre készül – ő pedig mindig engedelmesen beváltotta a hozzá fűződő, még kimondatlan igényeket is. Hasonlított az apjára, valamivel nyúlánkabb és vékonyabb volt, de mintha éppen a különbségüket akarná eltüntetni, kamasz kora óta görbe háttal, előrejtett vállal járt.

Ha akkor a műtőasztalon meghal Betti, s erre nagyobb esély volt, mint az életben maradásra, ő csakugyan végez magával. Jól emlékezett arra a folyosói járkálásra, a kiszámolósdíra, hogy hol adja be magának a morfiomot; elszántságára és a helyre is: az üveges lengőajtóra és a zöld-fehér, mozaikmintás köre, a lift zúgására, és hogy közömbösen vagy résztvevően nézték őt. Ha magában felidézi a jelenetet, önkéntelenül is elhúzza a száját: lesajnálja egykori énjét. Az ideáit, a mindennél többre tartott meggyőződését. Bettinek végül is igaza volt. Meghalni sokkal könnyebb, mint új életet kezdeni. Megpróbálni, hogy csak azért is...

Pár hónappal a műtét után vidékre költöztek, ő körzeti orvos lett egy Duna-parti faluban. A rendelő és a szolgálati lakás ugyanabban az épületben volt, az egykori urasági kastélyban, és Betti teljes állású nővérként dolgozhatott mellette. A falusiak doktorasszonynak hívták, s mert receptet írt és injekciózott, vért vett, kötözött és figyelmesen meghallgatta a panaszokat, talán csakugyan orvosnak hittek. Bettinek engedelmeskedtek a legmogorvábbkötözködőbb alakok is, és a pletykafészek versenyeztek a rajongást hitelesítő történetek gyártásában. Ő csupán mellékszereplő lehetett; nem zavarta. Mindenki tudta, hogy

művész-szalonjukat is az asszony szervezi: festőművészek vendégeskedtek náluk, sokszor hetekig, és fővárosi zenészek adtak kamarakoncertet a község szellemi elitjének, mindig ugyanazoknak az embereknek. Ahogy megtelepedtek – még friss volt a házban a festés és a parkettalakk –, Betti ismerkedő vacsorára hívta a húsz-harminc kilométerrel távolabbi települések orvosait, családostul, és remek érzékkel röptette, keringtette a legendákat saját kedves határozottságáról. A Csillával kötött barátság azonban, mint az új szerelem, feleslegessé és inkább terhessé tette a maga provokálta társadalmi életet. Betti soha nem tapasztalt elragadtatással csüggött a jóval fiatalabb doktornőn. Bár világlátásban irtózott a meghatódástól, akkor könnyezve mesélte neki, hogyan élte túl Csilla az autóbalesetet, amiben meghalt a férje és a fia. Kapcsolatuknak ő amolyan külső tagja, rokonszenvező megfigyelője maradt; Betti – különösen az első hetekben – apróra beszámolt beszélgetéseikről, dicsérte a barátnő orvosi tudását, ízlését, a ruháit és ahogy a tévéműsorokat megítélte. Az anyja vele lakik, mesélte, Csillának talán jó is, hogy gondozhatja a nem öreg, de nagyon beteg asszonyt. Egy ilyen tragédia után! Egyébként hihetetlen, hogy hasonlít a néni a te édesanyádra! Segítettem Csillának megfürdetni, és mintha újra az édesanyádat ápolnám... olyan furcsa volt... Csilla mozgulataiban az én régi mozgulataimat láttam... Több már nekem, mint egy barát, úgy érzem, a testvérem, a húgom! Pedig nem volt testvérem. Nem bánod, ugye, hogy sok időt töltünk együtt?

Nem bánta. Betti hirtelen halálakor aztán mindketten tehetetlenül álltak. Pár percig fuldoklott, s végül is a szemük láttára fulladt meg. De szapora, kaszáló mozgulataival nemcsak az életért kapkodott, hanem az ő összetartozásukról is rendelkezett. Szederjes szája félreérthetetlenül

szót formált: ti!, igen, ti együtt, ezán ti együtt; mutatta, amit nem tudott kimondani. A tekintetében, az iszonyat mellett, akarat is volt. Rettentő gyorsan történt minden, a rosszullettől a halálig. Csilla hívta telefonon a halottkémét. Még az elszállítást is megvárta, s akkor sírva hozzábújt. Ő tartotta magát, bátorítóan paskolgatta az asszony hátát, és magához szorította. Az illata, parfümjének illata egészen új volt.

Városi lakásukban Csilla az ágyuk fölé akasztotta a Betti-ről készült festményt. A sánta és dadogó művész nevére nem emlékszik, arra sem, hogyan talált rá Betti, és hány-szor hány hetet vendégeskedett náluk. A halványlila háte-rű portré szép, és ami a legfontosabb: élethű. A jobb sa-rokban, mint a festő többi ajándékba adott képén is, kallig-rafikus monogram látható: B Cs – hiába gyötri az agyát, nem tudja, hogy hívták. A monogram furcsa véletlen. Na-gyon furcsa. Csilla azt mondja, Betti akarata szerint élünk, s ez jól van így. Kevés embernek adatik meg, hogy a halá-la után is teljesüljön, amit elképzelt.

SZÓLOK HOZZÁD, HALLOD?

Nem a falban futó csövek zúgása, nem parketta-roppanás, nem az öreg, nekigyürkőzve bekapcsoló, és nehézkesen-rángatózva leálló jégszekrény lármája, nem a szomszéd-ban félretett telefon makacs tutulása – nem valódi hangok elhallása, nem hallucináció. Abban a nyolc esztendőben, míg az egyre szótlanabb, végül csak fel-felhorkanó férjét ápolta, hozzászokott a rengeteg csöndkitöltő zizegéshez, zörrenéshez. Mostanában meg nincs már, ami ingerelné, hogy mint vadászebet, elszabadítsa a képzeletét: vágtsass, kapd el, hozd ide!

Egy idő után – szégyenletesen hamar? vagy épp kinkserves lassúsággal beletörődve, lépésről lépésre hozzátompulva? – fájdalmat se okozott a férje eldurvulása. Hogy kiütötte kezéből a poharat, hogy nap nap után ellökte, megrúgta; „ki maga? pusztuljon innen!”; egy idő után, úgy lehetett: megadta magát, hagyta sorvadni a képzeletét; de hát nem volt választása – azt mondják, különben kibírhatatlan.

Az utolsó évben arról is leszokott, hogy mondogassa magának: ez nem ugyanaz az ember... nem ugyanaz... nem ugyanaz; már nem volt szüksége önbiztatásra. Szótlanul mosdatta, ételt és gyógyszert adott neki, tiszta ruhát; reggel kibújtatta a pizsamából, és ingbe, nadrágba, pulóverbe öltöztette, kétnaponta borotválta, a haját is úgyahogy rendben tartotta, és legtöbbször szenvedés nélkül csak nézte. Hályogos tekintettel nézte ezt az értelemtől fosztott arcot. Mintha semmi sem kötné hozzá. Semmi. Csak él mellette, összezárva vele. Rúttá és torzzá lett

öregember-arc, egy haldokló teste. Ezt sem gondolta, nem érezte, szabadulhatnékja sem volt, csak nézte, és rutinosan végezte a tennivalókat. Rutinosan szellőztette naponta többször is a szobát – hiába. A bűzös gázok, kipárolgások, a tetszhalott múlt szaga kihajthatatlannak bizonyult.

Amíg élt a férje, nem tervezte, hogy a hamarosan bekövetkező halál után mit kell intéznie, miképp alakítja át a lakást és a saját sorsát, de mikor a halottszállítók után becsukta az ajtót, úgy gyömöszölte szemeteszsákba a férficipőket, papucsot, zoknit, szemüvegeket, huzattal együtt a nagy- meg a kispárnát, mintha sietősen még utolérhetné, ami elszakatolt mellette – a csattogás utózörejét is hallotta, és nem sokkal később már azt a furcsa hangot: *szólok hozzád, hallod?*

Azért volt furcsa, mert a kiejtett szavakkal nem ki-, hanem belégzett a beszélő – ha beszédnek mondható, ami inkább hörbölésre hasonlított – ahogy a kád- vagy a mosdó-lefolyó nyeli, örvényeltetve zuhogtatja magába a vizet. Nemtelen, inkább mély hang, de ő megértette, sőt, félreérthetetlennek vélte – *szólok hozzád, hallod?* –, olyannyira, hogy az első alkalommal is kislányos buzgalommal bólíntott – mindegy, kinek-minek, merrefelé –, s azóta újra meg újra, ha meghallja, és mindig ugyanazt a hangot hallja, önkéntelenül biccent. Most se más: hörbölés, így senki sem szól a másikhöz, nincs és nem is volt ismerőse, akire emlékeztetné – ki tudja, másnak egyáltalán hallható és érthető-e –, de ő a nap különböző szakáiban és szükös élettere különböző helyein ugyanúgy hallja. Mindegy, hogy a saját tétovaságától akadozó, sőt, kenetlenül csikorogó reggel van, vagy már késő délután – ami különben a legjobb idő, mert felmentést ígér, jól megérdemelt nyugalmat, kikapcsolódást –, és lehet a szobában, az erkélyen, a konyhában vagy akár szatyrot cipelve a lépcsőházban:

azt és úgy hallja. Nem túl gyakran; úgy hiszi, rendszertelenül. Nem szigorú és csöppet sem ingerült a kérdés: *szólok hozzád, hallod?* – hisz nincs is mit számon kérni rajta. Nem is olyan bután-mesterkéltén babusgató, ahogy néha öregekhez meg betegekhez beszélnek, mintha minden öreg és beteg ember szükségképp agylágyult volna. A nehezen érthető, de mégiscsak érthető hang megszólítja – néha percek vagy órák múlva is érzi, hogy mozdult a feje, bólintott rá, mintha szavak nélkül felelne: igen, hallom, azért vagyok itt, hogy meghalljam, még meghallom.

Soha senkinek erről nem beszél, de nemcsak azért tartja magában, mert fél, hogy bolondnak gondolják – akárki másnak hallucináció lehet –, ugyan kinek mondaná és miért! Bolond lenne, ha erről mesélne. Akkor csakugyan bolond! Nem kíván ő semmit kitergetni, nem vár számonkérő figyelmet, megnyugtatót még annyira se – talán a hosszú-hosszú csöndbe zártság idején is az maradt, aki volt. Segítség nélkül megél, ellátja magát; iszonyodva figyel, milyen sok emberroncs mászkál az utcán motyogva, ordítva, hadonászva – nem is öreg mindegyik. Tegnap egy koldusforma férfit látott, ilyet még soha, szaporán kiöltötte kígyóhegyes nyelvét, s ahogy visszahúzta, mintha az orrát szívna meg, horkantott, nyögött, és máris újra ki, és rögtön be, ki és be, még csak nem is a járása ritmusára, mert valósággal vonszolta magát. Előredőlt, meggörnyedt az a nyomorult, így amikor a nyelve kifurakodott a szájából, úgy tűnt, ökredezik, de pillanat csak, szívta máris vissza, nyállal, harákkal, zaftos horkantással. Nem szabadott sokáig nézni. Roncs volt. És örült.

Hányszor elgondolja, hogy az embernek, bizony, nehéz tartania magát, és talán van, akinek nehéz magában tartani valamit; épp erre a koldusféle alakra gondolt – cirkuszi mutatvány is lehetne; furcsa volt –, biccentett magának,

mert rémlett, hogy gyerekkorában látott ilyen szörnyűsé-
güket mutogató cirkuszosokat; érezte, önkéntelenül is bic-
cent, bár lehet, hogy láthatatlan volt a mozdulata; ki tudja
– épp krumplit pucolt, a konyhaasztalnál ült, újságpapírra
esett a krumpli héja, a kis darabkákra vágott krumplit tálka
vízbe dobta, bizonyára sietősen, mert kezére, kötényére
fröccsent a víz, biccentett, hogy azért; közben a nyelvöltö-
getősre gondolt, meg hogy a gyerekkorában látott nyomo-
rék hogyan rángatta magát – ezeket se meséli senkinek,
elég, hogy mondhatná: igen, hallom. Még meghallom.

DURUZSOLÁS

Újabban legalább siet esténként lefeküdni, de nem a fáradtság hajtja ágyba – nincs semmi, amitől elfáradhatna –, csakis a párnája, a saját ócska, vékony és tollgubancos vánkosának csodálatos képessége húzza-vonzza. Milyen szerencse, hogy nem hajította ki, mikor a nyútt angin már át-áteresztette az apróbb, síkos lúdtollakat, s bumfordi öltésekkel megreparálta, mikor az egyik csücsöknél fel-feslett a varrás. Pedig utálja az efféle szentfazekaknak vagy reszkető kezű öregeknek való pepecselést, utálja a garaszkodást, a vacakságok gyűjtését, tárolását – volt alkalma mindezt megutálni. Rejtély hát, miért nem dugta azonnal nejlonzsákba és zsákostól a kukába a párnát, miért nem vett haladéktalanul másikat – puhát, dagadósat –, miért kezdte javítgatni, az összefércelt angint miért burkolta kétszeresen – milyen nevetséges volt az anyja a bútorszövetet takaró mintás kartonhuzataival, a kettős függönyökkel meg a kisasztal üveglapjára tett csipkécskével, milyen ostoba volt az a lakás, a kamrapolcokra rajzszögeztet cikcakkos papírcsíkokkal! Az ormótlan kombinált szekrénnel, vitrinnel! Alig várta, hogy szabaduljon tőlük, mindentől, az anyja nejlon otthonkáitól és korán meghalt öccse fényképeitől, a nagyszobában legalább nyolc volt ebből, hintalovon és mackóval, huszárnak öltöztetve és indiánnak az óvodai farsangon – egytől egyig rossz felvétellel, mind életlen is, de azért fekete keretbe tették, a bal sarokba gyászszalagot, és mintha maguknak bizonygatnák soha el nem múló gyászukat, kiaggatták a falra, jutott a komód meg a televízió tetejére – bárcsak ne látná többé!

De akkor miért áldozta be a szinte új párnahuzatot? – mert beáldozta azzal, hogy amolyan alsó, védőhuzatként burkolta vele a párnát, azt nem is cseréli soha: ha ágyneműt vált, csak a fölsőt veszi le, mosatja – maga se érti. Az egész lakásban nem akad több romos darab. Nincs csorba tányér, megkarcolt üveg, kirojtosodott szövet, lötyögő kilincs. Semmi. Nincs szüksége megható emlékekre, semmilyen emlékre. Nem őriz ajándékba kapott csecsebecsét, még leveleket sem. Nagyon jól tudja, hogy nem a tárgyakra kell vigyázni, hanem a saját épségére, s ha szükséges – és gyakran szükséges! –, azonnal kidobja, lecseréli az elhasznált holmikat.

Megérzés volt, hogy elmenekítette önmaga elől a koszolt párnát? Az meg, mint valami gonosz varázslattól nyugözött, de szabadulásért fortélyoskodó lény, hálásan duruzsol azóta?

entyem-bentyem, szentem-lelkem, el ne engedd, ne, ne, ne!

Először öregasszony hangja volt, még a fröcsögő nyálat is érzékelt a szája sarkában – pergett a nyelve, szinte lefetyelt, és hozzá lehetett képzelni az állán éktelenkedő sötétbarna szemölcsöt. De senkire sem hasonlított. A párnahangok között egyáltalán nem akadt ismerős, soha, egy se. Ezt a sebes beszédű, de a nedvességtől, keserű-epés slejmtől oly kevésbé légies szövegelést végképp nem tudta, kihez köthetné. Mire ő megszületett, nem élt már egyik nagyanyja sem, és nem volt olyan nőrokona, nem találkozott óvónővel, dadussal vagy tanító nénivel, aki jó három évtized után a semmiből megelevenedhetne és párnájába rejtőzve hallatna magáról.

Ón és ólom, olló, oltó, ont, old, ont! Orom, porom, ostrom, okol, orrol, oroz, oszt!

Ez a katonásan pattogó hang mégis vékony és magas, csupa erőlködés, hogy tiszteljék, sőt, tartsanak tőle. Mézeskalács huszár, zselézett bajusszal bizonyára, még racscol is, de elszántan berregi, hogy *orr, orr, orr*.

Mindennap másféle hangokkal lepi meg a párna. Szépen kisimítja, aztán úgy fekszik le, az oldalára, hogy jobb fülét odaszorítja, mintha a földmorajt hallgatná: közeledő lódobogást vagy elefántcsorda vándorlását.

Csitt! Csíí! Csicsi-bi, így, így...

Dүнnyög vagy morajlik, zúg, pityeg, máskor szótag-törmeléket potyogtat, hadar, vagy kántál – kiszámíthatatlanul. És az egész hirtelen-váratlan kezdődött. Egyszer csak megszólalt, akkor sem volt ijesztő, de émelyítő édes sem. Soha. Arra ő nem vevő. Nem kell neki vigasz – miért is kellene, hiszen nagyjából úgy él, ahogy akar – különben sem szenvedheti az elbambulást, az ilyen-olyan álmodozást. A párna nem ad neki jó tanácsot, nem téríti, nem is oktatja. Semmivel sem biztatja – szerencsére egyetlen talányos mondatot se bűgött vagy dörögött még. Nem, soha. Csak duruzsol.

Mikor hason feküdt, és nemcsak a fülét, hanem a fél arcát, az orrát is a párnára nyomta, megszólalt az a sok-sok ,o'-t kerekítő és mégis, ugyanakkor pattogtató katonaféle, mintha karikát hajtana. Az orrom, az orrom, gondolta. Talán máskor is megmagyarázható, miért hallja azt, amit hall, mindenesetre ostobaság volna analizálni a lelkét. Félteni, hogy elgyerekesedik. Először is halálosan biztos, hogy a párnahangnak semmi köze nincs a tavalyi válásához. Még ha úgy fekszik is, mint a kisgyerekek a szakadt-fakó alvásrongyukkal – öleli, állá alá gyömöszöli –, akkor sem nosztalgiazik. Nem keres pótszert, semmiféle üregbe nem dugdos semmiféle tömítést – Úristen, hogy utálja ezeket a közhelyeket! Bárki, aki kicsit is ismeri, képtelen-

ségnek vélné, hogy ő ilyen buta nosztalgiazásba merülhet. Esze ágában sincs visszakíváncozni gyerekek – kivált nem a saját gyerekkorába. Igazán nem volt álomba való. És csak mostanában, pedig maholnap negyvenéves, csak most él kedve szerint. Az is jó, hogy újra magában van, jobb, sokkal kényelmesebb, az otthonában legalább így azt tehet, amit akar, senkihez nem alkalmazkodik. Nincs miért és nincs ki előtt szégyellnie a szeszélyeit – bár amióta egyedül lakik, nincsenek szeszélyei. Sutty... azok szépen elillantak. Mintha soha nem is lettek volna. Télen a télkabáthoz csizmát húz, meg se nézi a hosszú tükörben, hogy festene szandállal, már nem próbálja ki a fogyókúra meg tisztító recepteket – nem is méri magát. Nem fél a szüléstől meg a terhességtől – mintha a legszörnyűbb, visszatérő álma, azok a kilátástalan vajúdasok is elhagyták volna. Bárcsak úgy lenne!, és soha többé nem ébredne csatakosan, zihálva. Mert hiába volt minden erőlködés, kín, álmában végül összekaszabolták a testét – arra riadt. A férje nem szólt, annyit se mondott, hogy igenis, ő akar gyereket. Nem vitakoztak ezen – de különben se volt könnyű vele, ezt elismeri. Mindig is elismerte, azért senki nem hibáztathatja, hogy képtelen a belátásra. Nagyon is képes, sőt, ha így folytatja, lassan a legjózanabb és legunalmasabb életű asszonyosság lesz – csupa-csupa belátás. Már nem borzolja senki idegeit, olyan, mint a legkezesebb bárányka. Elég furcsa így. Erre a nyugodt visszavonultságra nem gondolt. Nem mintha bármilyen jövőre gondolt volna régebben – nem képzelgett se magáról, se a párjáról, az otthonáról, még a munkájáról vagy a beosztásáról se. Vannak lányok, akik belehabarodnak az álmaikba, de ő nem tűzött ki maga elé célokat, hogy aztán szemellenzősen csakis ahhoz közelítsen, trappoljon. A férje egyébként tévedett – vagy inkább igazságtalanul vádaskodott, mert ő nem karrierista.

Megragadja a kínálkozó lehetőségeket, de hagyja, hogy kínálkozzanak. Valóban hagyja. Miért volna baj, fogyatékoság vagy jellemhiba, hogy nem hajszol ábrándokat?! Vagy hogy nem szenved, nem romantikázik? De senkit soha nem gáncsolt, nem károsított az előmenetelével. Az a karrierista, aki legázol. Ő meg úgy él, hogy a légynek sem árt. Nem félnek tőle, nem is nagyon rajonganak érte. Előfordulhat, hogy egészen észrevétlen lesz, még a szomszédok sem pletykálnak róla – mit pletykálnának?! –, nála csönd van, a televízió sem bömböl, délután besurran a lakásába, reggel meg ki, mindig egyedül, a lépcsőházban is zajtalanul jár – megeshet, hogy el is felejtik, hiszen elfelejthető, és majd úgy hal meg, mint a Molnárné. Hónapig feküdt holtan a lakásában. Már nem volt szaga.

*Si-si-sá, pó-pa-pá, hová, hová, kiskomám? Hahó-hó!
Odvas fából kiugró...*

Nem beszél a párnájáról – kinek mondana bármit? –, egyetlen embert sem ismer, aki elhinné, megértené, aki ne nézne gyanakodva rá: hallucinál?, mind lélekgyógyászhoz küldené – senki sincs, akiről feltételezhetné, hogy találkozott már valami hasonlóval. Biztosan nincs senki, hiszen manapság még a nála jóval híresebb, érdekesebb emberek élete is unalmas. Hasztalan a nagy habverés, a reklámos színezés, kitetszik, hogy unalmas, szánalmasan sivár.

Persze, vigyáznia kell, figyelni magára, hogy el ne ragadja ez a különösség – legyen a neve: különösség! –; egyelőre nincs baj, a párna csak neki szól, ő meghallja, türelmesen várja az újabb és újabb hangokat, de uralkodni is tud rajta. Nem, egyelőre nincs semmi baj. Reggelente kitarja az ablakot, és a fotel támlájára dobja a takarót, a párnát is, hogy szellőzzön – olyankor csak egy kukára érett, az anginon és a két cihán át is pihét eresztő, élettelen darab. Úgy kezeli, mint akármelyik poharát, cipőjét, az

esernyőjét vagy a fogkefét. Mielőtt elmegy otthonról, beteszi az ágy alatti fiókba, és a párna olyankor engedelmes és jelentéktelen, semmi sem emlékeztet az esti duruzsolására. Csak lámpaoltás után – leengedi a fehér redőnyt, hogy a szemközti ház fényei ne zavarják, az ajtó melletti kapcsolón kis sárga csík világít, és másutt is a szobában villog egy-egy piros, zöld vagy kék pontocska: a televízión, a számítógépen, a falióra mutatóinak hegyén –, csak amikor óvatosan paskolja, megsimítja a párnát, és jobb oldalára fordulva rátapasztja a fülét, akkor szól. Néha mindjárt mély, valósággal öblös hangon, máskor inkább nyiszorog. Igyekszik nyitott szemmel hallgatni, hogy a jelzőfényeket, vagy az utcáról, lépcsőházból, a szomszédos lakásokból érkező hangokat ne keverje a párna megszólalásaihoz. Ne meséljen, ne képzelegjen – nehogy valótlan jeleneteket költjön.

KÖZVETLEN KÖZELRŐL

Mindig halottnak látta magát; a golyó, nem kétséges, azonnal végez vele, két emelet között megtörténik az egész: az utastárs lelövi, ő a lift padlatára rogy, s mikor az ajtó nyílik, a gyilkos nyugodtan átlép a testén és kiszáll, eltűnik a bevásárlóközpont látogatói között. *Miért lépne át?*, hisz jobbról, balról bőséges hely marad, mellette is elmehet; nem, ő átlépést képzelt. Megkérdezte magától, nem is egyszer, hogy ki és miért törne az életére, *ki bántana?*, de a józanság lándzsáival csak azért bökődött, hogy aztán még fölényesebben érvelhessen: a kényszerképzetek nem hessenthetőek el, alig kezelhetőek; *ez van, kényszeres vagyok*, így tudta és mondta volna: kényszeres; de nem akadt senki, akinek beszélhetett, hát tovább okoskodott-fortyogott: a gyilkosságok többségénél nincs is logikus indíték, se bosszú, se pénzhéség, örültek ölnek, mert alkalmuk és fegyverük van; *kalandból is lehet, nem tudom. Én senkinek sem ártottam, soha senkinek, nem is gondolom, hogy kifigyelnek és követnek, csak hogy valaki lelő majd. Közvetlen közélről, abban az ormótlan nagy liftben, és aztán nyomtalanul eltűnik.*

A bevásárlóközpont harmadik emeleti cipőboltjában dolgozott, így naponta legalább kétszer borzongatta magát a liftezéssel, bár üzletzárás után néha egyik-másik munkatársával ment lefelé, olyankor, ezt csalhatatlanul érezte, semmi esélye nincs a magányos nőt kivégző magányos gyilkosnak. Lehet, hogy soha sincs esélye – mi a biztosíték, hogy valamelyik emeletre érkezve, éppen nincs várakozó és észrevétlenül elszelelhet? –, sőt, alig valószínű,

hogy minden úgy adódjon... az örültek is tervezik a gyilkosságot, a maguk módján, de a legbuggyantabbnak is több esze van, semhogy egy forgalmas pláza nyolcszemélyes liftjét válassza helyszínnek. Csakhogy a gyilkos nem gondolkodik logikusan, és neki nem lehet számíthatni, mennyire reális a liftbeli lövés – ő mindig ugyanabban a liftben látta magát áldozatként összeroskadni, s ha újra és újra el kell képzelnie, akkor ez is valóság. Ez az ő valósága. A fegyver csövét csak néha érezte a ruháján keresztül, mintha jégrudat nyomnának a bordája közé, de minden alkalommal látta a gyilkos lábát, ahogy átlépi az ő élettelen testét; a megemelt jobb lábat látta, a fekete, ezüstcsatos bakancsot, negyvenhármas méret, ehhez ért, ebben biztos: negyvenhármas – ha a főnöknő meglátta őt a női cipőknél, mindig a férfirészleghez küldte, az ilyen hárpia kifürkész valamit, vagyis csak szeretne kifürkészni, gyanakvóan és jelentőségteljesen méregeti az áldozatát; csuda nagy lélek-látó!, kitalálta, hogy őt a férficipőkhöz rendeli; nincs vita!, ha szeszélyeskedik és szívóskodik, már kereshet is új állást; hol keressen? Persze a nők is borzasztóak, valójában semmivel sem jobbak, mint a férfiak, sőt!, úgy hisztiznek és hóbörögnek, képesek megríkatni az eladókat, az Ildi például szívesebben szolgál ki férfiakat, neki meg azt nem lehet, őt mindig odaküldi a legrikácsolóbb-nyávogóbb nőkhöz; mi értelme ennek a dedós parancsolgatásnak? Csak hogy érezzük, ő a főnökünk. Persze Ildi sem tud a liftes félelméről; jössz?, kérdezi zárás előtt, és ha kell, megvárja, míg a nála tíz évvel idősebb lány sminkel. Iszonyú, mennyi ideig sminkel, ő meg áll fölöltözve és várja; de Ildi se vette észre, mikor ő rosszul lett, keze-lába remegett és be kellett szaladnia a raktárba, talán nem sikított, nem, biztosan nem sikított, csak futott hátra; a férfi arcára nem is emlékszik, lehetett kövér, kerek fejű vagy cingár,

lóarcú – csak a lábát látta, felpróbálta azt a negyvenhármas, fekete, ezüstcsatos bakancsot, rugózott párat, megemelte a sarkát, vissza, ellépdelt a tükörhöz; *jesszus!*; mint a liftben; ki se tudta várni, hogy fogja a dobozát, vigye a pénztárhoz; muszáj volt beszaladnia a raktárba; na ugye, a raktárba se jött senki, akkor megeshet, hogy a liftben lelővi valaki, és az üres fülke percekig jár le-föl, le-föl; a raktárba egész idő alatt be nem dugta senki az orrát, vagy tíz percig feküdt a hideg padlón, olyan kifacsarodott pózban, ahogy majd a lövés után a liftpadlóra esik, és senki sem látta; valamit motyogott közben, nyöszörgött, mint egy törött lábú kutya, szipogott és nagyokat nyelt, fohászzkodott is, pedig nem tud imádkozni; iszonyatosan reszketett, és ebből az egészből senki nem látott semmit; lelőhették volna a bolt raktárában is, ha ott megtörténik, akkor a liftben is lehet; legalább tíz percig kuporgott, aztán úgyahogy összeszedte magát és visszamerészkedett a polcokhoz; megfogadta, hogy nem néz az ezüstcsatos bakancs felé, hiába, a tekintete súrolta; próbálta átrendezni a kínálatot, dobozba dugta a mintadarabot – nem rejthette el egészen, csak egy valódi bőrből készült, elegánsabb félcipőt tett a helyére; ha a főnöknő rajtakapja és szokása szerint ráfordul, hogy kelekótyáknak le is út, fel is út, megmagyarázhatja: az előrehúzott cipő elegánsabb; aznap nem várt Ildire, lehet, hogy többet nem vár rá, elege van ezekből a várakozásokból; lement a lépcsőn, de a lépcsőház sokkal elhagyatottabb, mint a lift; a lépcsőzés máskor se, sohasem segített; mintha valaki odakényszerítené, ahhoz a lifthez. Megnyomja a hívógombot, *ha egyetlen utas van bent, hagyom, menjen tovább nélkülem*, és hányszor mégis belépett; úgysem védheti ki, néha tiszta fejjel, nagyon élesen látja, hogy nem kerülheti el a sorsát; belép az üres fülkébe, s a következő emeleten beszáll a gyilkos, ő meg nem

menekülhet, már nincs mód kitörni, mutatóujja nem éri el a segélykérő gombot, a fekete bakancsos hátrarántja, a hajánál fogva ellódítja, és már lő is. Talán jobb volna minél előbb túlesni rajta, *mióta az eszemet tudom, mindig rettegtem valamitől, elég volt, már nagyon elég*; napközben hiányzik a cigi, a főnöknő nem tűri, hogy kiszaladgáljanak a plázából, bent meg nem lehet dohányozni, a vécében se, sehol; az iskolában gond nélkül elbújtak és rágyújtottak, a dohányosok falaztak egymásnak, a tanárok tudták, hogy dohányoznak, hagyták, a füvezést is hagyniuk kellett; ez más világ, panaszkodtak félelmükben; a lebuktatás életveszélyes, a szó szoros értelmében; volt, amikor a szülők kérték, ne engedjenek az elkanászodásnak – engedniük kellett, s még azt sem mondhatták, hogy félnek. Az ő anyja is bement az osztályfőnökhöz, neki ugyan szemrebbenés nélkül hazudott aztán, hogy nem is volt az iskolában, de látták, mikor bement az irodába; miért hazudott?, persze, bement árulkodni és sírdogálni, hogy egyedül neveli a kamaszlányát, és nem bír vele, muszáj volt sajnálatnia magát, mindegy volt, ki sajnálja, a házmester vagy az ő hülye osztályfőnöke, úgy kellett az anyjának a mások sopánkodása és sajnálata, mint valami szer, ital vagy fű; és hisztizett, mikor ő elköltözött, naná, hogy elköltözött, amint megtehetette, sokáig készült rá, és megtette; megtalálta a világ legolcsóbb és legpocsékabb albérletét, de legalább nem molesztálja senki; az anyja azt se tudja, hol lakik és hol dolgozik; sokszor elgondolta, hogy véletlenül bejön a boltba... de az anyjától nem fél. Csak panaszkodik, fűnek-fának, aki nem ugrik messzire, annak elmondja, hogy egyedül van, mindig is magányos volt, tele gonddal; az emberek fejfájást kapnak a beszédétől. Szerencsére ő külsőleg sem hasonlít az anyjára. Megeshet, hogy nem is az igazi anyja. Mint az Ildinek. Egyszer elmesélte, hogyan

lett gyanús az anyja, milyen furcsa elszólásai voltak, hogy nekiállt kinyomozni az igazságot, s a nagy leleplezés után egy héttel meghalt az anyja, vagyis a nevelőanyja. Nem tudni, öngyilkos lett-e, talán nem. Az Ildi lelke persze könnyebb volna, ha tudhatná, hogy nem lett öngyilkos. Mióta az a vásárló felpróbálta az ezüstcsatos, fekete bakancsot, és ő nem tehetett mást, beszaladt a raktárba, úgy emlékszik, azóta az Ildi másképpen néz rá. Mintha valami szörnyű titok nyomasztaná, amitől szívesen szabadulna, mégse mer beszélni, csakhogya ő unja a hosszú várakoztatásokat, unja a sok lefetyelését, és nem fogja biztatni, hogy adja elő a hülyeségeit. Iszonyú hülyeségeket tud összehordani az a szerencsétlen, egyszer azt is elmondta, hogy a metróra várakozva mindig úgy érzi, oda kell ugrania, a beérkező szerelvény elé, pedig nem akar meghalni; miért mond ilyeneket?, és úgy néz, mintha várná, hogy ő meg bevallja, fél a liftes gyilkostól. Mostanában mindig méregeti, legszívesebben soha nem várná meg zárás után. A cigifüstre is fintorog, de neki muszáj rágyújtani; ahogy kilép a plázából, rágyújt; akkor már remeg a keze, épp amikor előkotorná a cigarettásdobozt meg az öngyújtót, úgy remeg a keze, mintha kapálózna. Ahogy a tyúk kaparja a földet, nemegyszer a körme is letört; miért nincs az egész emeleten dohányzásra kijelölt hely?, ez embertelen, embertelenebb, mint az iskolában; reggel meg este hiába gyújt egyik cigiről a másikra, a nikotint nem lehet tartalékolni; bár tevé volna, és a púpjában őrizhetné, a főnöknő nézne rá bambán, ez meg mi?

Egyébként ő nem ijedős, nem fél sötétben hazamenni, és a földszinti albérletében sem fél. Arról a plázabeli liftről viszont rögtön tudta, hogy végzetes. Éppen azért, mert a plázában van. Itt semmi sem úgy történik, mint a filmekben szokás. Az csak kiagyalt krimikben fordul elő, hogy

valakit kidobnak egy ötödik emeleti ablakból vagy fényes nappal elrabolják, betuszkolják egy autó hátsó ülésére, kezét-lábát összekötözik – milyen kéjes borzalommal nézte az anyja ezeket a filmeket, kimeredt a szeme, mintha fojtogatnák, nyálhabos szája elnyílt, az ujjait tördelte, ő meg kinevette, *hálás közönség vagy*; fenyegetéssel és síránkozós jövendöléssel vágott vissza: megbánod majd a pimaszságodat, te nagy hős! csak a sátánfajzatok nem félnek... megbánod, én mondom... ő annál inkább nevetett; egy szobában lakott az anyjával, csöppet sem volt mulatságos; megbánod – nem bánta meg; egy Ildi-fajta lánynak is bejön az ilyesmi, készségesen bámulja az áldozat menekülését, ahogy fut árkon-bokron át, sikátorokban cikázik, a gyilkos meg komótosan a kifulladására játszik; neki ez nevetséges és unalmas.

Nyolcvanezret ígért a főnöknő, annyit tisztán hazavihet. Haza? És a túlórákat is elszámolja; utálta az első pillanatban, de muszáj volt maradnia; a bevásárlóközpont azért jó, magyarázta, mert szombaton és vasárnap is nyitva tartanak a boltok, s aki nem restelli a munkát, szépen kereshet. *Dögölj meg!*, de hallgatott; az első munkanapján, tíztől este nyolcig figyelte meg figyeltette; csoda, hogy kibírta; kibírhatatlan volt, azon a legelső napon kellett volna szétvernies az egész rohadt üzletet, mindent. Elhibázta, és most már mindenki azt tehet vele, amit akar.

A földszinten belépett a liftbe, megnyomta a harmadik emelet gombját, későn vette észre, hogy előbb lefelé mennek; lemegyünk a parkolóba, mondta rekedten az egyetlen utastárs; nem rekedt volt, vizenyős csomók lehettek a torokban, sípolt, fújtatott, hörgött; undorító; de ő bólintott, mindegy; mindegy, hogy bent a liftben vagy a földszinten a liftre várakozva tölti az időt. Akkor még azt hitte, mindegy. A férfi visszabiccentett neki; a mélyben aztán nyílt

az ajtó, senki sem váraozott; aki lehívta a liftet, beszállt az előbb érkező másikba, vagy senki nem is hívta. Az automatika gyakran meghibásodik; felfelé is ketten utaztak; a férfi rámosolygott, mosolynak szánta, hisz közös kalandjuk volt már a felesleges út; halálfej-vigyor inkább; egy ilyen beteg is lelőheti, és kiszáll a legközelebbi szinten.

MINT A KIHÚLT CSILLAGOK

Hiába, a hülyeség-járvány már csak ilyen! A koleránál és pestisnél is ragályosabb – egyáltalán megmenekedhet bárki a fertőzéstől?

Ahogy V. megtorpant a társadalmi célú óriásplakát előtt, telt, egész mondatokban méltatlankodott – magában. Egyelőre talán képes hangtalanul kommentálni a világ jelenségeit. De tudomása lesz-e a hangos dohogásokról, vagy mint sok-sok vénember, ő is nevenségesen rikácsol és hadonászik majd az utcán? Már most is? Szociálpszichológiai munkássága jelentős hányadában a reflexió-önreflexió témájával foglalkozott. Külföldi orgánumok is hivatkoznak tanulmányaira, könyve két évtizede meghatározó az egyetemi oktatásban, noha ő sohasem tanított egyetemen, és még mindig szorong-szenved az elkerülhetetlen nyilvános szereplések miatt.

Gyakran a saját hangjára ébred, de nem emlékszik, ál-mában miről vitatkozott olyan szenvedélyesen. Logikusan, és beszédhibái ellenére szuggesztíven érvelt, ezt érzi – de hogy miért vagy mi ellen kényszerült szónokolni? Az álombeli szereplőket mindenesetre meggyőzte, ám mielőtt élvezhetné a ritka elégedettséget, huss, az egész elillan, s ő bambán, hunyt szemmel kapkodhat a jelenet után.

Egyre többször álmodik ismeretlen emberekkel; ez hogyan lehetséges? Talán nincs tudomásunk róla, de emlékezetünk mélyébe ivódnak a csak pillanatra feltűnő figurák? Talán megőrizzük magunkban az utcán, buszon, a metró mozgólépcsőjén, a színházi előadások vagy egy-egy konferencia szünetében látott emberek mozgóképét? Esetleg

az elmében raktározott állóképet meg is mozdítjuk? Különös. Vajon akkor hány ilyen ismeretlen álmában bukkanunk elő mi magunk? Lehet, hogy aki régen halott, mások álmában eleven, sőt, fiatal? – fényük elér még, mint a kihűlt, már nem létező csillagoké.

Újra és újra elolvasta a tűzfalon virító, közlekedésbiztonságot segítő, társadalmi célúnak mondott reklámképszlogenjét. A hülyeség-járvány feltartóztathatatlan – ezt már megállapította. MINDENKI GYALOGOSNAK SZÜLETIK – Nem, ezt a jószándék sem menti. Ha létezett egyáltalán jószándék. Nem létezett, avitt fogalom. De volt a gyalogosan közlekedők védelmére elkülönített pénz, lett tehát reklám, óriásplakát, bizonyára grafikonos hatástanulmány is készült – de akkor is! Rengetegen megnézik nyomtatás előtt a reklámtervet, lehetetlen, hogy annyi ember között egy sem akad, aki látott valaha újszülöttet. Gyalogos!? Még hogy valaki gyalogosnak születik! – érezte, hogy mozog a szája, és jobb kezével bosszúsan legyint; gyalogosnak?, kinyomtatják sok ezer példányban, szét-hordják az országban, felragasztják, és közben nem röhögnek. Vagy sehol nem merik szóvá tenni? Ekkora a sunyító félelem?

Eltúlzottnak érezte a felháborodását. Most is beleragadt valamibe, szerencsétlenül kattog és csapkod, és érzi, a plakát ostobaságánál még az ő reménytelen vergődése, hogy elforduljon, elhessentse, törölje agyából ezt a semmi-re se valót, még a maga kínja is izgalmasabb. MINDENKI GYALOGOSNAK SZÜLETIK – mégis mondja, harmincadszor is kimondja magában, és azt is kimondja, hogy kényszeressége jellegzetes öregkori tünet; vagy éppen nem az!, inkább szellemi rugalmasságát bizonyítja, hogy észreveszi a hülyeséget és felháborodik. A fiatalabb nemzedékek manapság közönyösek, mintha semmi kedvük nem

volna az ifjúkorinak tartott hevesességhez. Ő meglátja és dühöng – így tett egész életében, erre szocializálódott, a kritikai készség vagy készenlét számára éppúgy kötelező, mint évtizedekkel ezelőtt – mi változott benne? Semmi. De korábban nem nyugtalanította, miért is dühöng, nem méricskélte, mi méltó a felháborodására. Egyáltalán: mi felháborodás és mi dohogás. Vagy nagyon is nyugtalanította, csak már nem emlékszik rá? A hetvenes évek közepén a maguk szórakozására listát készítettek kollégáival a hallgatólagosan bírálhatónak minősített társadalmi jelenségekről – összeírták a ruhatisztítás és közlekedés anomáliáit –, s pontosan tudták, hogyan használja, miképpen kanalizálja a hatalom a kritikát. Mintha vérszerződést kötöttek volna abban a kietlen intézeti szobában a fizetett műfelháborodók ellen.

Huss, azóta mind eltűntek.

De nem az öregség tünete! Manapság ugyanis senki nem képes megkülönböztetni a méltót a méltatlantól. Nincs többé műfelháborodás, mert minden az. Csupa habosítás. Az a legfelháborítóbb, hogy lecövekelt egy plakát előtt, és magában vívódik, okos-e vívódnia.

V. úgy érezte, világosabban látja az összefüggéseket, mint valaha, analitikai érzékét sem vesztette el. Az önmagukat nyugállományba zuttyantók különben sem reflektálnak így magukra. Hanem hogy? Senki nem tudja, ő hogyan reflektál a saját gondolataira és mozdulataira, így nem illő találgatni, mások mit kezdenek a magukéval. Nem illő! – Ezt soha életében nem mondta, s mintha ingatta volna a fejét – bárki láthatta, hogy ő magában azt mondja: nem! Szikár, szemüveges öregember, legyint és tagadóan megrázza a fejét, motyog, mint ezer meg ezer szikár, szemüveges, haszontalanná lett öregember.

Tavaly elküldték nyugdíjba – kár szépíteni: elküldték! –, tiltakozó aláírásgyűjtések és mindenféle botrány nélkül szép szabályosan el is búcsúztatták, hagyta – már régen nem volt kivel vérszerződést kötni –, de azt nem engedi, hogy az agyműködését mások igazgassák. Meglehet, nincs következménye az agyműködésének, de akkor is –

Kikopott, lepusztult tudóstársai – már akit a paralízis vagy az agysorvadás eddig megkímélt – időben gondoskodtak személyre szabott sértettségről. A hiábavalóság változatai szükségesek is a tétlenség igazolásához, e nélkül életveszélyes a nyugdíjas lét. Nincs mentsége, az értett vagy félreértett fortyogása édes kevés alibinek. Ha elszáná magát, ha erőnek erejével parancsot adna, és emlékezete legrejtettebb fiókjából kiszabadítaná azt a semmivel sem törődő elszánást, ahogy egykor munkáiba fogott –

Befejezné a reflexiók hierarchiájáról szóló könyvét, csak úgy, nagyúri gesztussal otthagyná a számítógépében, csak úgy, mindent úgy, mint régen, rohanni szembe a világrámlatokkal és világállapotokkal – gyalogosként. Mindenki gyalogosnak születik... haha! És álmodjon vele, aki akar!

VAK DARÁZS

Azon a nyáron, s még ősz elején is, amikor a régóta lakatlan ház padlásán húztuk meg magunkat, s majdnem sikerült elhinnünk, hogy bujkálunk ott, hogy üldözött szerelmesek vagyunk – azon a nyáron felőlem süvíthetett a szél, nyikoroghatott a félig leszakadt eresz, állatok vonyítottak, burukkoltak, nyávogtak, ugattak – *ez nem kutya, sakál inkább; hogy kerülne ide sakál? mért nem mindjárt farkas?; lehet, hogy farkas, ebben az erdőben vaddisznó is él... róka biztosan... azt hiszed, éjjel nem merészkednek eddig?; azt hiszem, ezeket csak képzeled, de képzelhetnél párduct és tigris is; jó, nem vitatkozom... szerinted azt is csak képzelem, amit nagyapám mondott?... hogy muszáj volt fegyvertartási engedélyt kérni, és tanár létére megtanulni, hogyan kell elsütni?... szerinted képzelem?; az régen volt, te nem is láttad a fegyvert, igaz, nem láttad soha? hallottál róla, rendben... nem lőtt persze nagyapád se, de nem is maradt veszélyes vad ebben az erdőben... biztosan nem maradt... –, még ha az ajtón kaparászást, furcsa koppanásokat hallottam, ha fülelve úgy véltem, a korhadó falépcsőn jön fölfelé valaki, megesett, hogy pisszegtünk egymásnak – jön... jön valaki... –, azért védettebb voltam, mint bármikor azóta, s védettebb, mint annak előtte... igenis azért, mert veled voltam... és nem én vádaskodom, hanem te. Alighogy belekezek, máris hallom a hangodat, most is, mindig te vádolsz, hogy én csak alibit keresek magamnak, és téged okollak az elcseszett életemért, meg hogy egyszer, legalább egyszer magamba nézhetnék... vagy tükörbe... nem tudom... hogy milyen vagyok, mire*

vittem... miért, kiért tennék meg valamit?... ha szapultsz, leállíthatatlan vagy, még mindig úgy ismételteted: ki akadályozott... ki... ki... ki?, mintha böködnél... ki akadályozott, hogy többet teljesíts... no, ki, ki? világeletemben lusta voltál, egyszerűen lusta... valami csüggesztő lelki renyhességben szenvedsz... Elég! Elég legyen!

Én már századszor vagy ezredszer kezdtem bele. Végig kell mondanom, rendeznem kell az egészséget... ez az utolsó, a legeslegutolsó lehetőségem: végiggondolni, végigmondani... különben hamarosan minden kicsúszik alólam. Mióta elhagytál... ne szépítsük: elhagytál, lapátra tettél... de ne szólj... mondom, most nekem kell beszélni... légy már könyörületes! ha nem is tudsz megérteni, légy könyörületes, mint egy földönfutóval, egy koldussal vagy... beteggel... nem kívánok lehetetlent, a könyörületesség elég elvont... ennyi belefér... szeretni persze már nem tudnál... erről nem is ábrándozom, ha látnál, ha a közelemben kerülnél, borzonganál, de nagyon iparkodnál, észre ne vegyem azt a pici rángást, ahogy a vállad, az orrod megremeg... bár lehet, rajtam kívül senki nem látja, mert láthatatlan, hidd el, láthatatlan, és csak te érzed... a szemhéjad egyáltalán nem mozdul, a pupillád kicsit tágul, a szemed ettől inkább barna, mint zöld... meghökkennél, hogy valamikor ölelkeztél velem... ezzel az emberrel, aki vagyok... mosdatlan, zsíros hajú... már amennyi hajam maradt... iszonyatosan nincs kedvem... semmihez, és nincs erőm eljárni bármiféle kedvet. Nincs senkim. Az a luk, ahol tengődöm, ahol most is vagyok... de ezt hagyjuk, nem ide tartozik, nem szóvalmat kértem, hanem könyörületességet... persze most hallgatsz. Helyes. Én minduntalan alaposan felkészülök... végére akarok járni a magam dolgának, de úgy látszik, ebben is ügyefogyott vagyok, ez nem mentegetőzés, csak pusztán tény, hogy amint nekifogok, nem telik bele két

perc, és már hallom a hangodat, közbeszólsz, cseszegetsz, te mindent jobban és igazabban tudsz, azt is, amit érzek... szóval végére kell járnom.

A nagyapádék lakatlan nyaralóját te ajánlottad... eddig nincs vita?... hogyan javasolhattam volna én? sejtelmem se volt a nyaraló létezéséről... én téged akartalak, az életből csak azt, ami te vagy, ennél sokkal vadabbat is elfogadtam volna, követtelek, mint egy vak darázs... és kész lettem volna nem egy nyáron, hanem az idők végtelenségéig... örökkévalóság?... mindegy nekem... ott maradtam volna akármeddig... nekem elég volt, hogy kaját vettünk a kisboltban... az a kaja is elég volt, és beértem volna, ha rőzsét gyújtunk, és télen azzal tüzelünk... nem mintha gondoltam volna a télre... Nem hazudok. Nem gondoltam. Még az őszre sem. Elhiszem, hogy hülyén bámultam, mikor minden előzmény nélkül egyszer csak bejelentetted: késő délután hazautazol, mert másnap reggel, inkább hajnalban sorba kell állnod az egyetemi beiratkozáshoz... Ne áítsd magad azzal, hogy tapintatosan hallgattál az én dologtalanságomról. Minden volt az a hallgatás, csak tapintatos nem. Nagyon is durván értésemre adtad, hogy léhűtő vagyok, egész nyáron eltartottál, csakhogy vége a nyárnak, és nincs kedved tovább etetni... A dologtalanságomról meg... nézzük úgy... miért is ne nézhetnének úgy?... tulajdonképpen te mit csináltál akkor?... két hónapnál is tovább? Rávágnád, hogy pihentél... a vizsgák után te megérdemelted a pihenést... különben nem így mondtad, nem pontosan így, hanem hogy mindenkinek szüksége van kikapcsolódásra... erre emlékszem, erre a furcsa... szörnyen idéetlen szóra... kikapcsolódás... neked kikapcsolódás volt... kikapcsolódtál velem azon a nyáron... és ennyi... Nem sértődtem meg és nincsenek üldözési tévképzeteim. Jól értem a kérdést is, és ha válaszolnék... különben akkor

válaszoltam... nem tagadhatod... felesleges ez a műkacaj... most is azt válaszolom, hogy gondolkodtam. Sokat gondolkodtam akkoriban, és semmire sem emlékszem jobban, mint amikre akkor gondoltam, így nem lehet hiábavalónak vagy elvesztegetettnek nevezni azt az időt... Hogy rád raktam volna minden terhet és felelősséget?!... sejtelmem sincs, miféle teherről és felelősségről beszélsz. Mint a vak darázs, mondtam már... mint a vak darázs röpültem utánad, bármire rávehettél volna... talán még a szokványos életre is. – *Csupa toldozás-foldozás ez a ház... a nagyapám már nyaralónak mondta, pedig gyerekkorában itt laktak, télen is... a dédapám... igen, a nagyapám apja a dédapám... szóval azt hiszem, ő erdőkerülő volt... s ez a szolgálati lakása, vagyis háza... százévesnél is több... az alapja... a konyhát, aztán meg a fürdőszobát, a tetőteret később építették... de jóval a születésem előtt... valaki, valamikor bevezette a vizet és a villanyt...; olyan vagy, mint egy idegenvezető... kezdj előlről... mondd el angolul, aztán franciául; nem mondok semmit... nem érdekel... – Ha azon az utolsó délelőttön előállsz azzal, hogy normális életet szeretnél... mondjuk, igazi otthont... ha azt mondod... gyereket akarsz tőlem... azóta sokszor elgondoltam, milyen apa lennék... szinte megkívántam a saját apaságomat... hogy apa legyek, meg hogy a gyerekek milyen jó lennék apának... De te nem mondtad... hogy akarsz tőlem... velem valamit. Kivártál? Megfigyeltél? Próbálgattál, és nem jött be... nem, nem erre gondoltam... és közölted, hogy hazautazol. Kedvetlenül és kiábrándultan kárhoztattál az eltelt... az elkótyavetyélt nyár miatt – *mi ez az istenverte szirénázás?, mi van most?, kitört a háború?, honnan jön ez a rengeteg helikopter meg repülő?; méltó kíséreted lesz hazafelé...; Kutai bácsi, mi történik?, nem tudja, mi történik?... délután visszaadnám a kulcsokat... hazamegyünk... hát**

igen, sajnos, vége a tespedésnek –, te elkótyavetyélted, én nem... de ne hagyd rám, így ne!... elég, hogy beleszólsz... összezavarnál, hogy még a tisztázás se sikerülhessen nekem... nem is fog, hiába igyekszem, hiába készültem... nem fog... de legalább vitatkozz tisztességesen!... milyen bágyadtan cseszegettél akkor is... örült finoman akartál lapátra tenni... csakhogy azt finoman, illedelmesen nem lehet. Úgy jelentetted be, hogy hazautazol, mintha az egész nem túlságosan érdekelne... épp csak megemlíted... nincs jelentősége... tessék-lássék meg is magyarázod... őszintén, nyíltan... várj!, még volt egy ilyen pompás-eredeti szavad... most nem jut eszembe... őszinte, nyílt... és... mindegy... rohadtul takarékoskodtál az indulataiddal... ez készített ki. Soha többé... tudtam, hogy innen nincs visszaevickélés. Flegmán eldaráltad, amit napok... lehet, hogy hetek alatt barkácsoltál magadban... miért magadban?!... ez aljas volt... hogy kizártál, mikor rólam ítéltél... Hipp-hopp csak leadtad az ócska magyarázatot... a szájad közben elvékonyodott, az orrod meghegyesedett, a hajad megőszült... az a sok májfolt a bőrödön... szőrös szemölcs az álladon... rémületes volt, ahogy az öreges szövegedhez alkalmazkodva egyszerre... iszonyatos sebességgel vénültél... mint egy trükkfilmben... ha egy perccel tovább mondd, megérkezik a falu kisiskolás küldöttsége, hogy százéves születésnapodon köszöntsön... de hát nem mondtad egy perccel se tovább... Egy kukkot... esküszöm, egy kukkot se értettem belőle... Tavasszal mindennek épp az ellenkezőjét állítottad... fellázdadtál az egész begyöpösödött, szenilis szokásrend ellen... a mindenséggel szembeszegülve hívtál abba a félig-meddig titkos nyaralóba vagy mibe... olyan voltál, mint egy barikádhős... nem érdekelt senki véleménye, én fülig szerelmesen nem tudtalak kinevetni, pedig nevétségesen hóbörögtél. Ez az igazság. Nevetséges

voltál... végtére ki és mi ellen indítottál forradalmat?... Nekem akkor se volt ehhez érzékem... semmi késztetésem... gyanús is a világmegváltás... azóta végképp gyanús... de mindegy, nem érdekelt... én akárhová, akármibe követtelek... te váltottál... és minden átmenet nélkül... hozám vagdostad a nemrég még kiirtásra ítélt sablonokat... még hozzá unottan... mint egy megcsömörlött, rutinos zsonglőr, dobáltad... őszintén, nyíltan persze... és... hogy nem viszem semmire, nincs semmi ambícióm, lelki renyhességbe süppedtem... nem dolgozom, nem tanulok... nem tudod velem elképzelni a jövődet, mert semmi támpontot nem adok a jövő elképzeléséhez... ha rajtam múlna, a híd alá költözhetnénk, koldulhatnánk... De mindezt daráltad. Jobb lett volna, ha nekem esel! Milyen ambícióról szövegtél?! A sírásod a vonaton... megkérdeztem, menjek-e korábbi vonattal... felesleges volt könnyezned...

Hagyd abba! Nem akarok veled vitatkozni! Az egészet nem neked mondom... Nem vagyok elmebeteg! Vagy végére járok a magam dolgának, vagy... Hallgass el! Mi köződ már mindehhez?! te sikeresen befektetted az ambícióidat... olyan sikeresen és hatékonyan... őszintén, nyíltan, és... most már meg se értenéd... világos... semmit, egy kukkot se értesz abból, amit nekem végig kell itt mondanom. Hallgass! Csöppet se bánom, hogy soha semmiféle ambíció nem kísértett... semmi... nem akartam én senkit megelőzni, senki helyét, hírét, pénzét elfoglalni... nem bánom, hogy csóró vagyok, senkiházi, mocskos, léhűtő... hát inkább legyen ilyen, mint... nem hiszem, hogy ez volt a bajod... most se hiszem. Nem akarhattad, hogy olyan nagypofájú törtető legyenek... akiket megvetettél... én nem vettem meg senkit, csak nem követtem... rajtad kívül senkit se... ezek nem érdekeltek, az ambícióik... nem volt dolgom velük, de neked... utánad, mint a vak darázs –

Nem haragszanak, ha mondom?... csak jót akarok... ne fűrődjenek itt, megárt... a fiam olyan beteg lett... tele a teste hólyagokkal... itt minden mocskos... a víz, a föld, a levegő... én csak jót akarok... látom, fűrödni készülnek... ne itt, ne errefelé! –; alig mozdultunk ki abból az ásatag házból, de akkor együtt mentünk... legtöbbször a kisboltba, a postára... nem szégyellted fogni a kezem... Meg se ismernél a mostani szakadtságomban... biztosan elmennél mellettem... vagy megrémülnél, borzonganál...

Valami történt az utolsó napokban, és nem tudok rájönni, micsoda... mi történt?... a hivatalos szöveget nem veszem be... Mert ha bejelentett állás ígérkezik... valami pozíció... vagy ha legalább a hivatásomról merengek... nagyszabású munkákról... nem, ezt nem lehet elhinni!... És milyen fals okoskodás engem vádolni felelőtlenséggel... hogy rád pakoltam valami terheket... de hát te ismételted... becsavarodva észre se vetted talán, hányszor ismétled, hogy magamnak köszönhetek mindent... a saját erőtlenségemnek, gyerekességemnek... hogy semmire se viszem... egyről a kettőre se... sehonnan sehová... hogy a sült galambot várom a szájamba, hogy világ életemben mindent a fenekem alá toltak, és csakis magamat okolhatom... mert ki akadályozott?... ki tiltott nekem bármit? ki... ki... ki?... vigyázz, te! átbököd a bőröm, beledöfesz a szívembe... sohasem hibáztattam senkit. Ez az én életem, erre futotta. Talán elfuthattam volna másfelé, de a más se különb... ez a lényeg... hogy nem különb... Hogy mersz te ambíciókról meg felelősségről prédikálni?!... kinek prédikálsz?... kitől mersz számon kérni? Van mondjuk hat és fél milliárd ember most a földön, és abból hatmilliárd biztosan nem tehetségesebb, nem ügyesebb, nem dolgozabb... nem ambíciózusabb nálam... akkor meg mit jössz a felelősséggel?!... hogy rajtam múltott... és magamnak köszön-

hetem... csakis magamnak... hát ki a francsal versenyez-
zek? kit hagyjak le, cselezzek ki... kit?... a magamfaját?...
ilyen félig döglött vak darazsakat?... Szóval nem hallgatsz
el... nem hagyod, még most utoljára se hagyod, amikor
nincs több esélyem?... Zúg a fejem... mintha jobbról, bal-
ról, előlről, hátulról is mondanád... ha abbahagyom, leállsz
végre? Úgysem sikerülhetett, tudtam, hogy ez már nem
jön össze... mindegy, csak szűnj meg! Szűnj meg végre!

GYAKRAN SÜVÍT

Orvostól orvosig járt, előbb elküldték hallás- és neurológiai vizsgálatra, reumatológushoz és kardiológushoz, aztán az érfestés miatt befeküdt kórházba, ajánlottak egy infúziókúrát – „soha életemben nem betegeskedtem, most meg belebolondítanak a bajaimba” – egyik szakorvos a másikhoz küldte, s mind erősködött, hogy az a másik igen elfogalt, s ha nem ajánlaná-kérné a sürgős konzíliumot, bizony két-három hónapot kellene várnia. A fia ilyenkor borítékot csúsztatott az orvos kezébe, ő meg csak bólogatott, hogy köszöni a kedvességet. „Mennyit adtál?” – kérdezte a folyosón, de a fia legyintett, „hagyd, anyu, nem érdekes” – mennyi lehet ez most?, tízezer?, több is? húsz talán? „Megmondhatod... csak hogy tudjam”, de sohasem mondta meg. Jó fiú, és mióta ő maga maradt – özvegy, ez olyan furcsa, megszokhatatlan, rámondják, hogy özvegy, de ő nem tudja magára érteni –, a férje halála óta a negyvenkét éves fia még jobb hozzá. Úgy gondoskodik róla, mintha szerepet cseréltek volna: a fiúból szülő lett, belőle meg gyerek. Nem baj. Látszik, hogy a fiának tetszik az egész, nem baj, végre tetszik neki valami, élvezettel beszél a munkahelyén meg az ismerőseinek a jóságáról. Szinte hallja a szavait, és látja is a komolykodó tekintetét, mikor bejelenti a főnökkasszonyának: „holnap később jönnék, anyámat kísérem vizsgálatra, de bent maradok tovább... mindent elvégzek...”, vagy ahogy a barátnőjének magyarázkodik: „anyámmal leszek este... nem hagyhatom egyedül, fél ettől a vizsgálattól... muszáj gyámolítanom... tudod, nincs neki senki rajtam kívül...” A nők pedig – a nők

mindig hajlamosabbak meghatódni – úgy hallják, mintha nem kimentené magát, hanem éppen teljes odaadását val-laná meg. Talán így is van. Nincs olyan elvetemült, aki nem méltányolja ezt a jóságot. Két esztendővel ezelőtt a fia buzdítására kért beutalót a háziorvostól, százszor meg-bánta az engedelmességet – lehet, hogy nem is neki, ha-nem a fiának kellett ez a sok semmit érő vizsgá-lódás? A rengeteg felesleges gyógyszer kiváltása? Minden orvos felírt valamit – „hátha nem ártalmas”, egy évig viccelő-dött, „jól van, váltsuk ki, az orvosoknak meg a patikusok-nak is élni kell”, és ki tudja, talán mégsem a sok gyógyí-tástól lett ilyen elesett, öreg – talán nem is attól butult el. Hányszor nézi magát a tükörben, figyelmesen, vizslatva, és értetlenül, miért tűnik ennyire butának az arca – riadt és mégis tompa a tekintete, nem, nem kerülgetheti, ezt így mondják: buta. Sőt, ostoba. A fényét vesztett szem önma-gában is ostobaságot mutat. De ki tudja, milyen volna most orvosok meg gyógyszer nélkül? Talán okos, eleven, erős? Ebben a két évben nem érte különösebb csapás, mi-ért pusztult le akkor ennyire?, elfonnyadt egészen, de még a fia is úgy tesz, mintha észre se venné vagy a korával járó természetes folyamatnak tartaná. Nem az. És nincs már kapcsolata a régi orvosai-val, a mostaniak közül egyik se látta őt két évvel ezelőtt, honnan tudhatnák, mennyit rom-lott az állapota? „Folyamatos zúgást hall?... a nyaki erek meszesedése... ebben a korban, sajnós... de lehet enyhíteni a panaszokat...” Nem panaszkodik ő senkinek, és nem zúgás az, inkább sístergés, lávafortyogás; meg kell fognia a fejét, két tenyere közé szorítja, „istenem... lenne már vége...”, bután nyögdéssel, azt is bután, néha szeretné jól kisírni magát – minek? Hogyan értesse meg, hogy neki más a baja?, biztosan más. Gyakran úgy süvít valami... az erekben a vér így nem süvít... süvít a fejében... a fülében is

persze... a zúgás nem érdekes... vagy elvesztette a türelmét, és süvítésnek hallja a zúgást?

„Vigyázzon magára, Ella néni!” – a félkarú Zoli az üzlete ajtajában áll, ujjatlan trikóban. Egyik felől látszik a heg, közvetlenül a váll alatt amputálták; „szörnyű balesete volt, szinte még gyerekkorában... nagyon fiatalon... akkoriban került ki, szegény, az iskolából, és a nagyszülei nevelték, mert az édesanyja meghalt, a senkiházi apja megeltűnt... képzelheti, mekkora ijedelem volt...”, a házmesterné úgy mesélt, mintha saját szemével látta volna a balesetet, „lehetetlen ekkora vérveszteséget túlélni... na, ezért is segítettünk, hogy megkapja a boltot... bejött hozzám, hogy látja, kiadó az üzlet, azt mondta, ha ő bérelhetné, csupa olcsó árut tartana... mosószereket, italt, kávé, papírfélét, ami minden háztartásban kell... elgondolta, milyen jó kis üzletet nyitna ő itt, ez jó környék, mindenki jól járna vele... De hogy bírná a munkát?... és a hiányzó karjára mutattam, ő meg nevetett... tetszik látni, milyen erős a másik?!... jóra való fiú, láttam mindjárt... ezért segítettünk, az embernek muszáj segíteni... nem igaz?”; Zoli egyetlen kezében most cigaretta füstölög, vastag karja csuklótól vállig tetovált. „Vigyázok... mindig vigyázok”, mosolyog rá, mert errefelé mindenki kedveli a bolondos fiút. „Az első pillanatban ijesztőnek látod... akkora darab és mindenfélét magára aggat... de kedves különben”, magyarázta a fiának. Hiába. Főlényesen csak biccent a boltosnak. „Bunkó”, sziszegte már hányszor; jó, de akkor is köszönjön rendesen. Lekötelezettnek is érzi magát, mert Zoli szól, ha beszerez valami jobb minőségű dolgot... a kis segédjével üzen, és meg-megkérdezi, „hogyan van mostanában, Ella néni?”, de nem számít már, köszön-e a fia. Amikor kicsi volt, rászólt, hogy viselkedjen rendesen – de most? Ha igazán jót akarna neki a fia, tisztességesen kö-

szönné annak, aki rendes vele. Féltékeny talán? Zoli észre sem veszi, vagy fütyül rá, az egyik azt mondja, „bunkó”, a másik meg „nyikhaj”, magukban csak, és egyedül neki kellemetlen az egész. Ott áll Zoli a boltja ajtajában, rettentő nagydarab ember, a fia a válláig sem ér, és vagy fél mászával kevesebbet nyom. A félkarú ráadásul kopaszra borotvált, egyik fülében karika himbálózik, a szemöldöke meg mintha fekete fejű szögekkel volna kiverve – na és? Nem kell beleszeretni, de köszönni lehetne. „Vigyázzon magára, Ella néni”, mondja, és hunyorogva megszívja a cigarettáját; azt mondják, nemcsak veszettül füstöl – látta már, ahogy szájában tartja a parázsló cigarettavéget, úgy gyújtja meg a következőt, az újat, de nem tudja elképzelni, egy kézzel hogyan fog bármihez –, szóval mondják, hogy nemcsak erős dohányos, úgy iszik, mint a gödény, és a balesete is az ital miatt történt, nem volt már gyerek, de-hogy volt! Mindenfélét mondanak, de a pletyka nem számít. Sohasem látta részegen a fiút, és nem érdekli, mi volt azelőtt, régen, valamikor. A fia a biccentés után másfelé néz, a karját kínálja neki, de ő nem kapaszkodik bele, annyira még nem gyámoltalan. A férjével mentek karonfogva, de mással nem megy, senkivel. „Vigyázok, persze... mindig vigyázok”, ő azért is vált még pár szót Zolival; „megy megint vizsgálatra?... a fülével? hogy annyira dübörög vagy... fúj... vagy?...” Bánja már ezt is. Az embernek mindig mindent meg kell bánni. A legártalmatlanabbul és gyanútlanabbul tesz vagy mond valamit, aztán egy perc múlva megbánja. Kár volt ennek a kelekótya nyomoréknak kiadnia magát. Tudhatná, hogy manapság senki se tudja tartani a száját, ráadásul nem is azt, nem úgy kürtölik tovább. Csak beszélnek, hangoskodnak, mert nem vár, nem követel senki ma hallgatást. Az ő gyerekkorában még nagy bűnnek számított a pletykázkodás, de most mindenki

összevissza fecseg. Nincs már orvosi titoktartás. Biztosan még a papok is kifecsegik, amit bevallanak nekik, és nem gyónják meg, hogy fecsegtek. „Miket mond!...”, de Zoli még hangosabban folytatja, „ne higgye, hogy a doktorok segítenek... ami az ember fejében van, azzal nem tudnak mit kezdeni... tessék nekem elhinni... kár a pénzt erre költeni...”, „na, Isten áldja, Zolikám!” Ki hatalmazta fel, hogy óbégasson itt az utcán? A fia vagy hármat lépett közben az átjáró felé, ott várja, sértetten vagy flegmán, mert nem karolt bele. „Tudod mit?! Ne menjünk a kórházba! Meghívlak ebédre, ülünk kicsit egy vendéglőben... ha már így kiöltöztem... mit szólnál, ha meglógnánk az orvosoktól?... rosszkodjunk együtt! Emlékszel még, hogyan birkóztunk, hemperegtünk a nagypapáék kertjében?... az régen volt, biztosan nem emlékszel, de én most is benne vagyok egy kis haszontalankodásban...” – Jobb persze elmenni a kórházba, szótlánul várni a folyosón, míg szólítják, felfelnézni, ha nyílik az ajtó, a végén meg válaszolni az aggodó pofával feltett kérdésre, „fájt?”, „nem fájt... nem volt kellemes, de nem fájt” – miről beszélnének egy vendéglőben? Ott buta dolog kukán ülni. Amíg az étlapot böngésszik, még csak, csak, lehet valamit mondani, aztán ha kihozzák az ételt, arról is – de közben? Ha frissen készült választanak, legalább húsz percet kell kitölteniük beszéddel. Fecsegjen szenilisen a régi dolgokról? Vaktában, összevissza? A fia akkor is hallgatna – ő meg találgatná, hogy sajnálja-e, amiért így kapkod, locsog, beszél fűt-fát, vagy nem sajnálja, hanem kínos neki, hogy most ilyen az anyja. Ez lett, de hiába, mégiscsak az anyja. Lehetetlen kitalálni, hisz faarccal ül, rá se néz, kerüli a tekintetét – akkor inkább a kórház, az ostoba kérdések és vizsgálatok – talán már nem kellene alkalmazkodnia, a végén kicsikarhatna valami kis felmentést: se kórház, se vendéglő, se

találgatás, se panaszkodás. Marad a süvítéssel – bőven elég.

A boltos Zolinak persze van annyi esze, hogy beszélgessen a vevőivel. Mindegy is, kivel, miről, néha három-négy embert tart egyszerre szóval, és ha épp üres a kicsi üzlet, kiáll az ajtóba beszélőt-hallgatót vadászni. „Be nem áll a szája”, dohogott még a villamoson is a fia, igen, de egy kereskedőnek így is kell, mert az emberek szeretnek tereferélni. Neki is mindenfélét mesélt már, ő meg válaszolt... akkor is így volt, így lehetett, és bizonyára eszébe se jutott, hogy a félkarú majd továbbmondja... mert aki egész nap beszél, beszél, és nincs szüksége se ürügyre, se összefüggésre... egyszer csak belekap valahol... így volt... akkor épp azt mesélte, hogy a barátnője rosszul hall, s a végén hallókészülékre szorul, „tessék elképzelni, negyvenéves, és így járt. Hallott már ilyet, Ella néni? Hogy lesz majd a fülében egy ilyen micsoda... drótok meg minden...” „ne butáskodjon, ezt komolyan kell venni... – úgy oktatta, mintha nem is az anyja, hanem a nagyanyja volna –, ilyen fiatalon és ripsz-ropsz nem megy tönkre az ember hallása... vigye el egy alapos kivizsgálásra... ez nem tréfa... ilyen fiatalon...”, nem akart a maga bajával példálózni, azért is erősködött, hogy öregen, az ő korában már másfélék az okok, az öreget meg a fiatalat nem szabad összetéveszteni. Ha az öregek rosszul hallanak... mert az egyiknek zúg a füle, a másiknak... hiszen éppen azért említette, hogy neki már felesleges volt orvoshoz menni... éppen a különbség miatt... de Zolinak sehogyan se kellett volna mondania. Jár a szája, be nem áll... Neki meg, amikor így megbán valamit, a gyomrából jön fel a keserű íz, a bugyborgó, bűzös lé hirtelen a torkáig szökik, és mindjárt vissza, ahogy a higany tágul-süllyed egy hőmérőben. És számíthat rá, hogy jön az a szörnyű süvítés.

Mindenesetre többet senkinek nem beszél erről. Így csak a hülyék társalognak. Ő azt mondja, süvít, az orvos meg leírja, hogy zúgásra panaszkodik. Ebből elege van. Néha hall valami zúgásfélét is – csöndes duruzsolás vagy inkább sistergés, amolyan háttérmoraj; zúg a fülében, ahogy a többi embernek kívül zúg, zörömböl, lüktet mindenféle lehalkított meg felerősített hang –, de azzal meg lenne. A süvítés egészen más, és aki maga nem tapasztalta, talán meg sem értheti, hogy más. Nem akar többet erősödni, hogy más, más... még a szokottnál is butábbnak hatott, handabandázó nénike; csendesítették ott a rendelőben – pedig igazán nem haragszik ezekre az orvosokra meg asszisztensekre, a fiára se, senkire, csak az egész rúgkapalódzás már hiábavaló. El kell menni, ideje elmenni, indulni – érti ő –, és ezt mindenki úgyis csak maga hallja, magában – tudja ő –, és butaság most már kapkodni, mert mindenkinek el kell menni, mindenkinek magában. Ezt ő réges-régen tudja.

MONDTAM AZT MÁR MAGÁNAK?

Ahogy lelépett a buszról, s befordult az enyhén emelkedő utcácskába, amelynek negyedik épületében, pontosan az 5/b-ben lakott (a házon belül is a réges-régen leválasztott 5/b számú lakásban), hirtelen elnehezült a teste, úgy cipelte bordó bőrszatyrát, mintha nem fél liter tej, három zsömlé és egy pohár kefir, hanem kötömbök húznák, de az előszobába érve sem igyekezett – nem tudott – mielőbb szabadulni terhétől; báván, kicsit széttartott lábbal megtorpant, mielőtt a fogas alá ejtette a táskát. A tej lottyant, de a zacskó nem szakadt el. A konyhaszékre ült, azt mondta magának, fúj egyet – nemcsak effélét gondolt, nem csupán átsuhant rajta, hanem pontosan meg is formálta a két szót: „fújok egyet” –; szüksége volt a magyarázó mentegetőzésre, hiszen szorongó engedelmességgel a várhatóan mindig megszólaló hangok elé sietett. Néhány hete mindig megszólaltak, mikor délután hazaért.

...mert az édesapám megfenyegetett... azt mondta, ne is álmodjak arról, hogy egyszerően csak elkerget... azt mondta, megöli a gyerekeim apját... ha megtartom, ha megszüülök, ha ilyen szégyent hozok rá, nem bánja, mi lesz, hogy lesz, megöli a gyerek apját...

Ha rosszakarója volna, följelenthetnék, hisz engedély nélkül végzi a munkáját – adócsaló. De nem haragszik őrá senki, soha nem is volt haragosa. Egész életében csak másokon segített. „Nagy szám vagy, Vera! Csuda dolog, amit csinálsz”, a húga mondogatja így. Néha felhívja, és meg-

kérdezi, mostanában is pesztrálja-e az öregeit, csipkelődik kicsit, de azért elismeri: „Csuda dolog, manapság ez igazán csuda”.

Még a kórházban dolgozott, mikor elvállalta a gyereketlen, nagybeteg Tamásy művésznő otthoni gondozását. Ennyi belefért az idejébe, az asszony pedig megengedhette magának, hogy alkalmanként ezer forintot adjon – nagy pénz volt az, nagyon nagy pénz, havonta harmincezer forint, a kórházi fizetése, ügyeleti pótlékkal, ezzel-azzal se tett ki sokkal többet. Tamásy Melinda aztán megbánhatta, hogy ilyen sokat ajánlott előszörre – megrémült, mikor a főorvos a zárójelentését írta, és megkérdezte, van-e házvezetője; nem volt, nem is kívánta, hogy valaki naphosszat körülötte legyen, nem szükséges mellette ülni, elbotolog egyedül a fürdőszobáig, a nagytakarításhoz van segítség... és különben is, kihez, hová forduljon hirtelen?, kiben bízhat meg? akárkit nem enged a lakásba, albérlőt semmiképp –; nem azt bánta meg, hogy elhívta, valósággal csábította, hanem a feleslegesen kezébe csúsztatott sok pénzt. Azt sajnálta. Kevesebbért is elvégezheti ugyanazt. „Veronkám, mit szólna hozzá, ha nem apróznánk... ha a hónap elején egyben fizetnék?... most már ismerjük egymást... megbízunk egymásban... minek csináljuk így... egyik napról a másikra?... ilyen kicsinyesen... mit gondol? Odaadnék minden hónap elsején húszezer forintot... ha török, ha szakad... arra maga számíthat... számolhat vele... mintha még egy állása volna” – szinte énekelt, áriázott; értett hozzá, mert fiatalon operaénekes volt, még a nagy Operában is fellépett, még Bécsbe is hívták; a nappali szobájában perzsaszőnyeg meg óriási, aranykeretes tükör díszíti a falat, s csak a két ablak közötti sávra rakott ki fényképeket magáról, de a hálószoba, az előszoba, a hall

telis-tele van jelmezes fotókkal; talán még a vállát is megvonta, „a művésznőre bízom én”. Fukar a Melinda, pontosan úgy kuporgat és ügyeskedik, mint a többi gondozottja: ravaszul adják mind a nagylelkűt, sőt, a nagyvonalút, de boldogok, ha akárkin spórolnak. „Azt akarom, hogy mind a ketten jól járjunk. Maga anyagilag, én meg... hogy ne számolgassak naponként... és azt is szeretném, ha elvinné a hűtőből a felesleget... nézze meg... vigye el az összes felesleget... tudja, hogy jó szívvel adom... megérdemli, igazán megérdemli... annyival kevesebbet költ a saját háztartására... hát nem? Aztán átválogatjuk majd az ágyneműt, az étkészleteimet is... ha több ideje jut rám, kiválasztja és elviszi innen, ami tetszik... hiszen megérdemli... vigyem talán magammal a sírba?” Sohasem válogatnak, és ennivalót sem vett ki magának a hűtőből, de egyszer összekészített csomag várta – „hiába mondtam... hiába akartam szépszerével... hát látja, erőszakkal kell odaadnom... romoljon meg talán a sok finomság?!... én csak csipegetni tudok... egy falatka sonka... egy icipici sajt... fél csirkecomb, ilyen keveset nem is árusítanak... no, itt van, vigye el szépen!” –, betette akkor a fülénél összekötött reklámszatyrot a bordó táskába, csak otthon nézte meg: csupa lejárt határidejű élelmiszer, vákuumcsomagolású felvágott, füstölt hal, dobozos cukrászsütemény és a házhoz szállított ebédek maradékai. Nem szabadkozott, ha Melinda vagy más – az özvegy, szívbeteg doktorné például – rátkmált valamit, biccentve köszönte, és a kapu alatti kukába dobta az ajándékokat. A használt selyempapírba göngyölt kesztyűt, retikült, sálat is.

...soha többé nem lettem ép ember... soha többé... Az uram még csak-csak megtalálta a számítását, új üzletet nyitott, azt mondta, az élet megy tovább, és nekünk előlről

kell kezdeni mindent... valójában fiatalok voltunk, de a szívem már annyira öreg... soha többé nem éreztem azt...

Melinda ajánlotta az özvegy doktornénak, az meg a Vári tanárnak, és így tovább – „többet nem vállalhatok” –, így is hat helyre jár, van, ahová mindennap, van, ahová csak hetente kétszer; megmondják, mit akarnak – „molyirtó kellene a ruhásszekrénybe”, „ezzel a szesszel dörzsölje be a hátam... mondja csak, a hátam is olyan vöröshólyagos?... nézze, a karom!, mintha megégett volna”; „ha venne egy kiló starking almát, de csak starkingot... nem szeretem a jonatánt, és ezeket a keverékeket végképp nem, a zöldségesek meg azt sem tudják, milyen az igazi starking” –, leginkább beszélni, mesélni szeretne mindegyikük. Szegény Vári rosszul lát és még rosszabbul hall, mindig bömböl nála a tévé, s csoszogva követi őt, akárhol rendezget. Megáll a keskeny fürdőszobaajtónál, megtámaszkodik, valósággal ordít, és úgy belefeledkezik a történeteibe, hogy észre sem veszi, jó ideje már útban van. Nem fogja arrébb tessékelni az öregembert, inkább leül a kád szélére, és hallgatja. Mit csináljon.

Kamillával mi egy napon születtünk, de két különbözőbb természetet el se lehet gondolni... neki mindene volt az öltözködés, imádott táncolni, mindenütt ő volt a társaság központja... emlékszem... valakihez hivatalosak voltunk... bennünket, tudja, mindenki meghívott... így szokás... az orvost mindenki elhívja... és muszáj is volt... amikor csak lehetett, elmentünk, meg ne bántódjon senki, tudja, hogy van ez egy kisvárosban... és amikor kaput nyitottak valahol... sokszor már a bejáratnál hallottuk Kamilla nevetését... de nem nevetett, hanem csilingelt... vagy csengettyű-

zött... és a férjem mindig azt mondta: hallom, a húgom előbb érkezett...

Reggelenként a Frank házaspárnál kezd, mert a béna Ágota nénit Frank úrral együtt mosdatják, öltöztetik. Ők ketten külön-külön mesélnének neki, mindegy is, mit; „Palikám, behoznád azt a kis virágos neszesszeremet?... igen, a közezső fiókban... valamit mutatnék Veronkának”, és ahogy a magas, testes, mindig fekete pulóvert viselő öregember készségesen indul, Ágota máris suttog: „nem akarom neki mondani... képzelje csak, már ötven éve, hogy megismerkedtünk... de eleinte nem is tetszett nekem... anyám váltig állította, hogy a Pali miattam jár a házhoz... hadd járjon, feleltem, nem biztatom én semmivel...”; Frank úr meg a konyhában vagy az előszobában sutyorog: „tegnap a híradóban látom a vágányok felszedését... Zsuzsi vonatnak hívtuk... annak idején... amikor bővítettük, én voltam a műszaki vezető... inkább korszerűsítés volt, de nagy munka... szép feladat, és...”. A többi gondozottja egyedül van, Anikó néni ugyan az elvált lányával lakik, de az az asszony egész nap dolgozik, aztán a barátjával találkozzat, „hadd éljen kedvére!”; amikor rekedten köszönnek, vagy hangtalanul csak intenek-bólintanak, mert egyszerre gyűjtenék és nyelnék le a nyálat, s végre, mint a kifakadó kelésből a genny, előjön belőlük valami vattás zöreij, olyankor tudható, hogy aznap még nem szóltak. Se szomszéd, se postás, se telefonáló ismerős.

...alig volt két kiló... mindenki lemondott róla... nem marad meg, ilyen körülmények között biztosan nem... és aztán mi lett belőle!... Nem hiszek én semmi jövődőlésnek... az élet olyan kiszámíthatatlan... hát nem igaz?!... Aki meg erősnek, egészségesnek látszik, egy pillanat alatt elmegy...

maga ismerte a Zalai Lacit... emlékszik, mikor festettünk, és egymaga a szoba közepére toltta ezt a böhöm szekrényt...

Ha vasal, ha leül krumplit vagy zöldséget pucolni, nagy ritkán ha gombot varr a párnahuzatokra – mintha felkínálná magát; ilyenkor lehet délelőtt vagy kora délután, a neki-lóduló történet rögtön idilli alkonyba vonja a lakást, a füstös sárga fényben megrövidülnek a távolságok, „jaj, tessék vigyázni!... forró a vasaló...”, holott a mesélő messze van, vagy két méterre; „Veronka, mondtam én azt magának...?”, és mindjárt könnyezik – akárkinél van, bármelyikük használja ki az alkalmat, szipogni kezd, zsebkendőért matat; „ha én mindent leírnék, ami velem történt... ha megírnám az életemet...”

Nemcsak a fülén, a száján, az orrlukán szívja be a duruzsolásukat, a sipításukat, a göcögös-elcsukló zsolozsmázást – májfoltos bőre mint az itatós, de befészkelnek dauerolt hajába is, a legtöbbit mégis a bordó táskában cipeli haza, s ahogy az előszobában a háromkampós fogas alá zuttyantja a csomagot – a tejeszacskó bírja –, a sok hangfoszlány kiszabadul, ki a hajából, a bőre alatti szövetekből, a légcsövében és a nyelőcsövében kapaszkodnak felfelé, pezsegnek, mint a szénsav. Külön-külön mind a helyét keresi. Láthatatlanul is kavarnak-gubancolódnak, muslincaként rajzanak, együtt ez csatornamoraj, világűr-zúgás; aztán pillanatokra el-elcsendesedik a lakás. Meg kell szokniuk az új helyet. „Fújok egyet”, mondja megadóan, mert tudja már, a kaotikus lármának hamar vége, mindjárt úgy szólnak majd, ahogy indultak, hangalakot öltöttek, ahogy és ahol meghallgatta.

...nem mondom, hogy magányos vagyok... a jó emberek nem lesznek magányosak... nem is panaszkodom a sorsomra... ugye, nem hall panaszkodni?... pedig a magamfajta öreg, beteg... kinek nincs oka panaszkodni?... de mondja, segítek azzal magamon, ha sópánkodom?... hát nincs igazam?... ki szereti hallgatni a mások baját?... mindenkinek elég a magáé... nem így van?... bőven elég a magáé...

Nem fogynak-erőtlenednek, ha be nem kapcsolja a televíziót, késő este is a Melinda művésznő, a Vári tanár meg a többiek beszélnének itt. Inkább szóljon a tévé; míg a konyhában eszik, mosogat és összekészíti a reggelit, a szobában csak menjen valami film, vetélkedő, bohóckodás, bármi. Éjjel, néha már hajnal felé arra ébred, hogy nincs adás, az üres képernyő világít és zúg a masina.

KI-ME-RÍT-HETETLEN

Ha a metró lefelé tartó mozgólépcsőjén – a folyamatos siklást mégiscsak szakaszosnak érzékelve, és a szinte döcönő tagolódás ritmusára – mondogatom: ki-me-rít-hetetlen, zavarba jövök. A lefelé meg a kimerés ellentétes irányú mozgása örvényt kavar, s a képek, mint a kéregetők, nyomorúságukkal tolakszanak, és roncsoltságukat mutogatva menthetetlenül roncsolnak. A megjátszott közyöny éppúgy nem véd, nem emel ki – hát még föl –, mint a többi póz.

Ki-me-rít-hetetlen – hogy fapofával állok a lefelé tartó mozgólépcsőn, a többi dermedt arcú között. Tél van, nyirkos hideg, a vízálló kabátokon és bőrtáskákon jeges lé csorog, gyomorforgató az ázott szövet szaga – mindegy, hogy valójában mikor és hol vagyok, álomban visszatér, és ébren is újra meg újra érzem: ott, a lefelé húzó metróbeli mozgólépcsőn, valahol középtájon. A snittben sohasem szerepel a rá- vagy a lelépés aktív mozdulata, csupán az a húsz másodpercnyi passzív álldogálás nyúlik végtelenné. A véges életidő végtelenjévé, így szinte időtlenné.

Mozgólépcsővel a felszínre jönni a nagyvárosi tömegközlekedés velejárója. Ironikusan felpörgetett film mutatja, amint a megállóba érkező szerelvény ajtajai kinyílnak, és az emberek, mint a birkák a kitérülő akolajtón, nyomulnak ki, sietnek a mozgólépcsőhöz. A technikai trükkökkel is robotosított sokaság képei a társadalom működését bírálják: elborzasztanak, felháborítanak vagy mulattatnak; de lefelé egészen más. Talán a létezés metaforáitól nehezebb szabadulni?

Tolsztoj egyik napló-bejegyzésében írja: *Előre elgondolom, amit még nem érzek: például a gazdagok életének igazságtalanságát, a munka szükségességét stb., azután hamarosan csakugyan érezni kezdem.* A sorrend megvalósítása, még ha vélhetően röpké hangulat, felvillanó ötlet rögzítése is, bátor tett. A világjobbító ideológusok – azt hiszem – *azután* sem szokták érezni, érzékelni elméleteiket.

Valóságos leereszkedéseim során udvariasan a jobb oldali korláthoz préselődöm és utat hagyok a gép tempójánál gyorsabb utasoknak. Hányszor futottam én is a komótosan lefelé húzó lépcsőn! Nem forradalmi hevülettel, nem hajtott semmiféle elmélet – a sebesség avantgárd mámore sem –, nem volt jelképesülő saját módszerem, csak praktikus-kicsinyesen siettem, s feltételezem, akik mellettem manapság elhúznak, ugyancsak nem az önkéntes passzivitás és a tehetetlen alászállás ellen láznak.

Ki-me-rít-hetetlenül érzem, hajnalban és délután, álomban és ébren a lefelé tartó utat. Egy vagyok a sok-sok néma, kabátba, sapkába, sálba burkolózó figura között, holtlott mindig is igyekeztem ellenállni a melodramatikus értelmezésnek és jelképesítésnek. Erővel kikökkentem magam. Egy háromévest nézek. Szívdobogtatóan izgalmas feladat neki időben, megtántorodás nélkül lelépni. Elszántan készül is, lábamban érzem, ahogy emeli a lábát, a célhoz közeledve bizonyára erősebben szorítja anyja kezét, a nő lehajol hozzá, mutatóujját kinyújtva magyaráz, bár a gyerek, bundás kapucnija burkában, nem hallhatja, és tudom, az utolsó pillanatban a felnőtt ösztönösen mégis felkapja, hóna alatt tartva megemeli, arasznyit csupán, a meghíúsított teljesítményt pedig túl hangos, sikkantós „hoppá”-val feledtetné.

Mikor érzem talpam alatt az egyenletes siklást lefelé, újra megfogadom – soha még be nem tartottam –, hogy a látott arcokat nemcsak megőrzöm emlékezetemben, de időről időre és külön-külön felidézem. Az utazás után tíz perccel és tíz órával később. Próbálok majd újabb és újabb utastársakat elmenteni így és feleleveníteni. Valahogyan megtörni a lefelé tartó út egyhangúságát.

A MAMMUT MELLETT AKÁR

Bíró Zsuzsának

Még a nyár elején, hűvös-esős időben a Mammut áruház Retek utcai oldala mellett parkoló autók között leguggolt egy nő, derekáig emelte a szoknyáját, letolta a bugyiját, és látszólag aggodalmaskodás nélkül pisilt. Nem volt megbotránkoztatni kész fiatal, lerobbant öreg se; nem látszott hajléktalannak vagy örültnek. Mintha csakis azért pisilt volna ott és akkor, mert épp rátört a vizeleési inger.

A szemközti járdáról én is azért figyeltem föl rá, mert az égvilágon semmivel sem akart provokálni. A fal mellé húzódó, de mindenkit megszólító virág- és seprűárusok, szárított gombát, petrezselymet, mákot és vászonzacskóban molyriasztó levendulát kínálók mellett ösztönösen elhúz az ember, védekezően süketet, vakot játszik, mint a koldusok, hittérítők, szórólap-osztogatók és közvéleménykutatók között szlalomozva. Az árut tukmálók erőszakossága hasonlít – és folyamatosan hasonul is – a szánalmat követelőkéhez vagy a meggyőződésből biciklizők gátlástalanságához. Újra meg újra szorongat a kérdés: lehet-e egyáltalán, akárhogy, kimaradni a nonstop demonstrációból. De ne kérdezd!, intem magamat; hiába, elhessenthetetlen; szavak nélkül is kérdésféle keveredik az ingerültségbe.

A nő utcai vizeleése tökéletesen öncélú volt, s ezzel kirítt az általános nyomulásból.

Mint amikor megérzi az ember, hogy valaki nézi, arra fordultam, felé, és szemérmesen, sietősen el is kaptam a

tekintetem. Bámépszkodóként nem asszisztálok, elég villa-
násra látnom, hogy középkorú, ötvenen felüli, vörössző-
kére festett, fehér kardigánt visel, épp leguggol, levélmin-
tás szoknyáját felemeli – beérem a jelzésszerű látvánnyal,
hisz rutinosan úgyis mindjárt kiegészítem a benyomásai-
mat. Sűríttem, valósággal összepréselem a hamarjában el-
érhető, és hozzáteszem a képzeltet, bár nem tudom, így
van-e, nem ellenőrizhetem megbízhatóan, hogyan koty-
vasztom magamnak ezeket a pillanat-tartalmakat, de évti-
zedek óta tapasztalom, milyen meglátni és megragadni a
felkínálkozó képet. A komolykodó önértelmezéstől azon-
ban, hogy miért azt és akkor, viszolygok. Az efféle analí-
zis sterilizálja a lelket, óhatatlanul újabb és újabb okosko-
dásra hajt, a védtelenek rémisztő gyorsasággal idomulnak
is a semmi-tekergetés szokványos gyakorlatához.

Nem tudom, miért azt és akkor, noha a koreográfia za-
varba ejtően ismerős: odafordulok, meglátom, belém vil-
lan: ez nekem való, a képrögzítést pattintás, vaku-kattanás
kíséri, pici pukkanás, mint dugóhúzáskor, persze még any-
nyi se, hisz képelem; az előgomolygás alig érzékelhető,
mert máris novella- vagy regény-szereplő alakot öltött – a
kocsmája előtt cigarettázó, félkarú behemót; őt ujjatlan
pólóban láttam meg, egyetlen karja válltól csuklóig teto-
vált, és hallottam a hangját is, de csak a novellabelit; vagy
a földszinti ablakból figyelő öregasszony; észrevettem,
nézi, ahogy kiszállok a járó motorú autóból, sietősen ku-
kába dobok egy zacskó szemetet, s már húznék is tovább;
felvillanyozódott, önkéntelenül előrébb hajolt, a karját is
felemelte: nahát!, talán szemtanúja, hogy valaki eltüntetné
a bűnei nyomát, kínos dokumentumokat vagy megölt cse-
csemőt?; láttam, hogy néz, de nem találkozott a tekinte-
tünk; arcához mégis testet és sorsot képzeltem, tolokocsit,
sorvadt lábat például, és elképzeltem, hogy mit képzél

rólam; meglehet, üresen bámult csak, vagy nem üresen; nem tudhatom, mi volt valójában, de szertelenül változatokat is költöttem; pillantás alatt haldokló lett és szívósgonosz sárkány is, semennyi idő se kellett, hogy gátlástalanul elfészkelődjön világomban, s bizonytalanná tegyen: van-e bármilyen köze novella-szereplőmnek az éppen akkor, ott, ablak előtt ülő, az utca tökéletesen érdektelen forgalmát szemlélő öregasszonyhoz; és a nap nap után ugyanannál a piros lámpánál hivatásszerűen kolduló, hidegben-melegben, esőben-kánikulában ugyanazt a neonzöld dzsekit, tornacipőt és nagy fakeresztet viselő fiatalember, inkább suhanc, régi-nyűtt hajléktalanújsággal kéregető, alázatosan görnyedező, aki akár kapott alamizsnát, akár nem, áldást osztott, ő miért különült el a rengeteg hozzá hasonlóan lerobbant, futtatott koldustól?; melyik kelléke vagy mozdulata volt kihívóbb a többiekénél?, mivel fogott meg azonnal, s vajon ő követelt-e helyet nálam, vagy én ejtettem el a mit sem sejtőt?

Mióta történeteket írok, szégyenkezem kezelhetetlen képzeletem miatt. Hogy mégiscsak vadászom, és kórboncnok-hidegen meg szenvedélyes-kíváncsian nézek arcokra, ellesek és rögzítek nem a tekintetemnek szánt mozdulatokat – aztán meglep a kiszámíthatatlanság: a Retek utcán autók közé guggoló nő mégsem lett szereplőm. Nem kerítettem hozzá, köré semmiféle mesét, mintha erőszakmentes vizelése nem lett volna elegendő, hogy megragadjon, megragadjam. Odanéztem, elfordultam, és az asszony maradt, ami volt. Bár ezt sem tudhatom biztosan.